

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 80 คน

เพศหญิง จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50

เพศชาย จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50

2. ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	3	3.75
20 – 30	17	21.25
31 – 40	21	26.25
41 – 50	27	33.75
51 – 60	10	12.50
ไม่ระบุ	2	2.50
รวม	80	100

3. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา	12	15.00
มัธยมศึกษา	9	11.25
ปวช, ปวส	14	17.50
ป.ตรี	43	53.75
อื่นๆ	2	2.5
รวม	80	100

4. อาชีพ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกร	12	14.29
ค้าขาย	8	9.52
ข้าราชการ	37	44.05
รัฐวิสาหกิจ	3	3.57
อื่นๆ	24	28.57
รวม	84*	100

* บางคนตอบ 2 คำตอบ

5. สถานที่ทำงาน

สถานที่ทำงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ในอำเภอ	66	82.50
ในจังหวัดลำพูนแต่ไม่ใช่ อำเภอ	12	15.00
ต่างจังหวัด	2	2.50
รวม	80	100

6. ที่พักอาศัย

ที่พักอาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ในอำเภอ	55	68.75
ในจังหวัดลำพูนแต่ไม่ใช่ อำเภอ	25	31.25
ต่างจังหวัด	-	-
รวม	80	100

ตอนที่ 2

7. ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจ	76	95.00
ไม่เข้าใจ	4	5.00
รวม	80	100

ตอนที่ 3

8. ต้องการการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์

ความต้องการบริโภคผักอินทรีย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต้องการมาก	44	55.00
ต้องการปานกลาง	34	42.50
ต้องการน้อย	2	2.50
รวม	80	100

9. ประเภทผักที่ต้องการบริโภคเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

- | | |
|------------------|-----------------------|
| 1. ผักกาดขาวตุ้ง | 2. กะหล่ำดอก |
| 3. ถั่วฝักยาว | 4. ผักชีต้นหอม |
| 5. แดงกวา | 6. ผักบุ้ง |
| 7. ขึ้นฉะ | 8. พริกชี้ฟ้า, ยี่หระ |
| 9. กระเทียม | 10. กระเทียม |

10. ประเภทผลไม้ที่มีความต้องการเรียงจากมากไปหาน้อย

- | | |
|-----------------------|-------------|
| 1. ลำไย | 2. น้อยหน่า |
| 3. ลองกอง ละมุด ฝรั่ง | 4. ฝรั่ง |
| 5. แดงโม | 6. ชมพู |
| | 7. ลิ้นจี่ |

11. สถานที่เคยซื้อผักอินทรีย์เป็นประจำ

สถานที่	จำนวน	ร้อยละ
ตลาดในหมู่บ้าน	58	54.21
ตลาดระหว่างทางไปทำงาน	16	14.95
ตลาดขายตรง	19	17.76
อื่น ๆ	12	11.21
ไม่ตอบ	2	1.87
รวม	107	100

12. ความต้องการบริโภค ผักและผลไม้อินทรีย์แต่ละชนิด/เดือน

12.1 ผลไม้

ลำดับที่	ชื่อผลไม้	จำนวน กก./เดือน	ลำดับที่	ชื่อผลไม้	จำนวน กก./เดือน
1	ส้ม	389	13	แอปเปิ้ล	104
2	แดงโม	389	14	สับปะรด	104
3	ส้มโอ	153	15	กล้วย	174
4	กระเทียม	108	16	มะละกอ	156
5	ละมุด	87	17	ลองกอง	122
6	น้อยหน่า	104	18	มะพร้าว	34
7	มะม่วง	436	19	ลองกอง	118
8	ฝรั่ง	87	20	ลำไย	101
9	ลำไย	610	21	เงาะ	198
10	ชมพู	174	22	แก้วมังกร	55

ลำดับที่	ชื่อผลไม้	จำนวน กก./เดือน	ลำดับที่	ชื่อผลไม้	จำนวน กก./เดือน
11	มังคุด	331	23	กระท้อน	132
12	ทุเรียน	122			

12.2 ผักที่มีความต้องการในแต่ละเดือนจากกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับที่	ชื่อผลไม้	จำนวน กก./เดือน	ลำดับที่	ชื่อผลไม้	จำนวน กก./เดือน
1	คะน้า	242	8	แตงกวา	125
2	กะหล่ำปลี	65	9	ผักชี	92
3	ผักกาด	300	10	บวบ	36
4	มะเขือเทศ	35	11	หอมใหญ่	15
5	ผักบุ้ง	200	12	ผักกาดขาว	108
6	มะเขือ	51	13	ผักปิ้ง	45
7	ถั้วผักยาว	120			

13. สถานที่จำหน่ายพืชผักและผลไม้อินทรีย์ที่ท่านสะดวกซื้อ

สถานที่	จำนวน	ร้อยละ
ตลาดในหมู่บ้าน	65	77.38
ตลาดริมทางลิ - ลำพูน	14	16.67
อื่น ๆ	5	5.95
รวม	84	100

14. รูปแบบการขายที่ต้องการ

สถานที่	จำนวน	ร้อยละ
ขายตรงส่งถึงบ้านตามวันเวลาที่กำหนด	34	39.53
เครือข่ายฯ มีตลาดเป็นของตนเอง โดยกำหนดวันขาย	40	46.51
วางในตลาดเดิม	9	10.47
อื่น เช่น ปลูกเอง	3	3.49
รวม	84	100

ข้อมูลทั้งหมดนี้ เป็นการสรุปจากแบบสอบถามสำรวจความต้องการของกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคจำนวน 80 ราย เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการผลิตพืชผักผลไม้อินทรีย์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค การวิเคราะห์ความต้องการของตลาดภายในชุมชนเองว่ามีความต้องการหรือบริโภคผักชนิดใดประมาณมากน้อยในช่วงเวลาใด เพื่อนำมาวางแผนการผลิตของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี่ และรูปแบบการจัดตลาดให้เหมาะสมต่อไป

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา อาจไม่ได้นำข้อมูลสู่การวางแผนการผลิตในระดับเครือข่ายมากนัก แต่ทำให้แต่ละคนรู้ว่ากลุ่มผู้บริโภคต้องการบริโภคผักชนิดใด โดยเฉพาะสถานที่ราชการ (โรงเรียน) ต้องการผักเป็นจำนวนมากในการประกอบอาหาร แต่จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม ตัวเกษตรกรเองยังไม่สามารถผลิตผักส่งตลาดได้ตามความต้องการ เนื่องจากต้องมีการส่งผักผลไม้ทุกวันอย่างต่อเนื่อง แต่เกษตรกรเองยังไม่สามารถผลิตผักให้ได้ตามปริมาณที่ต้องการในทุก ๆ วันได้ การผลิตยังไม่เน้นการขายในเชิงระบบตลาดเท่าที่ควร เป็นลักษณะมีอะไรก็ขายอย่างนั้น ทางผู้บริโภคหรือสมาชิกในชุมชนเข้ามาของซื้อเองที่สวนโดยเกษตรกรไม่ต้องออกไปขายเอง

แต่ที่สามารถเชื่อมกับตลาดภายนอกได้ เป็นตลาดลำไยอินทรีย์ ซึ่งเชื่อมกับทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งทำให้ลำไยอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี่ ได้ถูกยกระดับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สามารถที่ส่งออกต่างประเทศ และได้ราคาที่สูงกว่าลำไยทั่วไป ส่วนด้านพืชผักนั้นตอนนี้ได้พูดคุยกับเครือข่ายที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในการปลูกผักอินทรีย์ส่งออก ดูรายละเอียดข้อมูล ความเป็นไปได้ ทางเกษตรกรเองสามารถผลิตได้มากขึ้นแค่ไหน พื้นที่แปลงผ่านการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือไม่ ซึ่งตอนนี้ทางเครือข่ายเองยังไม่มีวางแผนเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีการพูดคุยและชักชวนทางสามารถในกลุ่มและสมาชิกเครือข่ายที่ผ่านการอบรมในพื้นที่เพื่อดูศักยภาพในการผลิต เนื่องจากหากทำจริง ต้องทำในลักษณะการทำสัญญา ต้องส่งผลผลิตได้ตามที่ตั้งข้อตกลงไว้ ดังนั้นการผลิตผักอินทรีย์เพื่อส่งขายในระบบตลาดข้างนอกที่ใหญ่ขึ้น ทางกลุ่มต้องมีการทบทวนวางแผนร่วมกันให้มีความชัดเจนมากที่สุด

ในปัจจุบันนี้ยังเป็นการผลิตเพื่อขายในชุมชน พบว่า พืชผักทุกชนิดที่ปลูกมีคนมาสั่งจองเกือบทุกอย่าง เนื่องจากรสชาติที่ดีกว่าท้องตลาดและความปลอดภัยมีสูงกว่า เกษตรกรเครือข่ายลุ่มน้ำลี่นั้นเน้นปลูกพืชที่หลากหลาย ปลูกทุกอย่างที่กิน แบ่งปันให้เพื่อนบ้าน เหลือจึงนำมาขาย ทำให้ตัวเกษตรกรเองได้มีการพบปะกับผู้บริโภคโดยตรง ทำให้สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนกันได้ เป็นการสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในชุมชนให้หันมาให้ความสำคัญกับการบริโภคผักอินทรีย์มากขึ้น

การเชื่อมโยงการตลาดของกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี่ มีการเชื่อมโยงตลาดใน 2 ระดับด้วยกัน คือ ระดับบุคคล และระดับกลุ่ม(เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี่)

1) ตลาดระดับบุคคล

มีการนำผลผลิตไปขายตามตลาดนัดในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง บางคนมาซื้อที่บ้านด้วยตนเอง คุณสมควร มีแนวทางที่จะเปิดร้านเอง คือ มาวางขายหน้าร้าน หน้าบ้านตนเอง

ตลาดส่วนบุคคลเกิดขึ้นจาก

- มีเครือข่ายมีจาวหมู การชักชวน บอกเล่า ได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์ จากหน่วยงานเฉพาะ
- ความเชื่อมั่นของผู้บริโภค เช่น ตลาดขายตรง โรงพยาบาลใกล้บ้าน โรงเรียน ตลาดนัดในท้องถิ่น

2) ตลาดระดับกลุ่ม

1. ตลาดพืชผักอินทรีย์ในท้องถิ่น ตลาดนัดทั่วไปในท้องถิ่น เช่น ตลาดจตุจักร ตลาดบ้านแม่ตึน อบจ. ร.ร. อรพินท์ ตลาดเชื่อมโยงกับตลาด พัฒนาสังคมลำพูน เช่น ห้วยด้อม วัดด้อมเหว
 2. ตลาดข้อตกลง
- บริษัทอินทรีย์ ในประเทศไทย เช่น ลิเวอร์เซลล์ บริษัท พรหมกังวาน. ร้านท็อป บริษัทสอโมนิไลท์ โดยนายโอก้ากังกับนางสุนีย์ เป็นเจ้าของตลาด

ตลาดของกลุ่มเกิดจาก

1. มีเครือข่าย ทำให้รู้จักแหล่งตลาดมากขึ้น
2. ได้รับการรับรองของสถาบันตรวจสอบคุณภาพสินค้า (TQ 8) เอามหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. เกิดขึ้นจากมีเครือข่ายผูกพันกับเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และคนที่มีแนวร่วมเดียวกัน

การพัฒนาสู่ตลาดลำไยอินทรีย์

ท่ามกลางความไม่แน่นอนของตลาดลำไยที่ถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลาง(คนจีน) บวกกับการฝ่าวิกฤตสารเคมีที่นับวันจะแพงขึ้นประกอบกับสารพิษที่สะสมในร่างกาย ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ทีมวิจัยเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี่ ซึ่งได้ศึกษาทดลองจนได้องค์ความรู้ที่จะจัดการกับผลผลิตลำไยอินทรีย์ให้ได้คุณภาพ เราจึงหาช่องทางการตลาดลำไยอินทรีย์ให้เป็นช่องทางทางเลือกให้แก่ทีมเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี่

เริ่มจากการเข้าร่วมทัวร์ชมความรู้ ที่สถาบันบริการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ โดยทีมวิจัยได้รับเชิญเข้าร่วมกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้เรียนรู้หลายอย่าง ซึ่งในฐานเรียนรู้ที่ชื่อว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่” โดย รศ.คนูวัต เฟื่องอัน ท่านก็ได้แจ้งว่าจะมีการอบรมเกษตรอินทรีย์(ส้มและลำไย) ทีมวิจัยจึงเดินทางไปอีกสองรอบ เพื่ออบรมการเตรียมตัวเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล มีการอบรม 20 ครั้ง ครั้งละ 5 วัน ทำให้ทราบเรื่องของมาตรฐาน (IQS) มี 35 ข้อ ดังนี้

1. พื้นฟูรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบในฟาร์มให้เกิดประโยชน์
2. หลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม
3. การผลิตและการจัดการทุกขั้นตอนต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม
4. การเก็บเกี่ยวและการแปรรูปเป็นวิถีธรรมชาติทำประหยัคพลังงาน ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมน้อย

ที่สุด

5. ถ้าไยอินทรีย์ทุกแปลงต้องทำเกษตรอินทรีย์ ยกเว้นเข้าโครงการปีแรกทำบางแปลงได้ แต่ต่อไปต้องทำทุกแปลงนอกเสียจากโครงการมีข้อยกเว้น

6. สวนหรือฟาร์มต้องปลอดสารเคมี รวมถึงยาฆ่าแมลงที่ทำจากสมุนไพรที่มีส่วนผสมของสารเคมี ยกเว้นสมุนไพรที่ทำขึ้นเองโดยไม่มีสารเคมี

7. ห้ามตัดป่าไม้และบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร

8. ให้ปลูกพืชตระกูลถั่วแซมในแปลงและปลูกพืชหมุนเวียนที่ไม่ใช่สารเคมี

9. ห้ามเผาขยะใบไม้ในสวนถ้าไยอินทรีย์ทุกแปลงไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ตาม

10. พืชยืนต้นมีระยะปรับเปลี่ยนขั้นต่ำ 18 เดือน ต้องเก็บหลังจากพืชระยะปรับเปลี่ยนจึงถือเป็นอินทรีย์

11. ห้ามใส่ปุ๋ย ยาฆ่าหญ้าหรือคลุมหญ้าฮอร์โมนสังเคราะห์ทุกชนิด

12. ให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างผสมผสานระหว่างปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกและปุ๋ยพืชสด

13. พืชในแปลงเคมีต้องเป็นพืชคนละชนิด หรือคนละรุ่นกับแปลงเกษตรอินทรีย์

14. แปลงเกษตรอินทรีย์ต้องห่างจากแปลงเคมีชัดเจนอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 1 เมตร

15. ถ้าแปลงข้างเคียงฉีดพ่นสารเคมี แปลงอินทรีย์ต้องมีแผงกันลม โดยปลูกพืชที่มีความสูงกว่าแปลงข้างเคียง เป็นพืชต่างชนิดกับพืชอินทรีย์ โดยแนวกันลมไม่ถือเป็นอินทรีย์

16. แปลงเกษตรอินทรีย์ต้องมีแผงกันชนป้องกันการปนเปื้อนทางน้ำ ร่องน้ำหรือแนวพุ่มไม้ เพื่อกรองสารเคมี

17. ห้ามใช้เครื่องมือเกษตรปะปน เช่น หัวฉีดยาเคมีไปฉีดสารสกัดสมุนไพรในแปลงอินทรีย์

18. ห้ามนำผลผลิตของญาติ และเพื่อนบ้าน มาปะปน ต้องแยกผลผลิต

19. สมาชิกต้องมีวิธีการป้องกันการพังทลายของหน้าดิน

20. ห้ามใช้สารเคมีฉีดพ่นในโรงเก็บผลผลิต

21. การใช้ปัจจัยในการผลิต เกษตรกรสมาชิกต้องบันทึกปัจจัยการผลิต วัตถุดิบแหล่งที่มาที่นำมาใช้ในแปลงเกษตรอินทรีย์ และปริมาณผลผลิตที่ได้จากการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์

22. ห้ามใช้พืชที่มีการดัดแปลงพันธุกรรม ในแปลงอินทรีย์

23. ให้ใช้กิ่งพันธุ์ลำไยที่เป็นพันธุ์เกษตรอินทรีย์และเป็นกิ่งพันธุ์ที่โครงการจัดหาให้เท่านั้น ยกเว้นกิ่งพันธุ์ไม่พอแต่ต้องได้รับอนุญาตจากโครงการ

24. การใช้ปัจจัยการผลิตอื่นๆ สมาชิกต้องแจ้งให้ทางโครงการทราบก่อน เพื่อตรวจสอบและอนุมัติการใช้

25. ให้ใช้สารสกัดสมุนไพร ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้ เช่น สะเดา ข่า ตะไคร้หอม และสมุนไพรอื่นๆ อย่างละ 1 ส่วน บดละเอียดหมักกับน้ำ 20 ลิตร หรือหมักกับกากน้ำตาลและจุลินทรีย์

26. ห้ามนำเมล็ดพันธุ์เกษตรอินทรีย์คัดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

27. ห้ามใช้ปุ๋ยหมักจากเทศบาล และไม่ใช่ปุ๋ยที่มีชื่อทางการค้าก่อนได้รับอนุญาตจากโครงการ

28. ห้ามนำอุจจาระคนมาเป็นปุ๋ย
29. ห้ามใช้มูลไก่จากฟาร์มที่เป็นกรดดับ นำมาทำเป็นปุ๋ย แต่ใช้มูลไก่พื้นบ้านหรือมูลไก่จากฟาร์มที่เลี้ยงแบบปล่อย
30. ห้ามใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์เร่งการเจริญเติบโต
31. สมาชิกทุกคนควรผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เอง เพื่อลดต้นทุน
32. ผู้กระสอบ หรือภาชนะที่นำมาใส่ผลผลิตเกษตรอินทรีย์จะต้องเป็นถุงกระสอบ หรือภาชนะที่ทางโครงการจัดหาให้เท่านั้น
33. ห้ามใช้ถุงกระสอบปุ๋ยเคมีบรรจุผลผลิตเกษตรอินทรีย์
34. ผู้กระสอบ บรรจุผลผลิตเกษตรอินทรีย์จะต้องระบุชื่อผู้ผลิต รหัสสมาชิก สถานะผลผลิต
35. ผลผลิตในแปลงเกษตรอินทรีย์กับแปลงเกษตรทั่วไป จะต้องจัดแยกผลผลิตชัดเจน และหากโครงการตรวจสอบภายหลัง โครงการฯ มีบทลงโทษทันที

เมื่อทราบถึงกระบวนการเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ ทีมวิจัยจึงได้สมัครเข้าโครงการของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยทุนสนับสนุนของ GTZ มีมูลนิธิรักษาดินรักษาน้ำ เป็นพี่เลี้ยง ตรงนี้มีตลาดอยู่แล้ว คือ ร้าน Top Supermarket ทั่วประเทศ เนื่องจากเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้เป็นกลุ่มย่อย จึงไปรวมกลุ่มของทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยสถาบัน IQS (สถาบันบริการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์) การไปรวมเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตลำไยอินทรีย์ภาคเหนือ เพราะทางเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้เป็นกลุ่มเล็ก ต้องอาศัยสถาบัน IQS และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในการรับรองค่าตรวจรับรองแปลงอินทรีย์ให้กับทางกลุ่มก่อน

ปีแรกสมาชิกกลุ่มเพียงคนเดียว คือ คุณฉนวน แก้วเล็ก ที่ผ่านเกณฑ์และขายลำไยได้กิโลกรัมละ 18 บาท ในขณะที่ลำไยเคมีในท้องตลาดกิโลกรัมละ 8 บาท ปี 2551 ถือว่าลำไยที่อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน สมาชิกหลายคนสามารถเข้าช่องทางตลาดอินทรีย์ได้มากขึ้น สามารถขายได้กิโลกรัมละ 20 บาท ใกล้เคียงของเคมี สำหรับปี 2552 ทางกลุ่มไม่ได้อิงราคาเคมี แต่ทางกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ได้เข้าไปตกลงราคากับทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยคำนวณราคาลำไยอินทรีย์จากการใช้ราคาต้นทุนบวกกับกำไร ได้ตกลงราคากันที่กิโลกรัมละ 30 บาท เป็นลำไยเบอร์ 1 ขนาดไม่เกิน 70 ผลต่อกิโลกรัม สำหรับลำไยร่วง กำหนดราคาได้ที่ขนาด AA ราคา กิโลกรัมละ 25 บาท ขนาด A ราคา กิโลกรัมละ 15 บาท ขนาด B ราคา กิโลกรัมละ 10 ที่เหลือก็นำไปทำปุ๋ย ถือได้ว่าทางเกษตรกรเองสามารถที่จะเข้าไปตกลงกำหนดราคาเองได้ โดยไม่ต้องรอการกำหนดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ไม่ถูกกดราคาเหมือนที่ผ่านมา

คุณวรรณทิภา ปัญญากรณ์ หัวหน้าโครงการวิจัยกล่าวว่า “เราทำลำไยอินทรีย์ จะต้องปลูกเกษตรอินทรีย์ ในหัวใจคนก่อน เมื่อเกษตรอินทรีย์ถูกปลูกขึ้นในหัวใจคนแล้ว จึงจะประสบความสำเร็จ และเกิดความภูมิใจที่ได้หยิบยื่นสิ่งปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค”

การบริหารจัดการกลุ่ม

เครือข่ายเกษตรทางเลือกของเกษตรกรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้เกิดขึ้นจากการรวมตัวของเกษตรกรในเขต ตำบลแม่ตั้น และตำบลศรีวิชัย อำเภอเถลิงและอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่เป็นผู้นำองค์กรสหกรณ์ การเกษตรมีการประสานเชื่อมโยงของสมาชิกสหกรณ์จากการดำเนิน โครงการวิจัยพัฒนาเครือข่าย กลุ่ม/องค์กรประชาชนในจังหวัดลำพูน เป็นผู้ที่ค่อนข้างจะตระหนักและรับรู้ถึงสภาพปัญหาของการทำการเกษตรแบบเคมีที่ส่งผลต่อชีวิตของตนเองและผู้บริโภค

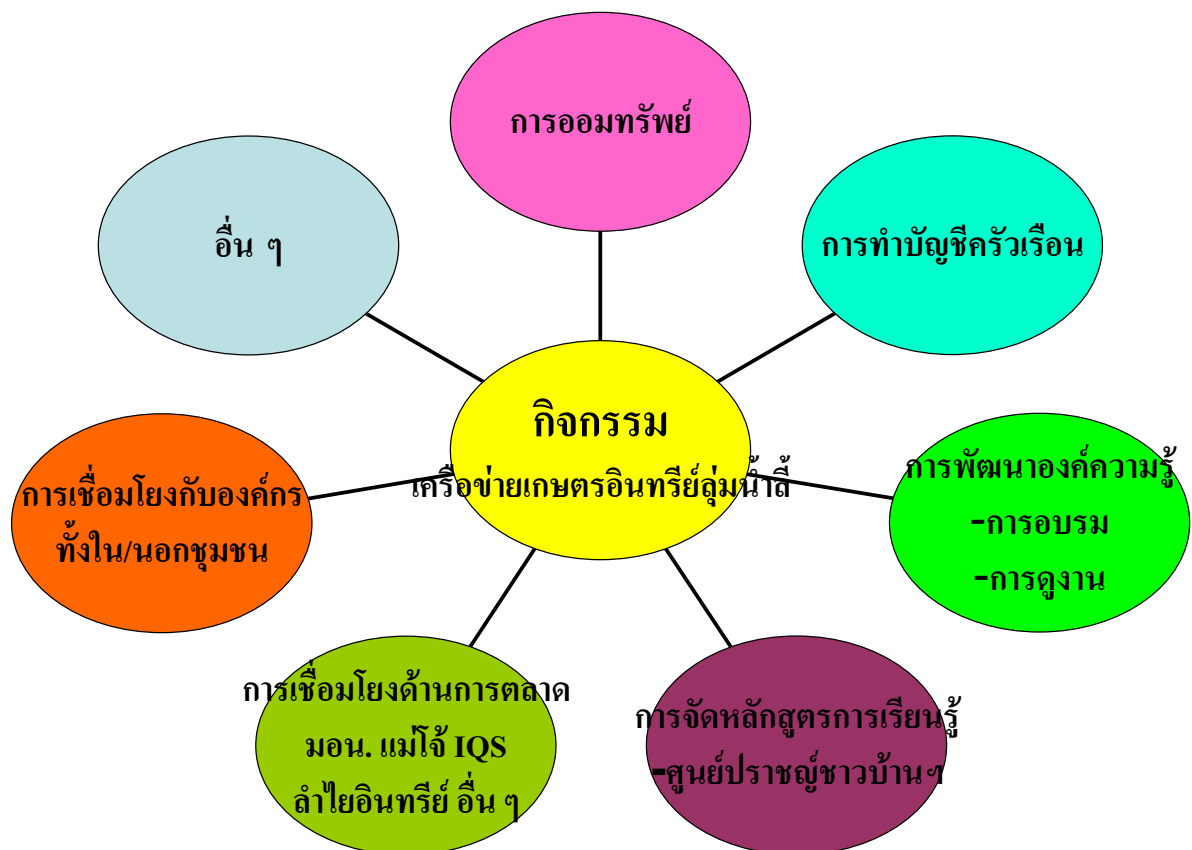
ซึ่งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ มีการรวมตัวกันเมื่อเริ่มมีการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประมาณ ปี 2547 โครงการวิจัย “การศึกษาเกษตรทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน” โดยมีคุณวรรณทิภา ปัญญากรณ์ เป็นหัวหน้าโครงการ มีคำถามวิจัยหลัก คือ การทำการเกษตรที่ผ่านมา ส่งผลกระทบอย่างไร และแนวทางการทำการเกษตรทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้เป็นอย่างไร

การดำเนินผ่านมา มีการประชุมทีมวิจัย พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ทบทวนข้อมูลการเกษตรที่ผ่านมาของสมาชิก ทำให้ทราบสถานการณ์การเกษตร และสภาพปัญหาของกลุ่มสมาชิก มีการตรวจสอบสุขภาพของสมาชิก ตรวจสอบแปลงเกษตรของสมาชิก การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่อื่น ๆ ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้และนำความรู้มาปรับใช้พัฒนาในพื้นที่ของตนเอง ปัจจุบัน สมาชิกของกลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) นายอินแก้ว เชื้อนควบ ที่อยู่ 131 หมู่ 3 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 2) นายบรรเลง จิระเมธา ที่อยู่ 239 หมู่ 3 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 3) นางวรรณทิภา ปัญญากรณ์ ที่อยู่ 449 หมู่ 11 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 4) นายพิศิษฐ์ ปิงชัย ที่อยู่ 253/1 หมู่ 3 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 5) นายฉลาย แก้วเล็ก ที่อยู่ 29 หมู่ 15 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 6) นายมนัส กายาเมา ที่อยู่ 123 หมู่ 3 ต.ทุ่งหัวช้าง อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน
- 7) นายครองรัก อินมณี ที่อยู่ 250/2 หมู่ 3 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 8) นายเชิด เฟื่องฟูลอย ที่อยู่ 130 หมู่ 3 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 9) นางสุพิน มีรักษา ที่อยู่ 59/1 หมู่ 17 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 10) นางมยุรี สมบูรณ์โสศ ที่อยู่ 200/1 หมู่ 6 ต.แม่ตั้น อ.เถลิง จ.ลำพูน
- 11) นายสมควร มาจันทร์ ที่อยู่ 262 หมู่ 3 ต.ทุ่งหัวช้าง อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน
- 12) นายสมัย แก้วภูศรี ที่อยู่ 45/1 หมู่ 12 ต.ศรีวิชัย อ.เถลิง จ.ลำพูน



การบริหารจัดการกลุ่มแต่ละคนแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความสนใจและความสามารถของตนเอง แต่ไม่มีการจัดการที่เป็นระเบียบชัดเจนนัก เป็นลักษณะการปรึกษาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เวลาที่มีกิจกรรมร่วมกัน ก็จะใช้การประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน แบ่งบทบาทความรับผิดชอบแต่ละคน ซึ่งหากในบางกิจกรรมผู้รับผิดชอบหลักไม่สามารถไปร่วมได้ก็ไปแทนกันได้ ทุกคนรับรู้เรื่องราวเท่า ๆ กัน ซึ่งกิจกรรมหลัก ๆ ของกลุ่ม ดังนี้



กิจกรรมการออมทรัพย์ของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี ทางเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดีจากการดำเนินงานมาระยะหนึ่ง มีการเชื่อมประสานกันมากขึ้น ทางกลุ่มจึงมีข้อตกลงในการจัดการออมทรัพย์ของกลุ่มขึ้นมา กำหนดหุ้นละ 10 บาท แล้วแต่สมาชิกจะออมกันคนละกี่หุ้น มีการออมทรัพย์ทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกได้รู้จักการออม และใช้เป็นเงินทุนสำรองในการดำเนินงานของกลุ่มต่อไป โดยมีคุณมนัส กายาเมา และคุณสมควร มาจันทร์ เป็นเหรัญญิกกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี ซึ่งทางกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดีได้เข้าไปเป็นสมาชิกออมทรัพย์ของสหกรณ์การเกษตรอำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน การเริ่มออมทรัพย์ของกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี เริ่มกันเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2551 มีการถือหุ้นกันคนละ 5-10 หุ้น ปัจจุบันเงินออมทรัพย์ยังมีไม่มากพอที่จะนำมาหนุนเสริมกิจกรรมของกลุ่ม ตอนนี้เป็นารออมไว้ในนามกลุ่มเพียงอย่างเดียว ซึ่งต่อไปหาเงินออมทรัพย์มีมากพอจะให้สมาชิกแต่ละคนสามารถยืมมาใช้จ่ายในกิจกรรมของตนเอง หรือนำมาใช้หนุนเสริมกิจกรรมของเครือข่าย และจดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่มต่อไป

การออมทรัพย์ ระดมทุน ร่วมตั้งปัจจัยกิจกรรมด้านการตลาด ร่วมกันวางแผนการผลิต เพื่อการตลาด
ปัจจุบัน - กลุ่มมีสมาชิก 12 คน

- มูลค่าหุ้น ๆ ละ 10 บาท

- ร่วมออมหุ้นมา ครั้งที่ 1 วันที่ 14 ก.พ. 2551 เป็นต้นมา

ร่วมทุนสมาชิกทั้งหมด 7,500 บาท

ยืมใช้จ่ายสำรอง 3,500 บาท (จ่ายค่าตรวจแปลงให้กับสมาชิก)

เงินคงเหลือในบัญชี 4,000 บาท

การทำบัญชีครัวเรือน การทำบัญชีครัวเรือน ทำให้ผู้รายรับรายจ่ายของตนเอง การทำเกษตรอินทรีย์และการเป็นศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านนั้น ต้องมีการทำบัญชีครัวเรือนร่วมด้วย อย่างน้อยเป็นการบันทึกค่าใช้จ่ายการผลิตของตนเอง รู้ต้นทุนการผลิตของตนเอง เพื่อนำไปวางแผนในการผลิตครั้งต่อไป ดังนั้นการส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทางเครือข่ายพยายามส่งเสริม วิธีการให้สมาชิกได้เรียนรู้ คือ การให้ความรู้โดยการให้เห็นตัวอย่าง และเน้นการแลกเปลี่ยนร่วมกัน สร้างความเข้าใจ เห็นความสำคัญ และสนใจที่จะทำบัญชีครัวเรือนกันมากขึ้น

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมหลักที่ทุกคนต้องทำร่วมกัน ส่วนเรื่องอื่นเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสามารถแบ่งปัน แลกเปลี่ยนร่วมกันได้ ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคน ซึ่งการบริหารจัดการกลุ่มของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดีนั้น เป็นการบริหารจัดการแบบพี่น้องแบบญาติ การช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ซึ่งมักจะได้อะไรหลาย ๆ ครั้ง และจากสมาชิกกลุ่มว่า “ทางกลุ่มสามารถตายแทนกันได้” เห็นความผูกพันของสมาชิกในกลุ่มมากกว่าคำว่าความเป็นเครือข่าย แต่เป็นครอบครัวเดียวกัน

การขยายเครือข่าย

จากการประชุมทีมวิจัยตั้งแต่ปี 2547 มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ทบทวนข้อมูลการเกษตรที่ผ่านมาของสมาชิก ทำให้ทราบสถานการณ์การเกษตร และสภาพปัญหาของกลุ่มสมาชิก มีการตรวจสอบสุขภาพของสมาชิก ตรวจสอบแปลงเกษตรของสมาชิก การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่อื่น ๆ ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้และนำความรู้มาปรับใช้พัฒนาในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งทางทีมวิจัยมีการศึกษาเรียนรู้เรียนรู้จากหลากหลายพื้นที่ จากการเข้าร่วมอบรมดูงานบ้านดอนเจียง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดความประทับใจในเนื้อหา กระบวนการอบรม ไม่น่าเบื่อ สนุกสนาน กระตุ้นให้เกิดความอยาก อยากทำ โดนใจ เกษตรกร เนื้อหาเป็นเรื่องระบบเกษตรยั่งยืน วิทยาการเป็นเกษตรกรในพื้นที่ มีการทดลองทำ ลงเยี่ยมแต่ละแปลง

ทำให้เกิดความนึกคิดว่า เราทำอะไร มีความรู้จริงหรือไม่ คนในทีมของเราตกผลึกในความคิดหรือยัง ทำให้เกิดความลังเลว่า เอ กลุ่มเราจะสามารถตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านได้หรือไม่ ทั้งแนวคิด การบริหารจัดการ การตั้งเป็นศูนย์ปราชญ์เป็นงานที่ค่อนข้างหนัก ถึงมีการหารือกันอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจากการตั้งศูนย์ปราชญ์ทำให้ได้ประโยชน์คือ ได้เพื่อน ได้เครือข่ายความรู้ ได้ข้อมูล ได้เครือข่ายธุรกิจ เกิดแรงผลักดันเป็นเกษตรอินทรีย์มากขึ้น เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้สมาชิกมีมุมมองมากขึ้น เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรให้มีความรู้ และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้กับเครือข่าย เมื่อร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุผล ประโยชน์ที่ได้รับจึงตกลงที่จะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ขึ้น รวมทั้งสมาชิกยืนยันว่าสามารถทำได้ และจะร่วมกันจริง ๆ จึงส่งใบสมัครเข้าไปยังเกษตรสหกรณ์จังหวัด ซึ่งทางเกษตรสหกรณ์จังหวัดมีแผนที่จะเพิ่มจำนวนศูนย์ปราชญ์เป็น 140 ศูนย์ ในพื้นที่จังหวัดลำพูน มี 4 ศูนย์ด้วยกัน คือ ตำบลอุโมงค์ ตำบลทาปลาดุก ตำบลป่าไผ่ และศูนย์ปราชญ์เกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี ก่อนที่จะเป็นศูนย์นั้นมีเจ้าหน้าที่ลงมาประเมินในกลุ่มในพื้นที่ ซึ่งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ผ่านเกณฑ์จึงได้ตั้งเป็น ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี

หลักสูตรการฝึกอบรม

หลักสูตรการฝึกอบรมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เนื้อหาของหลักสูตรอย่างน้อยต้องมี

- 1) การสอนการปรับทัศนคติหรือแนวคิดและพฤติกรรมของเกษตรกรให้สามารถดำเนินชีวิตได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) การสอนวิธีการผลิตโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนการผลิตตามที่แต่ละศูนย์ปราชญ์เครือข่ายชาวบ้านนัด
- 3) การสอนวิธีการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งทางด้านทฤษฎี ปฏิบัติ และศึกษาดูงานในแปลงเกษตรกรรม
- 4) การสอนวิธีการจัดทำแผนการใช้ที่ดินหรือแผนจัดการชีวิตอย่างพอเพียง
- 5) การสอนวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือน

คุณสมบัติเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 1) มีที่ดินเพื่อทำการเกษตร (ทั้งของตนเอง เช่า หรือพื้นที่ของบุคคลอื่นให้ทำโดยไม่คิดค่าตอบแทนหรือค่าเช่า)
- 2) มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป
- 3) มีความเชื่อมั่นศรัทธาในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยึดอาชีพการเกษตรเป็นหลักในการดำรงชีวิต
- 4) สัมผัสใจ มีความตั้งใจจริง และมุ่งมั่นจะเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาอาชีพทางการเกษตร โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 5) สามารถเข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้ตลอดหลักสูตร
- 6) ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมภายใต้โครงการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมาก่อน
- 7) จะไม่สมัครและเข้ารับการฝึกอบรมที่ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอื่นใดอีกภายใต้โครงการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

คุณสมบัติเกษตรกรอาสาที่เข้าร่วมโครงการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ภายใต้โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 1) มีที่ดินเพื่อทำการเกษตร (ทั้งของตนเอง เช่า หรือพื้นที่ของบุคคลอื่นให้ทำโดยไม่คิดค่าตอบแทนหรือค่าเช่า)
- 2) มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป
- 3) มีความเชื่อมั่นศรัทธาในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยึดอาชีพการเกษตรเป็นหลักในการดำรงชีวิต มีวุฒิภาวะความเป็นผู้นำ กล่าวคือ มีความเฉลียวฉลาด ขยัน อดทน มีความสามารถในการสร้างค่านิยม ก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจของกลุ่มคนหรือกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและเกษตรกรทั่วไป
- 4) สัมผัสใจ มีความตั้งใจจริง และมุ่งมั่นจะเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจรายอื่น สำหรับนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาอาชีพทางการเกษตร โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 5) ต้องเป็นเกษตรกรที่เคยผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรของโครงการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และนำความรู้จากการฝึกอบรมไปปฏิบัติได้จริง รวมทั้งได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเป็นเกษตรกรอาสาจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านแบบเข้มข้น และเป็นผู้ดำเนินการขยายผลการขับเคลื่อนการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 6) จะไม่สมัครและเข้ารับการฝึกอบรมที่ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอื่นใดอีกภายใต้โครงการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน
- 7) สามารถเข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้ตลอดหลักสูตร

สรุปผลการจัดการอบรมศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้

การอบรมศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ ในปี 2551 ได้มีการอบรมเกษตรกรที่สนใจการทำเกษตรอินทรีย์จำนวนทั้งหมด 2 รุ่น รุ่นละ 50 คน รวมทั้งหมดมีสมาชิกที่ผ่านการอบรมจำนวน 100 คน รุ่นที่ 1 จัดอบรมเมื่อวันที่ 11-13 มิถุนายน 2551 ถือได้ว่าเป็นการเปิดศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้และเปิดอบรมเกษตรกรรุ่นแรก ผู้เข้าร่วมเป็นเกษตรกรที่สนใจที่ทำอยู่ในพื้นที่อำเภอลี้ และอำเภอทุ่งหัวช้าง โดยสมาชิกกลุ่มทั้ง 12 คน เป็นคนติดต่อประสานงานเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมในการอบรม มี 3 พื้นที่ คือ 1)ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง 2)ตำบลแม่ดิน และ 3)ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

รุ่นที่ 2 จัดอบรมเมื่อวันที่ 13-16 กรกฎาคม 2551 มีผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 50 คน ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมในการอบรมครั้งนี้ เป็นกลุ่มที่สนใจและขอมาเข้าร่วมอบรมเอง โดยสมาชิกทั้ง 12 คนไม่ต้องไปเสาะหาเชิญชวน ซึ่งรุ่นที่ 2 นี้ทุกคนรู้ข่าวและข้อมูลจากรุ่นที่ 1 ทำให้แต่ละคนสนใจและอยากเข้าร่วมอบรมมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นแกนนำหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) แกนนำกลุ่ม แต่ยังเน้นกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อำเภอลี้และอำเภอทุ่งหัวช้าง เนื่องจากการเชื่อมประสานและการรวมกลุ่มในโอกาสต่อไปจะสามารถเชื่อมโยงกันได้ง่ายและเข้มแข็ง

สิ่งที่สะท้อนจากผู้เข้าร่วมการอบรม พบว่า ผู้ที่มาอบรมมีความสุขที่ได้เข้าร่วมการอบรม ให้ความสนใจกับกระบวนการอบรมอย่างมาก เนื่องจากวิธีการอบรมนั้นทางกลุ่มไม่เน้นการบรรยาย แต่เน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การใช้บัตรคำ การแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น รวมทั้งการให้แต่ละคนได้ทดลองทำด้วยตนเอง แล้วทางวิทยากรจึงจะมาสสรุปให้ฟังอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งองค์ความรู้ที่พบว่ามีเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมนั้นมีความรู้ภูมิปัญญาอยู่ในตนเอง การได้มาพบกันเป็นการแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมซึ่งกันและกัน ทั้งด้านความรู้ เทคนิค และที่สำคัญคือ การเดิมกำลังใจให้แก่กันและกัน การได้เพื่อน

หลังจากที่อบรมทั้ง 2 รุ่น ทำให้ทีมวิจัยเป็นที่รู้จักของชุมชนมากขึ้น มีการทักทายเมื่อเจอกันในสถานที่ต่าง ๆ มากขึ้น มีการแวะมาหา หรือโทรศัพท์มาสอบถามปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มากขึ้น และจากการทีมวิจัยได้ลงไปติดตามเกษตรกรที่ผ่านการอบรม เห็นพัฒนาการของแต่ละคน มีการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองมากขึ้น เป็นต้น

บทที่ 4

ผลสืบเนื่องจากโครงการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อนักวิจัย

ทางโครงการได้มีการรวบรวมข้อมูลทีมวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมวิจัยได้ทบทวน วิเคราะห์ การทำการเกษตรกรรมที่ผ่านมาของแต่ละคน พร้อมทั้งนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้บทเรียนซึ่งกันและกัน ซึ่ง ประสิทธิภาพการทำงานแต่ละคนนั้นไม่เหมือนกัน การนำมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันทำให้คนที่กำลังเริ่ม ได้เรียนรู้ เห็นแนวทางการดำเนินงานมากขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างกำลังใจให้กับผู้ที่เล่าเรื่อง การสื่อสารให้ คนอื่นได้รับรู้ นอกจากเป็นการถ่วงน้ำหนักความรู้ของตนเอง เพิ่มแรงบันดาลใจให้ตนเองที่จะพัฒนางานของ ตนเอง การได้เพื่อนร่วมอุดมการณ์ โดยเฉพาะการทำการเกษตรอินทรีย์ ทำให้เป็นการทำงานที่เข้มแข็งและ ยั่งยืนต่อไป

จากการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ช่วงแรกนั้นมีนักวิจัยเข้าร่วมโครงการจำนวน 34 คน แต่ หลังจากการดำเนินงานในระยะที่ 2 พบว่านักวิจัยลดจำนวนลงไป เหลือคนที่เอาจริงเอาจัง เข้าร่วมกิจกรรม และพัฒนาแปลงทดลองของตนเองเสมอมา จำนวน 12 คน สาเหตุทางทีมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์ สามารถสรุป ได้ดังนี้

สาเหตุที่มีคนออกจากการเข้าร่วมโครงการ

- ผู้ที่เข้าร่วมไม่เข้าใจเป้าหมายของโครงการวิจัย เข้ามาเพื่อคาดหวังจะได้รับ “ผลประโยชน์” “ค่าตอบแทน” หรือ “ค่าจ้าง” เนื่องจากที่ผ่านมาโครงการต่าง ๆ เข้ามาเข้ามาลักษณะการให้เงิน ว่าจ้าง ให้ค่าตอบแทน เมื่อพูดถึงโครงการจึงคิดว่านำเงินหรือสิ่งของมาให้ ซึ่งงานวิจัยไม่ได้ ตอบสนอง ไม่มีเงินค่าตอบแทน แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนตนเอง จึงมีการถอนตัวออกไป
- ปัญหาคงครวญ เรื่องความเข้าใจของสมาชิกครอบครัว ค่าใช้จ่ายในครอบครัว ซึ่งต้องหารายได้ ให้กับครอบครัว ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์นั้นเริ่มแรกนั้นต้องใช้ระยะเวลาถึงจะเห็นผล ซึ่งตรงข้าม กับการทำเกษตรเคมีที่เห็นผลเร็ว ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจ
- ยังมองไม่เห็นผลประโยชน์ที่ได้ การทำการเกษตรหรือโครงการต่าง ๆ ที่ผ่านมายังไม่สามารถแก้ไข ปัญหาพืชผลที่ยังค้าง เช่น หอม กระเทียม คิดว่าความเป็นไปได้ของโครงการที่จะเข้ามาช่วยเหลือ นั้นน้อย บางคนเน้นการทำเชิงธุรกิจ ใจร้อน อยากเห็นผลเร็ว ไม่มีความอดทน
- มีภารกิจส่วนตัว ทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมทำกิจกรรมโครงการ
- ไม่มีความพยายาม อยากที่จะเรียนรู้ อยากที่จะปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรอย่างแท้จริง ขาดความรู้ ทักษะ ในการใช้ วัสดุธรรมชาติ “อินทรีย์” ไม่มีความเชื่อมั่น มั่นใจ หรือมีความศรัทธาเกษตรอินทรีย์
- ไม่ได้ทดลองด้วยตนเอง รอคนอื่นทำก่อน ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์นั้นเห็นผลช้า การรอคนอื่นไม่ ทำให้ไม่เข้าใจเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง ถึงถอนตัวออกไป

สาเหตุของนักวิจัยที่ยังเกาะเกี่ยวทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน

- อยากเรียนรู้ อยากที่จะปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรที่ดีขึ้น ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เนื่องจากบทเรียนจากการทำเกษตรแบบเดิม ๆ ที่ต้องพึ่งสารเคมี ยึดพ่อค้าคนกลาง ค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตนับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ต้องหาวิธีการเพื่อลดต้นทุนการผลิต และการทำเกษตรอินทรีย์ คิดว่าเป็นทางเลือกที่ก่อประโยชน์มากที่สุด
- เกษตรอินทรีย์ เป็นการเกาะกลุ่มลุ่มลา เจ้าหมู่ เพื่อน มีความผูกพัน (การผลิต การตลาด เครือข่าย) เชื่อมโยง หนุนเสริม แลกเปลี่ยน เติบโต แบ่งปัน ให้กำลังใจ ได้เรียนรู้ เห็นความสำคัญในการทำเกษตรอินทรีย์และการรวมกลุ่มทำโครงการวิจัย ทำให้มีความมั่นใจในการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่าการทำตรงนี้เป็น การเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด รวมทั้งตนเองเป็นแกนนำ (เจ้า) บอกกับตัวเองว่า “ออกไม่ได้” ต้องทำเป็นแบบอย่างให้กับคนอื่น
- จากที่ได้ทดลองทำ พบว่า ผลผลิตที่ผลิตออกมามีดีกว่าการผลิตแบบเดิม ทั้งคุณภาพ ราคาที่สูงกว่า และสามารถลดต้นทุนการผลิต เพราะใช้วัสดุธรรมชาติ รวมทั้งคุณภาพดินดีขึ้น มีรายได้มั่นคง คือ มีรายได้ทุกวัน จากการทำเกษตรอินทรีย์เกษตรแบบผสมผสานมีการปลูกต้นไม้ ผักนานาชนิด ทำให้สามารถเก็บผักไปขายได้ทุกวัน รวมทั้งมีสุขภาพดีขึ้น ทั้งตนเอง ครอบครัว และผู้บริโภค
- คนในครอบครัว เห็นความสำคัญ เห็นด้วยในการทำเกษตรอินทรีย์ และเป็นโอกาสให้คนในครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การปลูกผัก รดน้ำผัก เก็บผัก เป็นการสร้าง “ครอบครัวอบอุ่น” สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กัน มีการพูดคุยกัน และเข้าใจกันมากขึ้น
- มีความภาคภูมิใจที่ได้ทำเกษตรอินทรีย์ มีการเก็บผลผลิตอินทรีย์ขายทุกวัน และมีความสุขที่ได้เอาผลผลิตที่ปลอดภัยให้กับคนอื่น ๆ ได้บริโภค สิ่งแวดล้อม และสิ่งมีชีวิต รวมทั้งได้เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นผู้รู้ เป็นที่ยอมรับจากชุมชน จากคนอื่น สร้างความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจในการที่จะร่วมกันพัฒนาเกษตรอินทรีย์ต่อไป

หลังจากที่ทำโครงการวิจัยร่วมกันมาได้ระยะหนึ่ง ทำให้เห็นบุคคลที่เอาจริงเอาจัง มีใจที่พร้อมจะเรียนรู้และพัฒนาการทำเกษตรร่วมกัน แม้จะมีสมาชิกกลุ่มไม่มาก (จำนวน 12 คน) แต่ทุกคนที่เข้าร่วมเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำสี่ มีการปรับเปลี่ยนแนวคิด พฤติกรรม หันมาทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเทคนิคบทเรียนใหม่ ๆ ระหว่างกันสม่ำเสมอ คุณสุพิน มีรักษา หนึ่งในทีมวิจัยกล่าวว่า “การทำเกษตรเคมี เหมือนกับการก้าวลงเล่น” แต่การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ได้เพื่อน ได้ชุมชน สังคมที่เป็นสุข ไม่เบียดเบียนกัน

ข้อมูลทิมวิจัย

1. นางวรรณทิภา ปัญญากรณ์

เกิดวันที่ 4 พฤษภาคม 2494 อายุ 55 ปี ที่อยู่ 449 หมู่ 11 ตำบลแม่ดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน เบอร์โทรศัพท์ 08 7181 0204 การศึกษาปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อาชีพทำสวนลำไย ปัจจุบัน ประธานสหกรณ์การเกษตรแม่ดิน จำกัด

ประสบการณ์(ทั่วไป) ก่อนที่จะเดินทางสู่กระดูกสันหลังของชาติ (เกษตรกร) เดิมไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีการทำการเกษตร คือ ก่อนจะมาเป็นเกษตรกรนั้น รับราชการครูมาก่อน ความที่ว่าเป็นลูกชานาชาวสวน เคยเป็นเด็กเลี้ยงควายมาก่อน จึงทำให้ได้เดินทางสู่ชีวิต



เกษตรกรตามอย่างบรรพบุรุษจนได้ โดยได้อาศัยชีวิตตอนเป็นครูหารายได้พิเศษเก็บออมเงิน เพื่อซื้อที่ดินพื้นที่ปัจจุบันทำสวน อาชีพที่หารายได้ตอนเป็นครู คือ เลี้ยงหมู ทั้งหมูขุนและแม่หมู เคยเลี้ยงไก่ไข่ ไก่กระตัง และไก่พื้นเมืองทุกอย่างที่เป็นการเกษตร พอจะมีรายได้เพิ่มจากการรับราชการ การปลูกพืชในอดีตเคยปลูกยาสูบ(ส่งโรงบ่ม) ปลูกถั่วเหลือง ข้าวโพด (สมัยก่อนไม่มีรถไถไม่เหมือนปัจจุบัน ต้องรอให้แห้งก่อนจึงนำมาแกะเมล็ดออก)

จนในที่สุดก็เก็บเงินได้ หลังจากปลูกบ้านเสร็จเมื่อปี 2525 ก็ซื้อสวนแม่จ้องครั้งแรกมี 5 ไร่ ต่อมาด้วยความมานะพยายาม ซื้อทีละเล็กละน้อยกระทั่งแลกที่นอน(ฟูก) ก็มี จนได้ที่ดินผืนหนึ่งประมาณ 50 ไร่ เป็นทำเลที่มีแหล่งน้ำดีมาก คือ ในสวนลำไยจะติดสปริงเกอร์ทุกต้น โดยความสามารถของผู้หญิงคนเดียว (เหตุผลเพราะได้เสียผู้นำครอบครัวพร้อมลูกชายโดยอุบัติเหตุทางรถยนต์ไปเมื่อ พ.ศ. 2538) ความที่จะต้องเป็นทั้งพ่อ แม่ เพื่อนของลูกสาวคนเดียว ทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจลุกขึ้นมาต่อสู้ชีวิตอีกครั้งหนึ่ง หลังจากร้องไห้นานกว่า 3 ปี

หลังจากเกษียณอายุราชการ มีเวลาช่วงเหลือสัปดาห์ เช่น เป็นประธานสหกรณ์การเกษตรแม่ดินจำกัด กรรมการชุมนุมสหกรณ์ลำพูน ดูแลช่วยเหลือกองทุนหมู่บ้าน

ด้านการเกษตร แรก ๆ ทำเกษตรแบบเคมี โดยใช้ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ยาฆ่าแมลง แต่ความที่เคยเป็นครูมาก่อนชอบศึกษาอบรม แม้จะใช้เคมีก็รู้จักปรับปรุงบำรุงดิน โดยใช้โคโลไมค์ ปุ๋ยคอกในส่วนจะใช้แม่ปุ๋ย(เคมี) ผสมเองเพื่อลดต้นทุนปุ๋ยทั่วไป

นอกจากทำสวนลำไยแล้ว ยังปลูกพริก มะเขือม่วงให้บริษัทสันติภาพ ซึ่งถูกเรียกว่า มะเขือไร่ญาติ (ต้องใช้เวลารออยู่กับมะเขือไม่มีเวลาไปไหนไปหาใครเลย) แรก ๆ ก็ดี หลัง ๆ มะเขือม่วงเป็นโรคไวรัสและเหี่ยวตาย ทางฝ่ายวิชาการของบริษัทก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงเลิกปลูก

การทำเกษตร ไม่ว่าปลูกลำไย มะขามหวานและเปรี้ยว ส้มเขียวหวาน และเลี้ยงปลา ในพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ เริ่มทำการเกษตรจริงจังเมื่อปีพ.ศ. 2543 หลังจากเกษียณตัวเองออกจากราชการ ไม่ค่อยมี

ความรู้เรื่องการเกษตรเท่าไร อาศัยการอบรมบ่อยๆ ทั้งโครงการของมหาวิทยาลัย หรือ กลุ่มต่างๆ ที่จัดขึ้น บ้าง ฟังจากวิทยุบ้าง หน้านั้นการใส่สารล่ำไยให้ออกนอกฤดูกำลังเป็นที่นิยม เกิดมีอาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญ ขึ้นมากมายจนพบผู้ประกอบการขายปุ๋ย เคมีภัณฑ์ที่เกี่ยวกับล่ำไย เมื่อได้ลองใช้ปุ๋ยและยาที่มีราคาแพง เมื่อปี พ.ศ. 2544 ล่ำไยนอกฤดู ราคา กิโลกรัมละ 13-14 บาท จึงประสบกับการขาดทุนอย่างรุนแรง

ด้านเกษตรอินทรีย์แรก ๆ ไม่คิดจะทำเกษตรอินทรีย์จริง ๆ จัง ๆ แต่ก็ศึกษา และลองนำมาทำดู แรก ๆ หมักปลาโดยใช้หัวเชื้อ พ.ด. 1 และใช้อากาศแบบตู้ปลาหมักเป็นเวลา 45 วัน เพราะยังไม่มีหัวเชื้อ พ.ด. 2 (สำหรับทำน้ำหมักชีวภาพ) ใช้ราดลงดินสลับกับใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อบำรุงดิน เคยทำเห็ดถั่วลิสง เพื่อใช้หมักเป็นสารไล่แมลง (ศึกษาจากตำรา โดยใช้เห็ดขาว : จุลินทรีย์ : กากน้ำตาล : น้ำส้มสายชู) ลองพ่นสลับกับสารไล่แมลง โดยทดลองทำเมื่อปี 2546 ทำผสมผสานกับสารเคมีเรื่อยมา

หลังจากนั้น (ปีพ.ศ. 2546) มีโอกาสได้ศึกษาสารธรรมชาติเพื่อทดแทนสารเคมี จึงหันมาศึกษาปุ๋ย น้ำ ปุ๋ยหมักจากหมอดินอาสา (หมอดินเท้าเปล่า) คุณอุดม (หมอดินประจำอำเภอ) จึงทำตามและทดลองใช้ เช่น ปุ๋ยปลา ปุ๋ยหมักจากมูลไก่ แกลบ รำและแกลบดำ

สารไล่แมลง หมักจากสารธรรมชาติรอบสวน ได้แก่ หานมหัน ปุ่มดงาม(หนอนตายอยาก) ยาจุน สะเรียม(สะเดา) สาบเสือ ตะไคร้หอม หมักกับกากน้ำตาลและเชื้อจุลินทรีย์ พ.ด.7 ประมาณ 21 วัน ได้ที่แล้ว ลองใช้ดู เมื่อใช้ได้ผลจึงใช้ต่อ

ในปีพ.ศ. 2547 ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับคุณสมควร มาจันทร์ ประธานสกก.ทุ่งหัวช้าง จำกัด ถึงการทำน้ำส้มควันไม้ ซึ่งท่านได้มีโอกาสอบรมกับอาจารย์อานัติ ต้นโช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ หลังจาก คุณสมควร ได้มาช่วย สาธิตการทำน้ำส้มควันไม้ ที่สวนทุกชั้นตอน เมื่อได้ทดลองใช้ ปรากฏว่า ศัตรูตัวสำคัญของล่ำไยตอนนั้น คือ เพลี้ยหอย หายไปหลังจากที่ใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลา 1 ปี หลังจากใช้มา 2 ปี ล่ำไยดีขึ้น ทำให้สามารถลดต้นทุน จึงน่าจะเป็นสารทดแทน สารเคมีกำจัดโรคและศัตรูพืชได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญ ผลผลิตจากเศษไม้ ที่เหลือใช้

แต่ที่ผ่านมายังต้องพึ่งสารเคมีบางครั้ง จึงอยากจะพยายามใช้ให้ได้ หรือ ทดแทนให้ได้มากที่สุด ทุกวันนี้ยังทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ ปุ๋ยหมัก และเผาไม้ส้มควันไม้อยู่ คิดว่าจะทำต่อไป

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หลังจากใช้ปุ๋ยน้ำพ่นลงดิน หรือให้ตามระบบน้ำ จะเกิดไส้เดือนขึ้นใน สวน ใบพืชเขียว เป็นมัน มีแมลงต่างๆ ที่เป็นประโยชน์เกิดขึ้น เช่น แมลงพินดาบ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมี กระต่ายและไก่ป่ามาอาศัยอยู่ในสวนมากมาย ทำให้ระบบนิเวศดีขึ้น

ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์สารไล่แมลง ข้าพเจ้าทำมาตลอดหลายอย่าง แต่ไม่ค่อย ได้จดบันทึกเท่าไร นอกจากจะบันทึกว่าใช้อะไรดี การเลือกวัสดุหรือปัจจัยการผลิตสารไล่แมลง จะศึกษา ก่อนว่าในสวนมีแมลงอะไรที่มักจะระบาด ระบาดตอนไหนของช่วงการเปลี่ยนแปลงของล่ำไย เช่น หนอน ผีเสื้อ ขอบวงไข่ตอนล่ำไยเริ่มช่อ หรือเริ่มแตกใบใหม่ เป็นต้น

พื้นที่ปลูก/ต้นทุนการผลิต ปัจจุบันมีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 50 ไร่ ต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าแรงงาน คือ คนงานประจำ 2 คน ๆ ละ 150 บาทต่อวัน นอกจากนั้นก็มีมูลสัตว์ ส่วนด้านเคมีมีเฉพาะสาร โปแตสเซียม ในส่วนของกำไลยาอินทรีย์ กำไลธรรมชาติ (เริ่มปี 2550) ยังไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีเลย

สรุปค่าต้นทุนต่อเดือน

- ค่าแรงงานประจำ	9,000 บาท
- ค่าไฟฟ้า(ฤดูฝนค่าไฟลดลง)	2,400 บาท (โดยประมาณ)
- ค่าน้ำมันสำหรับพ่นฮอร์โมนสารไล่แมลง	500 บาท
- ค่าแรงงานจ้างเสริม	2,000 บาท
- ค่าน้ำมันรดตัดหญ้า	1,000 บาท

รวม 14,900 บาท

(ไม่นับรวมค่าแรงเก็บเกี่ยวลำไย และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เช่น ใส่ปุ๋ย แต่งกิ่ง และอื่น ๆ)

ต้นทุนการผลิต ยังไม่รวมปุ๋ยเคมี และสาร โปแตสเซียม ซึ่งจะใส่ปุ๋ยโดยประมาณ ดังนี้

- ปุ๋ยอินทรีย์ (ผลิตเอง)	5 ตัน	15,000 บาท
- ปุ๋ยอินทรีย์ (ซื้อ)	2 กระสอบ	7,600 บาท
- ยูเรีย (640 บาท)	20 กระสอบ	12,800 บาท
- 0-0-60 (580 บาท)	10 กระสอบ	5,800 บาท
- 18-46-0 (760 บาท)	10 กระสอบ	7,600 บาท
- สารเคมีกำจัดหอย (2,200 บาท) 3 ลัง		6,600 บาท (ปีละ 2 ครั้ง)
- สารกำจัดศัตรูพืช		4,800 บาท

รวม 60,200 บาท

สำหรับพื้นที่การเกษตรของข้าพเจ้า ปัจจุบันพื้นที่เป็นพื้นที่ต้นน้ำแม่จ้อง มีอ่างเก็บน้ำเหนือสวน ซึ่งได้รับความอุปถัมภ์จากบริษัทเหมืองแร่ลิทไนท์เดิม (ปัจจุบันไม่มีแล้ว) ได้กั้นน้ำห้วยแม่จ้อง บริเวณพื้นที่สวนพอดี เพื่อล้างแร่ ซึ่งบริเวณนั้นเป็นที่ปกกันของห้วยจะข่าน ห้วยแม่จ้อง และห้วยมะตอง เป็นจุดเริ่มของลำห้วยแม่จ้อง ปัจจุบันได้รับงบประมาณจาก อบต. ศรีวิชัยชุดลอกเสริม นับว่าโชคดีมาก ในขณะที่คนอื่น ๆ ต้องลงทุนขุดบ่อน้ำ แต่ที่สวนไม่ได้ขุดเพราะว่าได้ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำตลอดปี

ตลอดเวลาได้แต่หลอกตัวเองว่าได้กำไรจากการทำการเกษตร คือ ค่าใช้จ่ายโดยประมาณจากที่จ่ายไปปีหนึ่งไม่ต่ำกว่า 200,000 บาท ปีไหนราคาลำไยตกต่ำผลผลิตไม่ได้เต็มที่ก็ขาดทุน ทุก ๆ เดือนกรกฎาคม – สิงหาคม จะนำเงินค่าขายผลผลิตไปรวมกับเงินที่กู้จากสหกรณ์ครูไปชำระ ธกส. แล้วกู้คืนมาเพื่อลงทุนต่อจน ณ วันนี้ ได้หันกลับมาคิดถึงวิธีการทำเกษตรแบบธรรมชาติ (อินทรีย์) เนื่องจากเดิมนั้นกู้เงิน ธกส. 100,000 บาท จนขณะนี้หนี้ ธกส. 400,000 บาท (ระยะสั้น) และเป็นหนี้สหกรณ์ครูอีกจำนวนหนึ่ง ต้องหันมาลดต้นทุนการผลิต เพื่อไม่ให้หนี้เพิ่มขึ้น

เป้าหมายการหันมาทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากสังเกตทดลองหาทางเลือกที่ดีที่สุดให้กับตัวเองทั้งต้นทุน สุขภาพ ระบบนิเวศน์และผู้บริโภค คือ การทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งได้พยายามเชื่อมเครือข่าย ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ การเข้าไปเรียนรู้จากสถาบันต่าง ๆ การทดลองทำด้วยตนเอง โดยการสมัครเข้าอบรมการทำลำไยอินทรีย์ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ 23-24 เมษายน 2550 เพื่อหาความรู้เพื่อนำไปปรับใช้ให้มีประสิทธิภาพต่อไป และเพื่อต้องการลด ละ เลิกการใช้สารเคมีในที่สุด เมื่อการทำเกษตรอินทรีย์ได้ผล จะเป็นทางเลือกอย่างหนึ่งของทีมวิจัยเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

หลังจากศึกษาเกษตรอินทรีย์ ตอนแรกๆได้ทำเกษตรเคมีควบคู่กันไปโดยเน้นเกษตรปลอดภัย ลดสารเคมีที่อันตรายและไม่จำเป็นลง เพื่อเป็นการแสวงหาทางเลือกให้แก่ตัวเอง เพราะวิถีชีวิตยังต้องเคลียตัวเอง (หนี้สิน) ยิ่งทำก็ยิ่งเป็นหนี้เพิ่มขึ้นอีก เพราะว่าพืชเศรษฐกิจของเราคือลำไย ที่ผ่านมารายังไม่มีตลาดลำไยอินทรีย์ ที่แท้จริง ที่มีช่องทางขาย ที่แยกออกจากตลาดเคมีอย่างชัดเจน จนกระทั่งเรา(ทีมวิจัย) ได้แสวงหาช่องทางตลาดลำไยอินทรีย์ ได้โดยเชื่อมเส้นทางลำไยอินทรีย์ ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ มูลนิธิรักษดินรักษน้ำ (Earth Safe) สำนักงานความร่วมมือทางวิชาการของเยอรมัน (GTZ)ซึ่งถือว่าเป็นบันไดก้าวแรกที่เรามีโอกาสก้าวเดิน

หลังจากที่ตัวแทนของทีมวิจัยที่ก้าวเดินสู่เส้นทางนี้ก่อน เมื่อฤดูกาลลำไยที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในเรื่องตลาดลำไยสด

จากการวิเคราะห์ หลายๆด้านของการบริหารจัดการสวน ทั้งที่ผ่านมาและในอนาคต ได้ตัดสินใจเลิกเกษตรเคมีอย่างเด็ดขาด นำสวน 40 ไร่ เข้าโครงการลำไยอินทรีย์ ระยะปรับเปลี่ยน เพราะเมื่อเข้าประชุมที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ครั้งหลังสุด 12 พฤศจิกายน 2550 ทุกสวนในโครงการ ลำไยอินทรีย์(กลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้) ทางมหาวิทยาลัยจะยื่นขอใบรับรองให้ในวันที่ 16 พฤศจิกายน 2550 ภายใ 4 เดือนสวนของพวกเราจะได้รับการตรวจระบบการผลิตจาก เจ้าหน้าที่ ของ มกท. พืชผักทุกอย่างก็ได้รับรองเป็นผักอินทรีย์ทั้งหมด ซึ่งเป็นช่องทางที่เราจะผลิตเป็นอาชีพได้

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หลังจากหยุดการใช้ยาฆ่าหญ้า ความเขียวชอุ่มของสวนกลับคืนมา การใส่ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก ได้แมลงในดินกลับคืนมา โดยเฉพาะไส้เดือน กลับคืนมาเยอะมาก แมลงที่เป็นประโยชน์ กลับคืนมา

สำหรับการลงมือปฏิบัติในสวน พืชที่ปลูกในฤดูกาลนี้กำลังปลูกกระเทียมอินทรีย์ ผักกินใบ เช่น คะน้า กวางตุ้ง กระหล่ำดอก ต้นหอม

พืชผักสวนครัว ต่างๆ โดยไม่ใช้ปุ๋ย ยา เคมี เลย

พืชหลัก

ลำไย หลังแต่งกิ่งใส่ปุ๋ยหมักสูตรของกลุ่ม หว่านรอบ ๆ ทรงพุ่ม คลุมด้วยวัสดุเศษพืชที่ตัดแทนการไถย่นาหญ้า ใบลำไย เปลือกขาวโพลด ฯลฯ แล้วรดด้วยจุลินทรีย์เดือนละ 1 ครั้ง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือ ใบลำไยเขียวมันขึ้น โรค น้อยลง

ส้มเขียวหวาน เมื่อให้ปุ๋ยอินทรีย์ ที่ผลิตเอง ปุ๋ยน้ำ และพ่นด้วยสารอินทรีย์ ที่ทำเอง เช่น น้ำส้มควันไม้ สารไล่แมลง ทำให้ ส้มเริ่มติดผล

ฝรั่ง ซึ่งเป็นพืช แซมในสวนลำไย เมื่อ หยุคใช้สารเคมี หันมาใช้อินทรีย์ แทน ทำให้เรากล้าประชาสัมพันธ์ได้อย่างเต็มที่ โดยปกติคนทั่วไปมีความเชื่อเราอยู่แล้ว ரசชาดเปลี่ยนไป คือฝรั่งจะมีรสชาดหวานขึ้น

กล้วยหอมทอง พันธุ์สูงหลาย(คุณฉวย แก้วเล็ก) ปลูกไว้ 50 ต้น ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี ใส่ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ ขณะนี้แต่ละต้นเริ่มแตกหน่อ ต้นละ 7-8 หน่อเกือบทุกต้น

กล้วยน้ำว้า ปลูกไว้ในที่ว่าง รอบสวน ในสวน เพื่อรับประทานผล ขาย แจกเพื่อน ผลสุกใช้ทำฮอโมนผลไม้ หน่อใช้ทำจุลินทรีย์หน่อกล้วย ฯลฯ

พืชที่ขึ้นเองในสวน มี พริกขี้หนู ตามใต้ต้นลำไย ปกติก็ขึ้นเองอยู่แล้ว เมื่อใช้สารเคมีเลยไม่กล้ากิน ไม่กล้าเก็บขาย ปล่อยหล่นตามธรรมชาติ เมื่อเลิกใช้สารเคมี เราก็ใช้ประโยชน์ได้ คือเก็บไปกิน ตากแห้ง หรือขายเป็นรายได้

ผักกูด เป็นผักอีกชนิดหนึ่งที่ขึ้นเอง ติดลำห้วยข้างสวนตลอดแนวสวน เป็นผักที่ผู้บริโภคนิยม เพราะเป็นพืชสมุนไพรที่มีสารต้านอนุมูลอิสระ (จากวารสารสมุนไพร) เมื่อเลิกไถย่นาหญ้าเราจึงสามารถเก็บขายเป็นรายได้ อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีพืชสมุนไพรต่างๆอีกหลายอย่างที่เราสามารถใช้ประโยชน์ได้ เช่น ลำไย (สะเดา) หนามหันแดง จั้มจาลิง (เถาวัลระเพ็ด) สาบเสือ สาบแร้ง ข่า กลอย ปุงมดงาม ตะไคร้หอม บำรุงไม้(เพกา) พืชเหล่านี้นำไปหมักเป็นสารไล่แมลงได้ เครื่องนํ้าเน้(รางจืด) ขึ้นตามข้างลำห้วยแนวสวนใช้ดื่มขับสารพิษออกจากร่างกายได้

ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 449 หมู่ที่ 11 ตำบลแม่ตืน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครัวเรือน 2 คน

แรงงานเกษตร แรงงานในครอบครัว 1 คน แรงงานจ้างไม่ประจำ (จำนวนไม่แน่นอนแล้วแต่จังหวะงานมากหรือน้อย)

พื้นที่การถือครอง 56 ไร่ 2 งาน

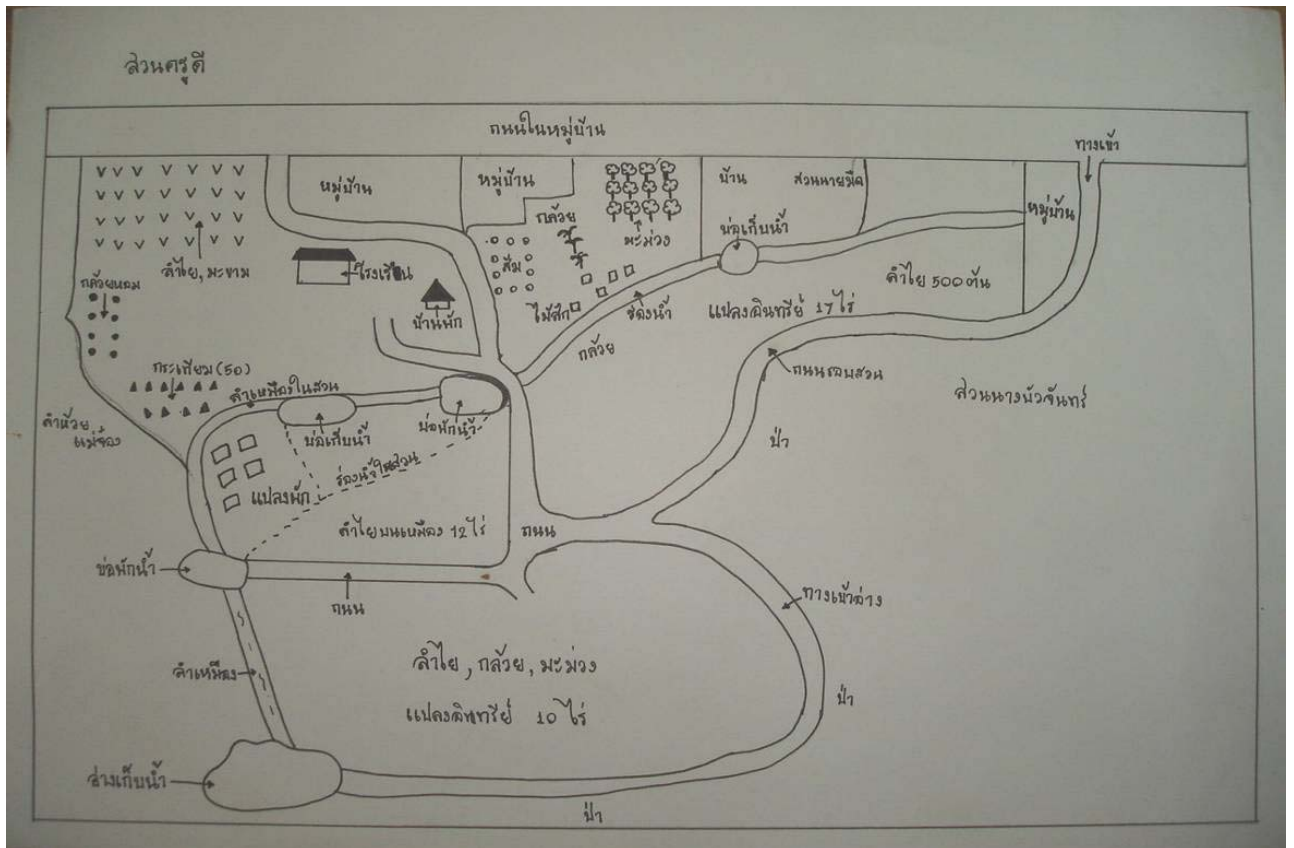
พื้นที่เพาะปลูก 56 ไร่

สระน้ำ 3 สระ

ระบบการผลิต ไม้ผล ปลูกแบบผสมผสาน

รายได้หลักมาจากการทำการเกษตร
 ภาวะหนี้สิน ยังมีหนี้อยู่

แผนผังแปลงเกษตร



2. นายฉลุย แก้วเล็ก เกิดวันที่ 14 พฤษภาคม 2494 อายุ 56 ปี อาชีพ เกษตรกร ที่อยู่ 29 หมู่ 15 ตำบลแม่ตืน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามพรานนครผดุงวิทยา ปี 2506

ข้าพเจ้าจะบอกเล่าประวัติของข้าพเจ้าโดยสังเขป เริ่มต้นจากออกจากโรงเรียนก็ทำนาบ้างทำสวนเรื่อยมาจนปี 2509 ก็ไปเป็นลูกจ้างทำสวนองุ่น ซึ่งการทำสวนองุ่นนั้นการดูแลเอาใจใส่มากก็เริ่มใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีมาก เช่น การตัดแต่งกิ่งใบแล้วต้องฉีดยาปราบศัตรูพืชทุก 3-7 วันเป็นประจำจนกว่าจะเก็บผลผลิตได้ ข้าพเจ้าอยู่สวนองุ่นมาได้ประมาณ 2 ปี จึงออกมาอยู่ที่บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา กับพี่สาวสมัยนั้นที่บางปะกงยังทำนาข้าวอยู่การทำนาข้าวตอนนั้นยังใช้ควายอยู่ ปุ๋ยเคมียังไม่ได้ใช้ ยาเคมีก็ยังไม่ใช้ ไม่เหมือนเป็นลูกจ้างทำสวนองุ่นต้องอยู่กับยาเคมีตลอดเวลา



ปี 2514 ได้จบเรียนธรรมวินัยสงฆ์ 7 เดือน ปี 2515 ถูกเกณฑ์ทหาร 2 ปีเต็ม ปี 2518 ได้ไปทำงานในโรงงานทำเส้นไหมประมาณ 1 ปี จนรู้วิธีทำแล้วจึงออก ปี 2519 ได้เข้าสัมผัสกับสารเคมีอีกครั้งหนึ่งในสวนกล้วยไม้จนพี่สาวมารับไปอยู่ที่บางปะกงอีกครั้ง การไปอยู่ที่บางปะกงครั้งนี้ได้เปลี่ยนแปลงชีวิตอย่างสิ้นเชิง จากทำนา ทำสวน มาเป็นประมง เลี้ยงปลาบั้ง เลี้ยงกุ้งบั้ง เมื่อเลี้ยงปลาก็คิดว่าจะแต่งงาน เมื่อแต่งงานต้องมีอาชีพดี รายได้เพิ่มขึ้น ปี 2526 ได้แต่งงานก็เริ่มค้าขาย ขำพเจ้าทำพลาสติกเค็มขาย ขายพลาสติกตลอดมา จากเล็กๆ จนกิจการใหญ่มา จากที่ขายวันละ 50 กิโลกรัมจนถึงวันละหลายหมื่นกิโลกรัม มีบ้าน มีรถ มีเรือ เป็นของตนเอง ปี 2543 การค้าขายถึงล้มละลาย จนต้องขายบ้าน รถ เรือ และสมบัติที่สะสมไว้ทุกอย่างจนสิ้น ถึงปี 2546 วันที่ 8 เมษายน จึงได้อพยพขึ้นมายุ้งที่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ซึ่งเมื่อปี 2533 ได้ซื้อที่ดินเอาไว้ 15 ไร่ โดยมีทุนอยู่ 10,000 บาท มาทำสวนใหม่ ในสวนมีลำไยที่ปลูกไว้ก่อนแล้ว ก็เริ่มใส่สารใช้ปุ๋ยเคมี ใช้สารเคมีลงทุนไปประมาณ 25,000 บาท ขายลำไยได้ประมาณ 30,000 บาท ยังไม่ได้คิดค่าแรงงานที่เก็บเกี่ยว และหมดทุนที่จะทำ ต้องออกรับจ้างบ้าง หาปลาที่คอยเต้าขายบ้าง

ประมาณปี 2548 ได้มี คุณสุพิน มาชวนทำเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ในทีมวิจัย ซึ่งมีอาจารย์วรรณทิภา ปัญญากรณ์ เป็นประธาน เมื่อขำพเจ้าได้เข้าร่วมวิจัยแล้วก็ทำสวนใหม่โดยไม่ใช้สารเคมีเลย ผลผลิตที่ทำและทดลองในปี 2548 -2549 มีพืชหลัก คือ ลำไย กล้วยหอมทอง ถั่วดำ ถั่วเขียว ข้าวโพด และผักสวนครัว โดยใช้ น้ำหมักจากเศษปลาเป็นปุ๋ย ใช้น้ำส้มควันไม้ปราบแมลงผลผลิตที่ได้มีดังนี้

ลำไยประมาณ 15 ต้น ได้เงิน 12,000 บาท

ข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ 10 กิโลกรัม ได้ผลผลิต 2,003 กิโลกรัม เป็นเงิน 11,200 บาท

กล้วยหอมทอง 20 ต้นๆ ละ 60 ผลๆ ละ 2 บาทรวมเงิน 24,000 บาท

ถั่วดำขายได้ 1,200 บาท (ปลูกแซม)

ถั่วเขียว 600 บาท (ปลูกแซม)

ผักสวนครัวเหลือจากกินแล้วขายได้เป็นเงินอีกประมาณ 500 – 600 บาท โดยผลผลิตที่ได้มาไม่ต้องลงทุนในด้านสารเคมีเลยซักบาทเดียว แม้แต่เวชพืชก็ไม่ต้องฉีดยาใช้แรงงาน ถางบ้าง ถอนบ้าง จึงอยากเชิญชวนเพื่อนเกษตรกรมาทำเกษตรอินทรีย์กันดีกว่า จะได้ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างในร่างกายด้วย

ประวัติการทำงาน

- ประธานเลี้ยงไก่ บ้านสว่างวงศ์พัฒนา
- รองประธานกรรมการชุมชน
- รองประธานกรรมการ SML
- กรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- กรรมการศึกษา-วัฒนธรรม
- อาสาสมัคร GAP
- อาสาสมัคร ปศุสัตว์



พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

ลุงหลวย ของทีมวิจัย โดยปกติลุงหลวย มีอาชีพ ปลูกผักอยู่แล้วเมื่อมีโอกาส ได้เรียนรู้ เกษตรอินทรีย์ ลุงหลวย จึงหันหลังให้เกษตรแบบเคมี อย่างสิ้นเชิง เพราะความเจ็บปวดในอดีต พิษภัยของสารเคมี คือราคาปุ๋ยยาราคาแพงราคาผลผลิตต่ำ ขาดทุนจนไม่มีเงินซื้อข้าวกิน

ขณะนี้ลุงหลวยปลูก ข้าวโพดหวาน ค่ะน้ำ กระเจี๊ยบเขียว ถั่วดำ ถั่วฝักยาว ถั่วพู และข้าวไร่ ประมาณ 1 ไร่ ปลูกไว้กิน นอกจากนี้ ยังปลูก พืชสมุนไพร หลายอย่าง

ลุงหลวยและคู่ชีวิต อินทรีย์ คือยายซิ้ม จะเก็บของที่ปลูกไปขายทุกวันอังคารวันศุกร์และ วันอาทิตย์ เมื่อลุงหลวยและยายซิ้มไปถึงตลาดลูกค้า(ผู้บริโภค) จะรุมล้อมซื้อ จนแม่ค้าคนอื่นๆไม่ได้ขายเลย ถ้าวันไหน ยายซิ้ม-ลุงหลวย เอาของไปเยอะ แม่ค้าคนอื่นๆจะไม่ได้ขายเลย ตามผู้บริโภคว่ารสชาติของผักเป็น ตัวกำหนด คือซื้อผักของยายซิ้ม ลุงหลวยไปรับประทานมีหวาน-กรอบ โดยเฉพาะถั่วฝักยาว แดงกว่า ลุงหลวยไม่ได้เอาเปรียบลูกค้า คือ ขายราคาเดียวกับผักเคมี ลุงหลวย ลงทุนน้อยกว่าเขาจึงได้กำไรมากกว่า

อีกอย่างหนึ่งการจัดการดูแลสวน ลุงหลวยใช้แรงงานในครอบครัวโดยไม่จ้างใครเลย มีพ่อ แม่และ ลูกอีก 3 คน ใช้เวลาว่างจากเรียนหนังสือ ช่วยพ่อแม่ทำการเกษตร

สำหรับพืชหลัก ลุงหลวยปลูกยางพารา กล้ายหอมทอง 200 ต้น โดยทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ขณะนี้สวนลุงหลวย กำลังขอใบรับรองของมกท.(มาตรฐานเกษตรอินทรีย์) โดยมหาวิทยาลัยแม่โจ้ร่วมกับ GTZ ในโครงการลำไยอินทรีย์ ถ้าสวนได้ใบรับรองแล้วพื้นที่ปลูกในสวนจะเป็นอินทรีย์ทั้งหมด ปัจจัยการผลิต การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ รวมกลุ่ม 2 ครั้ง คือ วันที่ 4 และวันที่ 19 ตุลาคม 2550 ที่สวนครูดิ

ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 29 หมู่ที่ 15 ตำบลแม่ต๋น อำเภอสี จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครัวเรือน 5 คน

แรงงานเกษตร แรงงานในครอบครัว 2 คน

พื้นที่การถือครอง 15 ไร่

พื้นที่เพาะปลูก 3 ไร่

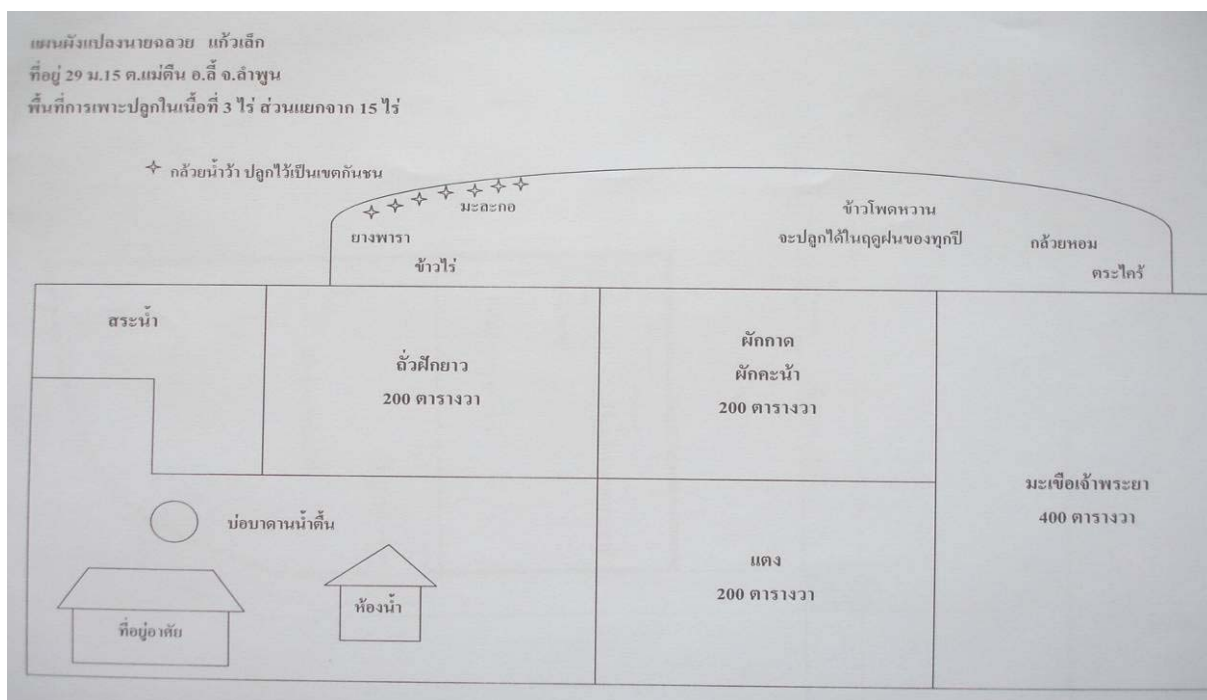
สระน้ำ จำนวน 1 สระ

ระบบการผลิต ไม้ผล ปลูกแบบผสมผสาน

รายได้หลักมาจากการทำการเกษตร

ภาวะหนี้สิน ยังมีหนี้อยู่

แผนผังแปลงเกษตร



3. นายอินแก้ว เชื้อนควบ เกิดวันที่ 1 พฤษภาคม 2497 อายุ 53 ปี ที่อยู่ 131 หมู่ 3 ต.แม่ตืน อ.ลี้ จ.ลำพูน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ตืนและเข้าไปเป็นเด็กวัด เดือนมิถุนายน ปี 2508 ก็บรรพชาเป็นสามเณรจำพรรษาได้ 4 พรรษา ศึกษาปริยัติธรรมจบชั้นตรี ปี 2512 ก็ลาสิกขาออกมาเพื่อช่วยแม่และครอบครัวทำไร่ไถนา ระยะเวลาช่วงนั้นจะใช้แรงงานมากกว่าต้นทุน เลยไม่รู้่ว่าผลกำไรได้เท่าไร ทำนาเสร็จหลังเก็บเกี่ยวก็จะปลูกกล้วย ส่วนที่นาหลังเก็บเกี่ยวก็จะปลูกกระเทียม พริก ใช้สารเคมีบ้างแบบบางเบา ผลผลิตพอได้กำไรบ้าง

ช่วงปี 2515 เริ่มตระเวนหางานรับจ้างไปเรื่อย ๆ เคยไปรับจ้างทำงานเหมืองแร่ ที่อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง อยู่พักหนึ่ง พอกลับออกมาก็อยู่บ้านไม่คิด เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปทำงานกับบริษัทเหมืองง่วนหลี่ ได้แค่เดือนกว่า ก็ออกจากงานกลับมาอยู่ที่บ้านอีกครั้ง ช่วยแม่ทำนา ทำสวน สมัยนั้นการทำงานจะใช้แรงงานจากวัว-ควายเท่านั้น ผลผลิตที่ได้จึงไม่รู้ข้อมูลชัดเจน เพราะเขาให้กระบุงใหญ่ กระบุง 18 กิโลกรัม ปีหนึ่งจะได้อยู่ 80-95 กระบุง ถ้าปีไหนน้ำอุดมสมบูรณ์ดี ข้าวก็จะได้ถึง 100 กระบุง ต่อเนื้อที่ 10 งาน และพอหลังเก็บเกี่ยว ก็จะปลูกถั่วเหลือง บางปีก็จะปลูกพริก ยาสูบ ผลผลิตที่ได้ก็พออยู่พอกิน 2,000 – 5,000 บาทต่อปี (เคมีที่ใช้ก็จะมีเพียงยาสูบเท่านั้น)

ปี 2522 เคยไปทำงานกับกรมทางหลวง (ลูกจ้างชั่วคราว) คือไปวางท่อหน้า เขตอำเภอทุ่งหัวช้าง พองานเสร็จก็กลับมาทำงานบ้านเหมือนเดิม รับจ้างทำงานสวนป่าแม่ลี้ ที่หมู่ 13 บ้านแม่ตัย ตำบลแม่ตืน อยู่ 2 ปี



ก็ลาออกมา และได้รับจ้างทำล่องน้ำข้างถนนสายพหลโยธิน ระหว่างเขตอำเภอบ้านไผ่-สี ได้อีก 3 เดือนงานก็เสร็จ

พอช่วงปี 2527 ก็มีคนมาชักชวนไปทำงานต่างประเทศ ผมก็สมัครเข้าร่วมเพื่อมุ่งหวังความอยู่ดีกินดี ในอนาคต วังเต็นอยู่นาน เดินทางเข้าออกกรุงเทพฯ-บ้าน เป็นว่าเล่นจนถึงปลายปี 2528 ก็ได้เดินทางไปทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบียที่เมืองดัมมัน ทำงานได้ 6 เดือน ถึงได้รับเงินค่าจ้างเพียงครั้งเดียวจ่ายแค่เดือนเดียวด้วย ค่าอาหารก็ไม่ยอมจ่าย หลักเล็กลงต้องไปหาเศษอาหารตามถังขยะ เนื้ออุฐบั้ง กระเทียมบั้ง ปลากระป๋อง เครื่องกระป๋องต่าง ๆ ที่หมดอายุแล้ว เขาจะเอาเททิ้งถังขยะ (ถังขนาดใหญ่ 10 ตัน) ถ้าไม่ออกไปหา ก็ไม่ได้กิน ส่วนข้าวจะไปหาตามสโตร์ ถ้ากระสอบไหนแตก เขาก็นำไปไว้ข้างนอกสโตร์ ข้าวก็จะเคลื่อนออกมาจนถึงข้างนอกกำแพง แถวช่องประตู ผมก็จะนำถังหรือกระสอบไปเก็บเอามา แล้วเอามาร่อนเก็บเศษหินทรายออก เพื่อเอาไ้หุงกิน เพื่อนรุ่นพี่มาเห็นเข้า เขาบอกว่า สงสาร เลยแนะนำช่องทางหาเงินให้ “ถ้ามีingkกล้า” ก็เอาเหล่านีไปขายสิ งวดแรกจะให้เชื่อไปก่อน 10 ขวด ๆ ละ 25 รียัล ขายขวดละ 30 รียัล ตระเวนไปตามแคมป์ต่างๆ ที่มีคนไทยอยู่ เอาใส่ถุงหิ้ว ครั้งละ 5 ขวด ซื้อมักและขนมวาทับด้านบน หิ้วถุงเดินไปถึง 5 กิโลเมตรก็มี แต่ละวันหลังเลิกงาน ขายได้วันหนึ่ง 5-7 ขวด (ขวดน้ำดื่มขนาด 250 ซีซี) ทำอยู่ได้เกือบถึงเดือน ก็มีเจ้าหน้าที่ปลอมตัวมาล่อซื้อ ผมก็เลยถูกจับเสียดครานั้น ศาลตัดสินให้จำคุก 1 ปี แต่ผมต้องติดอยู่สิบสามเดือน เพราะรอบรัชต์ส่งบัตร อีการัดมา และตัวเครื่องบินมาให้ พอทุกอย่างพร้อมเสร็จ เขาก็ส่งตัวกลับประเทศไทยทันที เมื่อวันที่ 2530ส่วนที่นาที่งานองกับธนาคาร ไว้ ก็ต้องขายทอดตลาดไปในราคาที่ถูกลงมากเพียง 70,000 บาท คินธนาคารเขาไปสีหมื่นกว่าบาทพร้อมดอกเบี้ย

อยู่บ้านได้สามเดือนกว่า พอเดือนมิถุนายน 2530 ก็ไปอยู่สวนอาจารย์วิเชียรหรือสวนแม่ครูดี (คุณวรรณทิภา ปัญญากรณ์) หัวหน้าโครงการ ที่บ้านแม่จ้องได้ รับจ้างรายวันและช่วยดูแลสวน แม่ครูเขาก็แบ่งที่ให้ปลูกกระเทียม จะเอามากน้อยก็แล้วแต่เรา แต่ผมก็ปลูกแค่สามงานเท่านั้น เพราะมีเงินทุนอยู่น้อย ปีหนึ่ง ๆ ถ้าปลูกก็จะใช้ปุ๋ยเคมีแค่สองกระสอบ ใช้น้ำเหมืองจากลำห้วยแม่จ้อง ผลผลิตที่ขายได้ก็จะอยู่ที่ 2,500 – 3,000 บาท ต่อปี

พอปี 2535 ก็กลับมาอยู่บ้าน เพราะแม่แก่แล้ว น้องชายก็แยกตัวไปปลูกบ้านใหม่ ส่วนที่นาก็เหลือ 2 แปลง แบ่งกันดูแลคนละแปลง ข้าวจะเก็บไว้ในยุ้งเดียวกัน สำหรับที่สวนมี 3 แปลง ผมจะดูแลเพียงหนึ่งแปลง พร้อมกับที่บ้านอีกหนึ่งแปลง เนื้อที่รวมกัน 1.3 ไร่ ต้นทุนการผลิตตั้งแต่ 35-40 ก็พอไปกันได้ ถ้าไรพอมืออยู่ปานกลาง

ปี 2543 เข้าเป็นลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) เริ่มกู้เงินมาลงทุน ปลูกกระเทียม ปีแรกมีกำไรอยู่ 5,000 บาท ปีที่ 2 มีกำไรอยู่ 2,000 บาท ปีที่ 3 กู้เงินเพิ่มขึ้นอีก ระหว่างปีทำอยู่สองสัญญา สัญญาแรกผลผลิตอยู่ตัว สัญญาที่สอง(หอมแดง) ขาดทุน พอครบกำหนดส่งต้องไปยืมข้างนอกมาส่ง ทำสัญญากู้ใหม่เพื่อนำเงินมาคืน (ต้องกู้เพิ่มขึ้นอีก)

สำหรับนาข้าว ปี 2546-2547 ต้นทุน 2,000 -3,000 บาท ผลผลิต 90-100 ถัง เนื้อที่ 2 ไร่ พอปี 2548 เป็นต้นมาจะหยุดไว้ปลูกกระเทียมดอง 2 งาน ทำนา 6 งาน “พืชเศรษฐกิจ” ประเภทล้มลุก พริก-กระเทียม เมื่อ

ปี 2446-2547 ราคาตกต่ำมาก ขายไม่ได้ราคา ขาดทุนอีกต้องกู้เพิ่มอีกเท่าตัว จาก 20,000 บาท เป็น 40,000 บาท ปี 2547-2548 ขาดทุนไปครึ่งหนึ่ง ปี 2548-2549 ขาดทุนไปหมื่นกว่าบาท ต้องยืมข้างนอกไปส่งอีก แล้วกู้มาคืนเขา

ปี 2549 ทำนา ใช้ปุ๋ยเพียงหว่านพอเริ่มดอกก็ไถกลบ รู้สึกกอดแตกใหญ่รวงยาวขึ้น ผลผลิต 90 ถึง เนื้อที่ 6 งาน หลังเก็บเกี่ยวปลูกกระเทียม 1 ไร่ ใช้ปุ๋ยหมักรองพื้น 20 กระสอบ ใช้ปุ๋ยน้ำยาไล่แมลงฉีดพ่นเป็นประจำ(ส่วนสารเคมีใช้ยากุมหญ้า) แต่หนี้สินเดิมก็ยังมียู่ คิดว่าต่อไปคงจะดีขึ้นถ้าราคาไม่ตกต่ำ

พอปี 2549-2550 ราคากระเทียมดีมาก แต่ผมปลูกเพียง 1 ไร่เท่านั้น ขายได้เงิน 16,000 บาท และเก็บไว้ทำพันธุ์ปีหน้า พอครบกำหนดยังไม่มียอดขาย เงินที่ขายกระเทียมได้ ก็เอาไปส่งกองทุนหมู่บ้านอีกหนึ่งหมื่น เอาไปซื้อพันธุ์กระเทียมเพิ่มอีกสี่พันกว่าบาท สำหรับสัญญาที่สอง ธกส. ต้องยืมเขาส่งไปอย่างที่เป็นมาอีก

ด้านการทำเกษตรอินทรีย์นั้น เริ่มทำใช้เมื่อปี 2547 หลังจากการเข้าร่วมอบรม ส.จ.ส. เริ่มแรกก็ทำปุ๋ยหมักแห้ง แบ่งกันได้คนละ 12 กระสอบ ปุ๋ยน้ำชีวภาพ เพียง 3 อย่าง ประเภท น้ำพ้อ-น้ำแม่-น้ำหอยเชอรี่ แต่ก็ยังใช้ควบกับสารเคมีที่มีอยู่ จำพวกยากุมหญ้า ยาฆ่าหญ้า เมื่อปีที่ผ่านมามีเคมีที่ใช้ก็มีเพียงยากุมและยาฆ่าหญ้าเท่านั้น เพราะไม่รู้จะหาอะไรมาแทนได้ นอกจากนั้นจะใช้อินทรีย์ทั้งหมด เริ่มตั้งแต่ปุ๋ยหมักก่อนปลูก 3-4 วัน พอปลูกได้ยี่สิบกว่าวันก็ฉีดพ่นฮอร์โมนหอยเชอรี่+สารไล่แมลง พอครบหนึ่งเดือนก็ใส่ปุ๋ย และให้ปุ๋ยอินทรีย์ลงไปอีก 3 กระสอบ ฉีดพ่นฮอร์โมนน้ำพ้อ-น้ำแม่ สารป้องกันเชื้อรา น้ำส้มควันไม้ ทุก ๆ 5-7 วัน จนครบกำหนดถอนเกือบ 4 เดือน ส่วนน้ำที่ใช้มีอยู่ 2 ส่วน คือ จากลำน้ำแม่ลีและบ่อน้ำ

พื้นที่ทำการเกษตร เป็นที่นาอยู่ในเขตเทศบาลแม่ต๋อน เทคนิคและการประยุกต์ใช้ก็ได้เกิดความรู้จากการไปศึกษาดูงาน คำแนะนำจากเพื่อนที่เขามีประสบการณ์มาก่อน และสังเกตจากสัตว์ ต้นพืชแต่ละชนิด ประเภทสารขับไล่แมลง พืชจำพวกที่ฝาดสุด ๆ ขมสุด ๆ กลิ่นฉุนสุด ๆ เช่น หญ้าสาบแร้ง กระเพราควาย นำมาต้ม 10 ลิตร ให้เหลือ 2 ลิตร พอเย็นแล้วเอาไปฉีดพ่นได้เลย เพลี้ยที่ติดตามใบพริกจะตายหมดเลย อัตรา 20 ซีซีต่อน้ำ 20 ลิตร เพลี้ยหอยที่เกาะกินลำไย 50 ซีซีต่อน้ำ 20 ลิตร ขนาดมดแดงยังไม่ยอมออกไข่ อีกอย่างหนึ่ง คือ เปลือกไม้ประดู่ นำมาใส่ถังประมาณ 5 กิโลกรัม หัวเชื้อจุลินทรีย์ 1 แก้ว กากน้ำตาล 1 แก้ว หมักไว้สัก 20 วันขึ้นไป นำไปฉีดพ่นเป็นสารฆ่าเชื้อราและสารไล่แมลงไปในตัวด้วย ใช้อัตรา 20-30 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร

จุดเปลี่ยนที่สนใจหันเหมาเข้าร่วมเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ มีอยู่หลายประการ เช่น อยากให้สุขภาพตนเองและครอบครัวปลอดภัยจากสารพิษทั้งปวง อยากให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น อยากให้มวลภาวะอากาศสดและแจ่มใสขึ้น อยากให้ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมโลกเดียวกันปลอดภัยจากสารพิษ อีกอย่างหนึ่ง หลังจากได้เข้ามาเป็นสมาชิกโครงการวิจัยเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ ได้เข้าร่วมอบรมฟังคำบรรยายต่าง ๆ กับหลาย ๆ อาจารย์ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันกับสมาชิก พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ สกว. ทำให้เกิดจุดสนใจขึ้นมาเยอะแยะ คิดว่าอนาคตในวันข้างหน้าคงจะปลอดภัยและห่างไกลจากสารพิษ

เป้าหมายที่อยากจะลด ละ เลิก ก็ยังคงต้องการอยู่ ลด-ละ พอทำได้ แต่ตอนนี้ให้เลิกนั้น トラバิดที่ยังหาสมุนไพรหรือยาสมุนไพรมาแทนยาคุมหล้าไม่ได้ คงยังเลิกใช้ไม่ได้ เพราะว่ากระเทียม-พริก ยังปลูกทุกปีและยังมีแนวทางจะเพิ่มเนื้อที่ขึ้นไปเรื่อยๆ แรงงานที่ใช้ถอนก็ไม่เพียงพอ ไม่รู้ว่าเมื่อไหร่ จะอยู่ได้อย่างปลอดภัยและอยู่อย่างพอเพียง

“แนวคิด ความต้องการ ยังคงมีอยู่ต่อไป” เพราะトラバิดยังมีหนี้สินติดค้างอยู่กับ ธกส. ทำสวนผักหรือสวนผักในครัวเรือน ก็แค่พอใช้จ่ายไปวัน ๆ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอาหาร สมาคมหมู่บ้านก็ลงตัวเป็นเดือน ๆ หรือปีต่อปี ไม่มีเหลือเก็บ ตอนนี้อยู่วันที่จะหมดหนี้สิน เพื่อที่จะหันมาทำเกษตรแบบอินทรีย์อย่างจริงจังและไม่ต้องกังวลว่าจะผลผลิตที่ได้จะไม่ได้อะไร เพื่อนำไปใช้หนี้

กิจกรรมในสวน อื่นๆ

การทำน้ำหมักปลา โดยใช้ปลาน้ำจืด หมักกากน้ำตาลจุลินทรีย์ และน้ำตามสูตร

การทำปุ๋ยหมักร่วมกับกลุ่มนักวิจัย 2 ครั้งได้ปริมาณปุ๋ยหมักพอสมควร โดยใช้สูตรของกลุ่ม

การเผาแกลบ เพื่อทำแกลบดำใช้ในการทำปุ๋ยหมักของกลุ่ม คือกลุ่มของเรามีข้อตกลงกันว่า แต่ละคนให้นำส่วนผสมที่จะทำปุ๋ยไปรวมกันที่สวนหัวหน้าโครงการ คือ ครัวดี ในวันที่กำหนดทำปุ๋ยพวกเราต้องเตรียมวัสดุไปรวมกันเพื่อ ความสามัคคี และเพื่อที่จะได้ปุ๋ยกลับบ้าน เพราะว่าลำพังแต่ละคนจะทำคนเดียวมันยาก เราจึงต้องร่วมด้วยช่วยกัน

ปลูกผักพื้นบ้าน มี บวบ(ข้าวใหม่) ถั่วฝักยาว แตงกวา ผักไห้ (มะระเมือง) ข่า ตะไคร้ ผักชะอม โหระพา คือนอกจากเนื้อและจะไม่ซื้ออะไรเลย ประหยัดและพึ่งพาตัวเอง

ลำไยเป็นพืชหลักที่ปลูกไว้ (รายได้ปี) ได้เข้าร่วมโครงการลำไยอินทรีย์ ร่วมกับเพื่อนๆนักวิจัยขณะนี้กำลังขอใบรับรองอยู่

กระเทียมเป็นพืชหลักของบ้านแม่ดินถึงแม้จะเป็นถิ่นลำไย แต่บ้านแม่ดิน หมู่ 3 ยังปลูกกระเทียมเป็นพืชหลักอยู่เหตุผลคือเป็นพืชอายุสั้นได้เงินเร็ว เก็บ 100% ใช้เคมี มีแต่แปลงทดลองของพวกเราเท่านั้นที่ใช้อินทรีย์

ปีนี้เป็นปีที่ 2 ที่ลุงอินแก้วทดลองปลูกกระเทียมอินทรีย์ หลังจากปลูกปีที่แล้วได้ผลพอสมควร คือ ต้นไม่สูงแต่หัวดี ขายได้ราคาดี

ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 131 หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครอบครัว 2 คน

แรงงานเกษตร จำนวน 1 คน

พื้นที่การถือครอง 4 ไร่

พื้นที่ทำการเกษตร 4 ไร่

ระบบการผลิต ปลูกแบบผสมผสาน ปลูกพืชหมุนเวียน

4. **นายเชิด เพื่องฟูลอย** เกิด วันเสาร์ เดือนเมษายน พ.ศ.2479 อายุ 71 ปี เกิดที่บ้านประตูลี้น ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี จบการศึกษาชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดกลางอำเภอบางปลาหม้อ จบการศึกษาชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนสุขประสิทธิ์วิทยา อำเภอบางปลาหม้อ และ ไม่ได้เข้าศึกษาต่อเพราะพ่อ-แม่ ไม่มีเงินส่งให้เรียน หลังจากทีออกจาก โรงเรียนแล้วก็มาทำงานที่กรุงเทพฯ ได้ประมาณ 1 ปี พ่อก็เสียชีวิต แม่ก็ ย้ายมาอยู่ที่รังสิต อำเภอลำลูกเกด จังหวัดปทุมธานี แต่ยังทำงานที่ กรุงเทพฯ พออายุครบ 20 ปีก็บวชที่รังสิต หลังจากลาสิกขาบทแล้วก็ได้ แต่งงานกับภรรยาคนแรก มีบุตรด้วยกัน 5 คน และมาทำงานสำรวจของ บริษัท TCI เป็นบริษัทก่อสร้างถนนสายดินแดง จังหวัดสระบุรี เมื่อพ.ศ. 2502 ได้ค่าแรงครั้งแรกวันละ 20 บาท ได้ประมาณ 6 เดือนบริษัทก็ปรับค่าจ้างให้เป็นชั่วโมง ๆ ละ 4 บาท ทำ วันละ 8 ชั่วโมง ทำมาจนถึงปีพ.ศ. 2511 ก็ออกมาอยู่บริษัทอิตาเลียนไทย และได้แยกทางกับภรรยาคนแรก และได้เดินทางไปทำงานจนทั่วประเทศไม่ว่าจะเป็นเหนือ ได้ แล้วได้มาก่อสร้างถนนสายลำไย-ลำพูน เมื่อพ.ศ. 2516 และได้พบกับภรรยาคนปัจจุบันที่บ้านแม่ต๋น แล้วก็อยู่กินกันมาจนมีบุตร 1 คน อยู่บริษัทจนครบอายุ 65 ปี ก็ขอให้บริษัทปลดออกจางานเมื่อปีพ.ศ. 2545 ได้เงินเดือนครั้งสุดท้าย 24,000 บาท สาเหตุที่ออกจางาน เพราะอายุมากแล้วงานที่ทำก็เป็นงานที่เสี่ยงอันตราย เพราะต้องไปอยู่ในทะเลเป็นอาทิตย์ห่างจากฝั่งอย่าง น้อยก็ประมาณ 20 กิโลเมตร แล้วอีกอย่างสวนลำไยและสวนมะม่วงที่บ้านไม่มีคนดูแล



ครั้งแรกที่มาปรับปรุงใหม่ ๆ ก็ใช้จำพวกสารเคมีแล้วต่อมาก็เริ่มใช้ปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยหมักครั้งแรกที่ ทำก็นำมาจากหนังสือเกษตรมาบ้างและได้เข้าอบรมกับทางธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่ บ้านแม่ต๋นตอนนี้ก็จะใช้สารเคมีน้อยลงใช้เฉพาะที่แมลงคือยาที่จะใช้สารเคมีบ้างแต่ก็จะหนักไปทางชีวภาพ สวนที่บ้านมีผลไม้เกือบทุกชนิด มีลำไย มะม่วง ขนุน น้อยหน่า พุทรา ฝรั่ง ชมพู่ แก้วมังกร และยางพารา ส่วนพืชผักก็มี มะเขือ ถั่ว แตงกวา จะปลูกหน้าฝน ส่วนลำไยที่ใส่สารเร่งปีนีผลผลิตก็พอใช้ได้แต่ราคาไม่ดี เพราะได้ใส่สารเมื่อเดือนเมษายนและพฤษภาคม

น้ำหมักหรือปุ๋ยหมักชีวภาพ ทำรวมกันในรูปแบบกลุ่ม หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ต๋น อำเภอลำลูกเกด จังหวัดปทุมธานี

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

ข้าพเจ้าเกิด พ.ศ. 2497 ตั้งแต่เกิดมาก็พบแต่ความลำบากมาตลอด ต้องใช้ชีวิตอย่างอดทน พอออก จากบริษัทอิตาเลียนไทย ก็มาทำสวนลำไย เพราะก่อนออกจากบริษัท พอมีเงินเหลือก็ซื้อที่ดินที่บ้าน ภรรยา ก็ เริ่มปลูกลำไย มะม่วง และผลไม้หลายชนิด ที่แรกก็ปลูกมะม่วงเขียวเสวย และน้ำดอกไม้มะนาว 4 ผล สุดท้ายก็ต้องเลิกปลูกเพราะสู้แมลงไม่ไหว ก็ล้มมะม่วงไปบางส่วนแล้วหันมาปลูกลำไย ลองกอง(ซื้อพันธุ์มา จากนครศรีธรรมราช) แต่ก็ตายหมด ลำไยก็ไม่โต พออายุครบ 65 ปี ได้ลาออกจากบริษัท มาทำสวน ที่แรกก็ ใช้ยาและปุ๋ยเคมีก็ไม่คุ้มทุนที่ลงไป จึงหันมาทำน้ำหมัก และน้ำยาสมุนไพรใช้เอง ความรู้ที่ทำได้ความรู้นี้มา

จากการไปอบรมและไปดูงานมาหลายที่อย่าง เช่น ห้วยฮ่องไคร้ คอนเจียง แม่ทา และได้เอกสารหนังสือต่าง ๆ ตอนนี้เลิกใช้สารเคมีมาแล้ว 2 ปี หันมาทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง รวมกลุ่มกับเครือข่ายลุ่มน้ำลี เลิกใช้สารเคมีเด็ดขาด เพราะตั้งใจปลูกผักปลอดสารพิษไว้กินเอง และขายบ้าง แต่สภาพเศรษฐกิจแย่ง ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ทำให้รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย ผลผลิตลำไยก็ไม่ดีผลเท่าที่ควร ก็ถือว่าโชคที่เรายังไม่ได้ซื้อปุ๋ย เพราะเราสามารถทำเองได้ ซึ่งผมก็จะสู้ต่อไปจนกว่าจะหมดแรง สัญญาว่า ต่อไปนี้จะไม่ใช่สารเคมีอีกเลย

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการศึกษาและการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ก่อนหน้านี้ผม ก็ไม่ค่อยใช้สารเคมีเท่าไร ยิ่งพอได้มาศึกษา อบรม แลกเปลี่ยน ศึกษาดูงาน หลายที่ ทำให้ผมเปลี่ยนความคิด เริ่มแรกผมเลิกใช้ยาฆ่าหญ้า ใช้คนตัดแทน ต่อมาเลิกใช้ยาฆ่าแมลง ใช้สารสมุนไพรไล่แมลง แทน การปลูกพืชโดยไม่ใช้ยาเคมี ทำให้ชีวิตผมมีความสุข ไม่กังวลที่จะมีสารตกค้างในร่างกาย

ปัจจุบันผมปลูกผักกินเอง ถ้าเหลือก็ขายบ้าง แบ่งเพื่อนๆ และญาติ ในสวนของผมได้ปลูกพืชผักไว้หลายอย่าง เช่น ถั่วฝักยาว บวบ ผักชะอม (ทุกวันนี้ยังเก็บขายอยู่ที่ตลาดแม่ตึน ราคาจะดีในหน้าแล้ง) ปลูกทองหลุกไว้รับประทาน และใช้ทำสอร์โมน ผลไม้ มะเขือเจ้าพระยา (ปลูกไว้รับประทานเองในครัวเรือน)

สำหรับตลาดในขณะนี้ผมก็เก็บขายในหมู่บ้านที่กำลังเก็บขายทุกวันคือ ถั่วฝักยาวพื้นเมือง ไม้ผลผมจะปลูกหลากหลายตามแบบเกษตรอินทรีย์ เช่น มะม่วง (มีเขียวสวย เขียวมรกต น้ำดอกไม้สีทอง มหาชนก เป็นต้น)

พืชหลักที่ปลูกอยู่คือลำไย และได้เข้าร่วมโครงการลำไยอินทรีย์ กับทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ขณะนี้กำลังขอใบรับรอง ของ มกท. อยู่ สำหรับลำไยได้ตัดแต่งกิ่งไปแล้ว ใส่ปุ๋ยหมักที่ทำรวมกลุ่ม และพ่นด้วยจุลินทรีย์

ปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ผมทำเองบ้าง รวมกลุ่มนักวิจัยกลุ่มย่อย หมู่ 3 บ้าง แรงงานที่จ้างจะจ้างเฉพาะตัดหญ้า และแต่งกิ่งเท่านั้น ส่วนงานไม่หนักเท่าไรจะใช้แรงงานในครัวเรือน

ปัจจัยการผลิต ที่ทำอยู่เช่น

1. สอร์โมนผลไม้ สอร์โมนหอยเชอรี่น้ำหมักปลา
2. สารไล่แมลง
3. สมุนไพรกลิ่น เช่น ตะไคร้หอม ยูคาลิปตัส สะเดา เมล็ดน้อยหน่า บอระเพ็ด
4. ปุ๋ยอินทรีย์ รวมกลุ่มโดยใช้วัสดุคังนี้ มูลวัว แกลบเบ้ง แกลบเผา รำละเอียด น้ำจุลินทรีย์ การนำตาล ตามสูตรของกลุ่มที่เราได้ร่วมกันวางแผนประยุกต์สูตรที่ได้ศึกษาอบรมมา

5. นายบรรเลง จิระเมธา เกิดวันที่ 28 เมษายน 2505 อายุ 45 ปี ที่อยู่ 239 หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ตืน อำเภอสี จังหวัดลำพูน การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 7 รร.บ้านแม่ตัย ประวัติการทำงาน ปัจจุบัน เป็น ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำทุ่งหลวงเขียว หมู่ 3 ต.แม่ตืน อาชีพเกษตรกร ทำสวน พริก กระเทียม ลำไย

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2523 เป็นผู้นำกลุ่มเยาวชนบ้านแม่ตัย

พ.ศ. 2525-2528 เป็นทหารเกณฑ์ประจำอยู่ค่ายกาวีละ จังหวัด เชียงใหม่

พ.ศ. 2542-2543 เป็นกรรมการสหกรณ์การเกษตรแม่ตืน จำกัด

พ.ศ. 2545-2548 เป็นรองประธานสหกรณ์เกษตรแม่ตืน จำกัด

พ.ศ. 2548-ปัจจุบัน เป็นประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำเทศบาลตำบลแม่ตืน

ประวัติการทำงานโดยทั่วไป เป็นคนจริงจัง ได้ทำงานร่วมกับคณะกรรมการสหกรณ์การเกษตร แม่ตืน จำกัด โดยเป็นคณะกรรมการมา 2 ครั้ง 2 วาระ (4ปี) ในปี 2548 ได้ร่วมกับคณะกรรมการสหกรณ์ ช่วยเหลือเกษตรกรในโครงการรับซื้อกระเทียมจากสมาชิกสหกรณ์ ได้เข้าร่วมบริหารโครงการรับซื้อลำไย สดร่วงของสหกรณ์ เป็นประธานโครงการทุ่งหลวงเขียวของเทศบาลตำบลแม่ตืน เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรใน การจัดหาน้ำใช้เพื่อการเกษตร บริเวณทุ่งหลวง (หน้าวัดแม่ตืน) เป็นกรรมการเกษตรของหมู่บ้าน ตาม โครงการณรงค์และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนใช้สารชีวภาพ เลิกใช้สารเคมีขององค์การบริหารจังหวัด ลำพูน ปี 2548 โดยได้ไปอบรมที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ในการอบรมครั้งนี้ทำให้ข้าพเจ้าได้ตระหนักถึง อันตรายของการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีจึงกลายเป็นจุดเปลี่ยนในใจตลอดเวลาว่า ข้าพเจ้าจะต้อง ลด ละ เลิก สารเคมีให้ได้ พอได้เข้าร่วมทีมวิจัยเกษตรอินทรีย์มีเครือข่ายและความมั่นใจมากขึ้น

อาชีพปัจจุบันคือ การทำการเกษตร ทำนา ทำสวน ปลูกลำไย ปลูกกระเทียมเป็นพืชเศรษฐกิจ หลังจากปลูกข้าวไว้บริโภค ปลูกพริกในแปลงกระเทียม เพราะหลังจากถอนกระเทียม พริกจะโตพอดี ซึ่ง ต้นทุนในการผลิตสูง และมีการใช้สารเคมีค่อนข้างสูง ทำให้สารเคมีตกค้างในร่างกายมาก มีแนวคิดอยากลด ต้นทุนการผลิตและลดการใช้สารเคมี จึงได้เข้าร่วมการอบรมการใช้สารเคมี การใช้ปุ๋ยเคมี การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หลาย ๆ ครั้ง แต่มีปัญหาหลาย ๆ อย่าง เช่น มีเวลาน้อย อุปกรณ์ไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถทำได้อย่างเต็ม รูปแบบ จากการที่ได้เข้าร่วมอบรมหลาย ๆ ครั้ง จึงสนใจด้านเกษตรอินทรีย์ และได้เข้าร่วมเครือข่ายเกษตร อินทรีย์ลุ่มน้ำลี้

จากการที่ประสบความล้มเหลวในการทำการเกษตรแผนปัจจุบันหรือเกษตรเคมี นายบรรเลงเล่าว่า หลังจากรองพื้นด้วยปุ๋ยหมักจากเปลือกไม้ กระเทียมที่เคยเป็นโรค “วอด” เมื่อปีก่อนดีขึ้น เมื่อมีโอกาสไป อบรมเจ้าหน้าที่เกษตรของหมู่บ้าน ได้มีความรู้เรื่อง สารทดแทนสารเคมี เช่น น้ำหมัก จึงหันมาใช้แต่ไม่



100% เพราะกลัวว่าจะได้ผลไม่เต็มที่ กลัวจะได้ผลผลิตน้อย ฯลฯ แต่พยายามศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาการเกษตรของตนเองต่อไป

ปัจจุบันมีพื้นที่เพาะปลูก ทั้งหมด 20 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ปลูกลำไย 8 ไร่ กระเทียม 5 ไร่ และทำนา 5 ไร่ แหล่งน้ำที่ใช้ในสวนลำไย คือ การขุดบ่อเก็บน้ำไว้ใช้ โดยใช้เครื่องสูบน้ำขนาดเล็กในการดูดน้ำมาใช้ในส่วนสวนกระเทียมและนาข้าว ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นเหมืองสาธารณประโยชน์และมีการสูบน้ำจากลำน้ำลี้บ้าง

ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์นั้น ได้มีการนำหมักหรือปุ๋ยหมักชีวภาพร่วมกันในรูปแบบกลุ่ม หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน ทำใช้หลายชนิด (ดังที่กล่าวมาแล้ว)

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

บรรเลง จิระเมทา เป็นคนหนุ่มร่างเล็ก ผิวขาว เป็นคนซื่อสัตย์ จริงจังต่อชีวิต ชอบหาความรู้ใหม่ ๆ เพราะการศึกษาจบแต่ประถมปีที่ 7 ฐานะยากจน กินอยู่อย่างพอเพียง ขยัน อดทน และอยากจะทำเปลี่ยนวิถีชีวิตให้ดีขึ้น พยายามพัฒนาฐานะทางครอบครัวให้ดี และมีอุปกรณ์การเกษตรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น แต่งานเมื่อปี 2528 มีบุตรชาย 1 คน หญิง 1 คน ในอดีตเคยเป็นทหารเกณฑ์ เป็นผู้นำเยาวชนในหมู่บ้าน เป็นกรรมการสหกรณ์ กรรมการหมู่บ้าน อาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่กระเทียม ทำสวนลำไย รายได้ไม่แน่นอน ต้นทุนสูง ปุ๋ยยาขึ้นราคา น้ำมันแพง ค่าแรงขึ้น ผลผลิตตกต่ำ ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ที่สำคัญร่างกายบอบช้ำ สารเคมีตกค้างทั้งในร่างกาย ในดิน และอากาศไม่ดี สารเคมีสะสมในร่างกายทางดิน ดินก็เสีย แข็งกระด้าง แต่ละปีจะต้องเพิ่มการใช้ปุ๋ยขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้เข้าร่วมโครงการทีมวิจัยเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ และได้เข้ารับการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์หลาย ๆ ครั้ง ได้ไปดูงานหลาย ๆ แห่ง ได้เข้าร่วมโครงการทำลำไยอินทรีย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จึงคิดว่าน่าจะทำตามที่ได้รับการอบรมมาเพราะมีประโยชน์โดยตรงทั้งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพที่ดีขึ้น

เนื่องจากที่ดินถือครองแยกเป็นหลายแปลงอยู่คนละที่ละทาง จึงแบ่งที่มีเนื้อที่ 8 ไร่มาทำเป็นแปลงทดลองเกษตรอินทรีย์ พื้นที่ปลูก คือ ลำไย 160 ต้น ส้มเขียวหวาน 100 ต้น มะม่วง 50 ต้น กลัวยน้ำว่า มะละกอ พืชสวนครัว ข่า ตะไคร้ โดยมีสมุนไพรขึ้นตามธรรมชาติ คือ หญ้าหนอนตายอยาก สาบเสือ สาบแร้ง ใบหมี่เหม็น และมีโครงการที่จะเอาพืชผักปลูกเสริม คือ ชะอม ผักหวาน ถั่ว พืชสมุนไพร คือ บอระเพ็ด สะเดา อ้อย และพืชอื่น ๆ อีกหลายชนิดที่มีประโยชน์ จะปลูกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยถือคติว่า ปลูกทุกอย่างที่กินและกินทุกอย่างที่ปลูก เหลือจึงขาย วิธีการคือ ปลูกลำไยเป็นพืชหลัก เสริมตามช่องว่างด้วยส้มเขียวหวาน ขนุน มะม่วง มะละกอ ข่า ตะไคร้ พืชผักอื่น ๆ สมุนไพร ปลูกกล้วยเป็นแนวกันชน ตั้งเป้าว่า อนาคตการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ร่างกายดีขึ้น ฐานะดีขึ้น ระบบนิเวศดีขึ้น

แต่เนื่องจากว่าอาชีพหลัก คือ ทำนาข้าว ทำไร่กระเทียม และมีหนี้สินเป็นจำนวนมาก แรงงานมีน้อยทุนมีน้อย เพราะส่วนหนึ่งต้องส่งลูกเรียนหนังสือ จึงมีเวลาน้อย ที่จะทำเกษตรอินทรีย์ทั้งหมดได้ ปัญหาของฟาร์ม คือ ดินและน้ำไม่ค่อยสมบูรณ์

หลายครั้งที่ผมถอดใจ เพราะไม่มีเวลา เข้าร่วมเวที ในระยะที่ 1 แต่ในระยะที่ 2 นี้ผมได้พยายามหาโอกาสเข้าร่วมเวที เมื่อมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ศึกษาดูงาน ได้ลงมือปฏิบัติ ทำให้ผมได้เข้าใจ การเปลี่ยนแปลง ผมก็ได้เปลี่ยนแนวคิด เริ่มลดสารเคมี สำหรับการเลิกนั้น ไม่ผล คือลำไย และส้มเขียวหวาน ผมเลิกใช้สารเคมี โดยได้เข้าร่วมโครงการลำไยอินทรีย์ กับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้ศึกษา ฝึกปฏิบัติ ทำตาม ขั้นตอนอยู่ ขณะนี้ สวนส้มของผม ไม่ใช้สารเคมี กำลังติดผลเต็มต้น ส่วนลำไย ก็แต่งกิ่ง ใส่ปุ๋ยหมักไปแล้ว

สำหรับกระเทียมซึ่งเป็นพืชหลักของบ้านแม่ต๋นโดยเฉพาะหมู่ 3 เรายังเลิกสารเคมีโดยเด็ดขาดไม่ได้ เพราะว่า กระเทียมเป็นพืชระยะสั้น คือ 100 - 120 วันก็เก็บเกี่ยวแล้ว อีกอย่างผมมีภาระ หนี้สิน ธกส. และ ส่งลูกเรียน หนังสือ คือ ขณะนี้อยู่ระดับปริญญาตรี ต้องผันเงินอย่างมาก แต่ผมก็ได้ลดสารเคมีลงอย่างมาก คือจะใช้ปุ๋ยอินทรีย์ รองพื้นแทนปุ๋ยเคมี สำหรับปุ๋ยเคมี สารเคมี จะพยายามใช้เมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น

การปลูกผัก หลังปลูกกระเทียม ผมจะปลูกผักอินทรีย์ มี คื่นหิโร กวางตุ้ง พริก

สำหรับปัจจัยการผลิต ทำน้ำหมักชีวภาพรวมกลุ่มหมอดิน โดยใช้สูตร พด. 2 การทำสารไล่แมลง รวมกลุ่ม การทำปุ๋ยอินทรีย์รวมกลุ่ม ที่สวนครูดี 2 ครั้ง เพื่อจะนำไปใส่ ลำไย และผักต่างๆ



ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 239 หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ต๋น อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครอบครัว 4 คน

แรงงานเกษตร 2 คน

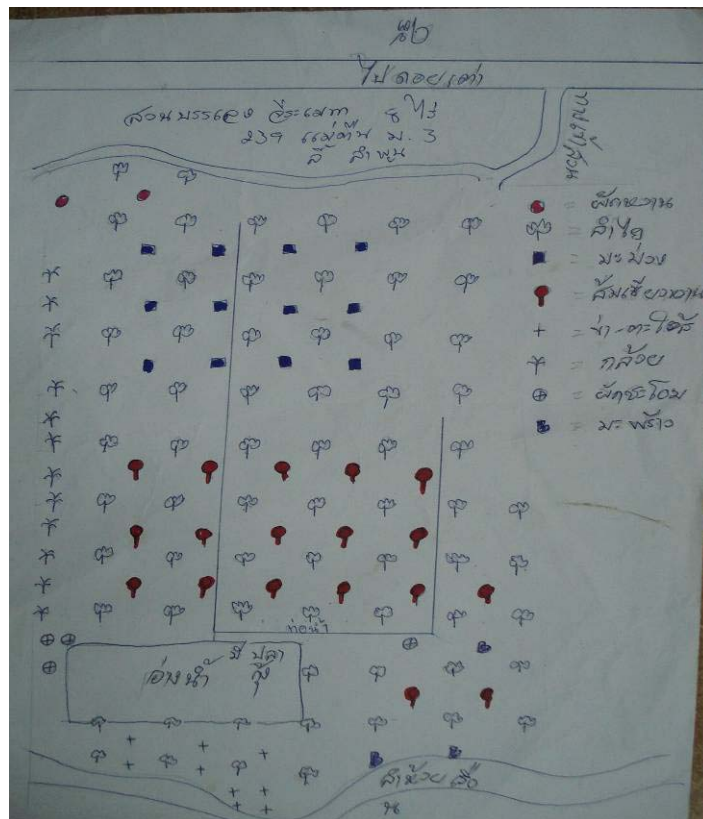
พื้นที่ถือครองทั้งหมด 18 ไร่

พื้นที่เพาะปลูก 8 ไร่

สระน้ำในสวน 1 สระ

ระบบการผลิตแบบผสมผสาน มีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ ปลา

แผนผังฟาร์ม



6. นายพิศิษฐ์ ปิงชัย เกิดวันที่ 9 กันยายน 2508 อายุ 42 ปีที่อยู่ 253 หมู่ 3 ต.แม่ตึ่น อ.ลี้ จ.ลำพูนจบ การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ตึ่น เริ่มทำงาน รับจ้างตั้งแต่ปี 2527-2530 ที่สวนป่าแม่ลี้ ปี 2531 ออกมาทำนา ทำสวน ร่วมกับครอบครัว (ใช้สารเคมี) ผลผลิตตกต่ำจนถึงปี 2537 พอปี 2538 ไป ทำไฟฟ้า ก.ป.ค. ที่จังหวัดลำปาง ปลายปี 2538 กลับออกมาทำนาและ สวนกระเทียมโดยใช้สารเคมีเหมือนเดิม ผลผลิตขาดทุนปี 2539 รับจ้าง ทำงานของกรมชลประทาน จนถึงปี 2542 ปี 2543 เริ่มทำนาทำสวน กระเทียม สวนลำไย และยังใช้สารเคมี ทำให้ขาดทุนอยู่เหมือนเดิมถึงปี 2548



การปลูกกระเทียม จำนวน 3 ไร่ ส่วนใหญ่จะใช้สารเคมี เช่น ก่อนปลูก ต้องพ่นยาฆ่าหญ้าก่อนงอก ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า ยาคุมหญ้า โกล 2 อี ผสมการเผา หลังปลูกกระเทียมแล้วก็หว่านปุ๋ยรองพื้น สูตร 15-15-15 หรือเรียกว่าสูตรเสมอ 1 กิโลกรัม ต่อ 1 ไร่ หลังจากนั้น 1 เดือน หรือเรียกว่า น้ำหนึ่ง จะพ่นยาไดเทนผสม สกอร์ ทางดินจะหว่านปุ๋ย 15-15-15 1 กิโลกรัมต่อไร่ อีกหนึ่งครั้ง (15 วันหลังน้ำหนึ่ง) หลังจากนั้น 7 วันจะ ใส่ปุ๋ยและพ่นยาฆ่าแมลงสกอร์ผสมยาเชื้อราอมิสตา (ขวด 500 ซีซี ราคา 1,720 บาท)

พอเริ่มปี 2549 ได้สมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลิ โดยคุณครองรัก อินมณี เป็นผู้ชักชวน คิดว่า ลองดูก็น่าจะดี จึงเข้าร่วมโครงการ และเริ่มปลูกกระเทียมเป็นเบื้องต้นเริ่มใช้ตั้งแต่ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำฮอร์โมน ยาไล่แมลง ประเภทอินทรีย์ชีวภาพ(ยกเว้นยาคุมเคมี) ส่วนผลผลิตยังไม่ออก ปัจจุบันเลิกใช้สารเคมีหันมาปลูกกระเทียมอินทรีย์ทดแทน

ตั้งแต่ไปศึกษาดูงานที่สวนปกาทิตและศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และอบรมสัมมนาในกลุ่มนักวิจัยเกษตรอินทรีย์โดยการนำของหัวหน้าโครงการ อ.วรรณทิภา ปัญญากรณ์ มาถึงนี่ก็เริ่มก่อตั้งเต้าน้ำส้มควันไม้ ไว้ใช้ไล่แมลงและน้ำหมักชีวภาพต่างๆ

พื้นที่การเกษตร ปลูกข้าว 3 ไร่ ปลูกกระเทียม 1 ไร่ โดยวิธีอินทรีย์ คือ ใช้ปุ๋ยหมัก ไล่ตลอด สำหรับทางใบใช้ปัจจัยการผลิต ปุ๋ยน้ำ ฮอร์โมนที่ผลิตมาจากในกลุ่มหมู่ที่ 3 เป้าหมาย เพื่อต้องการลดต้นทุนการผลิต ต้องการลด ละ เลิกในที่สุด

ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์นั้น ได้มีการนำหมักหรือปุ๋ยหมักชีวภาพร่วมกันในรูปแบบกลุ่ม หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ดิน อำเภอสี จังหัดลำพูน ทำให้หลายชนิด (ดังที่กล่าวมาแล้ว)

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

... ชีวิตพอเพียงของผม จ่ายน้อย ๆ ค่อย ๆ อดออม จ่ายเท่าที่จำเป็น ปลูกผักหลากหลายไว้กิน พอมีเวลาก็หาปู หาปลาเอาไว้กิน...

ผมพิสิษฐ์ ปิงชัย เคยเตะเตะกร้อ ล่อไก่ มาพอสมควร ชีวิตผ่านมาไม่เคยสนใจ เท่ากับการทำเกษตรอินทรีย์ ชีวิตผ่านมาเรียนจบประถมปีที่ 6 ออกมาช่วยพ่อแม่ทำสวนทำนา พอปี 2526 เข้าทำงานชุดท่อ ลาดยางที่สายแม่ดิน-คอยเต่า ออกมาไปเข้าสวนป่าแม่ลิ ปี 2527-2530 ออกมาอยู่บ้าน ทำสวนกระเทียม สวนลำไย พอปี 2539 เข้าทำงานที่การไฟฟ้าการผลิตแม่มาะ จังหวัดลำปาง ลาออกมาทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี ปี 2548 เริ่มหันมาทำเกษตรอินทรีย์ เพราะมีคุณครองรัก ชวนไปประชุมกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลิ ผมไปคิดว่าดีที่จะได้ลดต้นทุนทำการเกษตร ตอนนี้ผมปลูกพืชผักมากแต่ยังไม่ได้ทุน ผมมีหนี้ ธกส. ต้นทุนนั้นผมกู้กลุ่มอยู่ ถึงหนี้สินผมมีมากผมยังไม่ถอย ผมเอาวัวมาเลี้ยง 5 ตัว ปลูกผัก ดูแลลำไยไปด้วย หลังจากทำกระเทียม ปลูกผักเป็นรุ่นต่อ ๆ กันไปเรื่อย ๆ

หลังจากกระเทียมในแปลงทดลองปลูกปีที่แล้ว เป็นสีสะบันงา นายพิสิษฐ์ ยังไม่ย่อท้อ พยายามทดลองต่อไป เพราะปีที่แล้วเป็นระยะปรับเปลี่ยน ดินถูกทำลายด้วยสารเคมีมานาน นายพิสิษฐ์ หวังว่าปีนี้จะดีกว่าปีที่แล้ว

กิจกรรมที่ทำในระยะที่ 2 นี้ นายพิสิษฐ์ ร่วมกับนายอินแก้ว เชื้อนควบ คุณครองรัก อินมณี เพื่อนนักวิจัย หมู่ 3 กลั่นสมุนไพรต่างๆ เช่น สะเดา มะกรูด ตะไคร้หอม กะเพราดำ และข้าวเหนียว



การทำน้ำหมักจากปลา ยาคุมหญ้า สูตรเดียวกัน กับนายอินแก้ว เชื้อนควบ นักวิจัยศูนย์
การทำปุ๋ยหมักสูตรของกลุ่ม ที่สวน ครูดี 2 ครั้ง คือ วันที่ 4 และวันที่ 19 ตุลาคม 2550
แผนผังฟาร์ม มีที่นา ปลูกร้างไว้กิน จำนวน 1 ไร่ 1 งาน หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วก็ปลูกรวม
กระเทียม ผักกาด ฟักทอง ผักชี การทำเกษตรส่วนมาที่ทำเป็นแบบเกษตรอินทรีย์

ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 253 หมู่ที่ 3 บ้านแม่ต๋น ตำบลแม่ต๋น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครอบครัว 2 คน

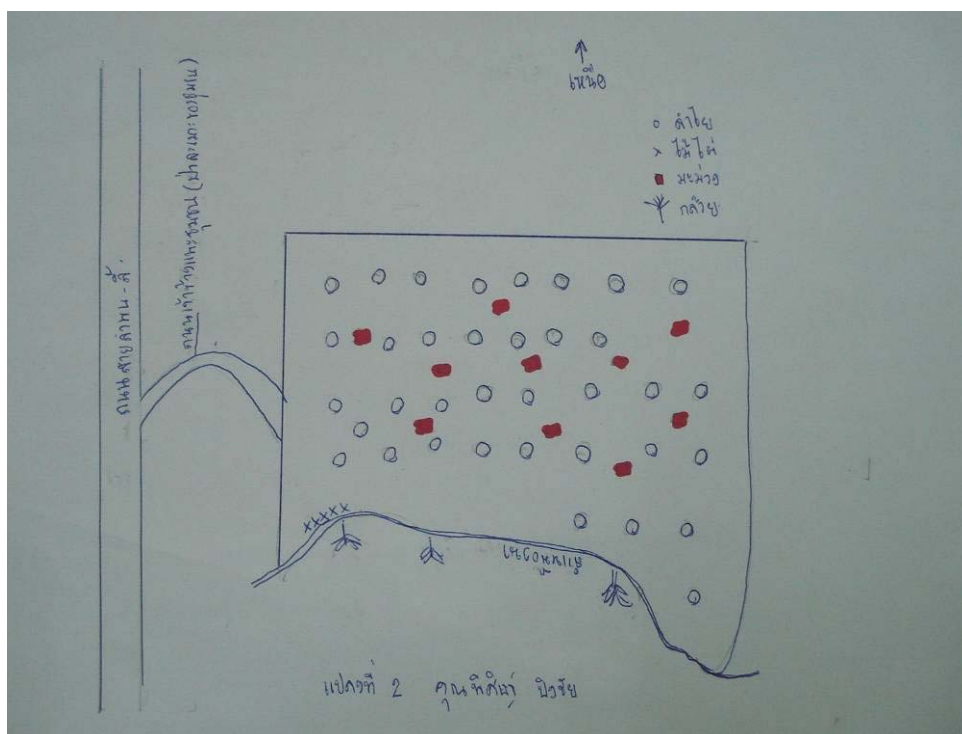
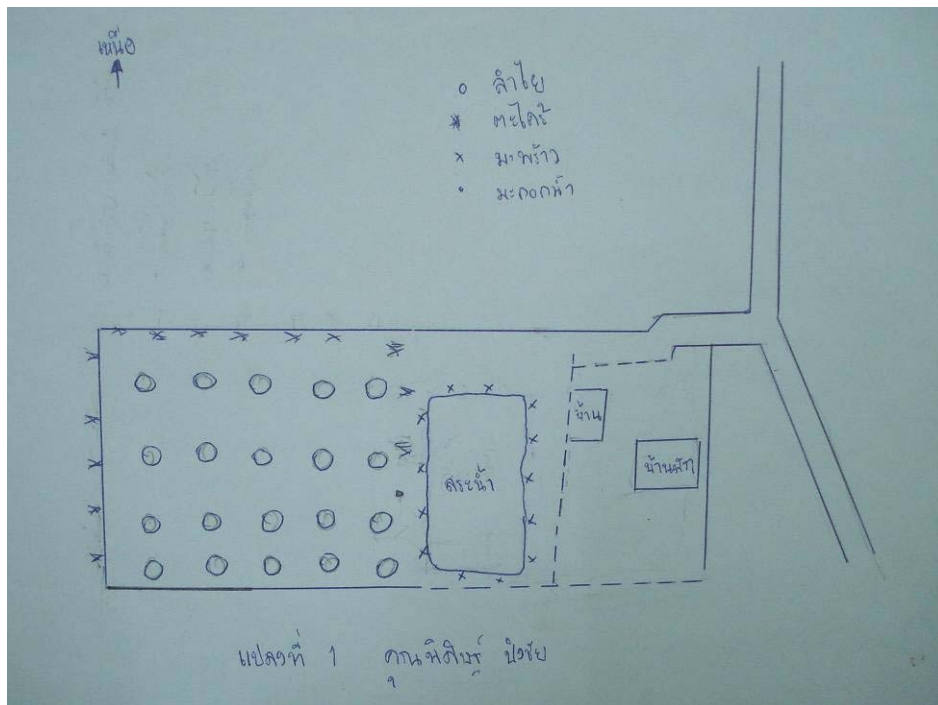
แรงงานเกษตร 1 คน

พื้นที่ถือครอง มีที่บ้าน ที่สวนลำไย 3 แห่ง ๆ 3 ไร่ 1 งาน ที่นา 1 ไร่ 1 งาน

รายได้หลัก จากการเกษตรกรรม

แผนผังฟาร์ม





7. นายครองรัก อินมณี เกิดวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504 อายุ 46 ที่อยู่ 250/2 ม.3 ต.แม่ตืน อ.ลี จ.ลำพูน เป็นบุตรคนที่ 5 ของนายเมา – นางต๊ีบ อินมณี มีพี่ 4 คน และน้อง 2 คน ภรรยาชื่อนางแดน อินมณี มีบุตรสาว 1 คน ชื่อ น.ส. จิตราภรณ์ อินมณี

การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 7 ที่โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ตืน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนมัธยมศึกษา บ้านโสัง (ปัจจุบันคือโรงเรียนธีรภานุที่บ้านโสัง อำเภอบ้านโสัง จังหวัด ลำพูน) ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่โรงเรียนการศึกษานานาชาติ กรุงเทพมหานคร 2525-2527 กองพันทหารอากาศโยธิน กองบิน 41 ยศจ่าอากาศตรี ครองรัก อินมณี



การประกอบอาชีพ อดีตรับจ้าง และทำไม้กับบริษัทT&B 10 ปี
ปัจจุบัน ทำนา-ทำสวน

- ประวัติการทำงาน
- รองประธานกลุ่มหนุ่มสาวบ้านแม่ตืน
 - เหนี่ยวอุทิศสภกรรมการเกษตรแม่ตืนจำกัด
 - เลขานุการกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรเขตเทศบาลตำบลแม่ตืน
 - เลขานุการ SML
 - หัวหน้าชุดอส.ปปส.เทศบาลตำบลแม่ตืน
 - หัวหน้าชุดทหารกองหนุนทหารผ่านศึกประจำหมู่บ้าน อำเภอลี้
 - เลขานุการทีมวิจัยเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้
 - กรรมการร้านค้าชุมชนบ้านแม่ตืน

ผมได้แต่ศึกษาอยู่กับโรงเรียน 12 ปีและทหาร 2 ปี รับจ้าง 15 ปี จุดหักเหที่ทำให้ผมเข้ามาสู่อาชีพ เกษตรกรรมเพราะเมื่อผมทำงานอยู่กับบริษัทเป็นหัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยให้กับบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน การเป็นลูกจ้างนั้นทำให้ผมอดจากแรงกดดันจากผู้บังคับบัญชา และผู้ได้บังคับบัญชาทำให้ผมได้คิดที่ประกอบอาชีพอิสระ อะไร ไม่ดีเท่ากับอาชีพเกษตรกร เพราะผมมีที่ดิน มากพอที่จะเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจได้ มีแหล่งทุน และภรรยามีประสบการณ์ด้านการเกษตรอยู่บ้าง

การประกอบอาชีพการเกษตรผมปลูกข้าว กระเทียม ลำไย ทำแบบชาวบ้านทั่วไป โดยใช้ปุ๋ยเคมีและ สารเคมี เป็นหลักเพราะสะดวกรวดเร็วและหาได้ง่าย มีให้เลือกใช้เยอะ ถือได้ว่าทำเกษตรเคมีเต็มรูปแบบ ใน ปีแรกได้เข้าเป็นกรรมการสหกรณ์เกษตรแม่ตืน ช่วงผมเข้าสู่สหกรณ์การเกษตรแม่ตืนทำให้ผมได้รู้อะไร มาก ขึ้น ได้เข้าร่วมประชุม อบรม ศึกษาดูงาน ได้พบปะพูดคุยจากผู้มีประสบการณ์ และทั้งได้รับรู้ปัญหาที่เกิดกับ สมาชิกสหกรณ์และเพื่อนร่วมอาชีพ จากการใช้สารเคมีมาก ๆ เช่น ดินเสื่อมไม่อุ้มน้ำ ดินดาน พืชไม่กิน อาหาร แคระแกรน ผลผลิตที่ได้รับไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ทำให้ผมต้อง เปลี่ยนจากเกษตรเคมีมาทำเกษตรเคมีผสมผสานอินทรีย์ชีวภาพ

การใช้ปุ๋ยเคมีในกระเทียมจากต้นทุนเคยใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในกระเทียมแล้วขายได้ราคาที่เหมาะสมแต่เดี๋ยวนี้อาชีพปุ๋ยเคมีและสารเคมีขึ้นราคาตามน้ำมันทำให้ต้นทุนการปลูกกระเทียมสูงขึ้น แต่ราคากระเทียมเท่าเดิมหรือต่ำกว่า บวกกับหนี้สินที่กู้ยืมเพิ่มขึ้น หนี้สินเพิ่มขึ้นสุขภาพร่างกายทรุดโทรมและสุขภาพจิตแย่ขึ้น ทำให้เกิดโรคภัยคุกคาม ในปี 2548/2549 ผมใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพ ช่วยให้ต้นทุนลดลงมาบ้างแต่ก็ได้ไม่มากนัก

เมื่อหันมาใช้ปุ๋ยหมักกรองพื้นในการปลูกกระเทียม พ่นด้วยฮอร์โมน(ปุ๋ยน้ำจากปลา) คือ ทำแบบผสมผสาน ใช้ที่ดินหลังบ้านสำหรับทดลองในการทำเกษตรอินทรีย์ของทีมวิจัย พื้นที่หมู่ 3 ได้ทำสารทดแทนสารเคมีไว้แล้ว คือ

1. ปุ๋ยน้ำชีวภาพจากผลไม้
2. สารไล่แมลง
3. เตาเผาไส้หมักควันไม้

ผมได้พยายามที่จะชักชวนเพื่อนบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันให้มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการทดลองใช้และทำต่อไป

ผมเริ่มอาศัยความรู้เรื่องเคมีชีวภาพ จากที่เคยเรียนวิทยาศาสตร์ตอนมัธยมปลายมาใช้บ้าง จากการได้ไปอบรมดูงาน จากเอกสาร จากแหล่งข่าวเกษตรต่าง ๆ และผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ที่ใช้เคมีผสมกับอินทรีย์ ผมลองนำมาใช้กับกระเทียม ปรากฏว่า การใช้เคมีอินทรีย์ โดยให้กระเทียมทางดินและทางใบ ทำให้กระเทียมต้นใหญ่แข็งแรง หัวใหญ่ ไม่ฝ่อ ผลผลิตเพิ่มขึ้น น้ำหนักดี สภาพดินที่ใช้ปลูกดีขึ้น ต้นทุนถูกลง

ผมเปรียบเทียบการใช้เคมีในปีแรกกับการใช้เคมีอินทรีย์ในปีต่อมาในดินแปลงเดียวกัน ในพื้นที่ 1 ไร่ 1 งาน ปีแรก ผมใช้ปุ๋ยเคมี 8 กระสอบ ๆ ละ 480 บาท เป็นเงิน 3,600 บาท ยาป้องกันเชื้อรากระเทียมอย่างอิมิตา 1 ขวด ขนาด 500 ซีซี ราคา 1,690 บาท สกอร์ 11 ขวด ขนาด 500 ซีซี 850 บาท สารฆ่าแมลง 300 บาท สารจับใบเบลมอร์ 250 บาท อาหารเสริมทางใบอีก 500 บาท คิดต้นทุน 7,190 บาท ผลผลิตที่ได้ 4,375 กิโลกรัม ๆ 8 บาท ขายได้ 35,000 บาท ราคาขายขึ้นอยู่กับคุณภาพกระเทียม

ในพื้นที่เพาะปลูกแปลงเดียวกัน ปีที่สอง ปลูกกระเทียมแบบผสมผสาน โดยลดปุ๋ยเคมีลดเหลือ 5 กระสอบ ๆ ละ 510 บาท(ราคาสูงกว่าปีแล้ว 30 บาท) เป็นเงิน 2,550 บาท ยาป้องกันเชื้อรา 1 ขวด 1,690 บาท ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ 4 กระสอบ ๆ ละ 380 บาท เป็นเงิน 1,520 บาท ปุ๋ยหมัก 4 กระสอบ ๆ ละ 160 บาท เป็นเงิน 640 บาท สารฆ่าแมลง 150 บาท อาหารเสริมทางใบได้น้ำหนักจากเพื่อนเกษตรกรที่ทำขึ้นเองแบ่งให้ น้ำหมักผลไม้ก็มาจากของลุงอ้น(คุณอ้นแก้ว เชื้อนควบ)ให้มาลองใช้ดู โดยให้เปล่า รวมต้นทุนการใช้เคมีผสมอินทรีย์ คิดเป็นเงิน 6,550 บาท ผลผลิตที่ได้ 5,300 กิโลกรัม ๆ ละ 10 บาท คิดเป็นเงิน 53,000 บาท สภาพดินดีขึ้น คุณภาพกระเทียมดีขึ้น ความแตกต่างระหว่างต้นทุนการผลิตลดลง ราคาขายสูงขึ้น ผลผลิตเพิ่มขึ้น กระเทียมลำต้นสูงใหญ่ หัวใหญ่ น้ำหนักดี ดินร่วน ระบายน้ำได้ดี หลังจากที่ใช้เคมีผสมอินทรีย์ ที่ดินแปลงนี้เดิมมีคนเช่าทำปลูกกระเทียมแบบเคมีมากกว่า 10 ปีแล้ว เดียวนี้ผมเข้ามาเป็นสมาชิกกับกลุ่มเครือข่ายเกษตร



อินทรีย์ลุ่มน้ำสี่ รวมกลุ่มกันในบ้านแม่ดินหมู่ที่ 3 มาทำน้ำหมัก น้ำส้มควันไม้ ทำปุ๋ยหมัก ผมลองใช้กับกระเทียม โดยที่ไม่ใช้กับเคมีเลย อัตราผลผลิตกับคุณภาพยังไม่ได้ตามที่ตลาดต้องการ ผมและเพื่อนในกลุ่มยังคงทำเกษตรผสมผสานเพื่อพัฒนาเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ต่อไป

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

การเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าในระยะที่ 2 นี้ พืชหลักของผมคือลำไย เลิกสารเคมี 100 % โดยเข้าร่วมโครงการลำไยอินทรีย์ ในโครงการเกษตรอินทรีย์ ของสถาบันบริการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้แต่งกิ่งใส่ปุ๋ย ไปแล้ว ในแปลงลำไยอินทรีย์ ได้ปลูก ตะไคร้ ขนุน ผักหวานป่า กล้วย มะพร้าว และปลูกเผือก ข้างลำห้วยเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

กระเทียมเป็นพืชรายได้ประจำปี ซึ่งปลูกกันแทบทุกครัวเรือน ถือเป็นพืชหลักของบ้านแม่ดิน โดยเฉพาะ หมู่ 3 ซึ่งการเทียมเป็นพืชที่ระยะการเจริญเติบโตสั้น จึงต้องอาศัยเคมีในช่วงเจริญเติบโต แต่อย่างไรก็ดี ผมก็ได้ลดสารเคมีที่ไม่จำเป็นลง ใช้ปุ๋ยหมักรองพื้นแทนปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยน้ำและสารไล่แมลงที่ทำรวมกลุ่ม พันทาใบ

สำหรับการปลูกพืช กินใบ จะปลูกรวมกลุ่มหมู่ 3 ที่สวนของผมหลังบ้าน ร่วมกับนายอินแก้ว เชื้อนควบ และนายพิศิษฐ์ ปิงชัย โดยจะปลูก ค่ะน้ำ กะหล่ำดอก ผักชี กวางตุ้ง แดงกวา

สำหรับปัจจัยที่ใช้ในการผลิต ผักอินทรีย์ นั้น ได้ผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพ สารไล่แมลง และทำปุ๋ยหมักรวมกลุ่ม ที่สวน ครัวดี 2 ครัว คือ วันที่ 4 ตุลาคม และวันที่ 19 ตุลาคม 2550 ภายใต้อุตสาหกรรม เพื่อจะได้นำไปใส่ลำไย และพืชผักต่อไป



ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 250/2 หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

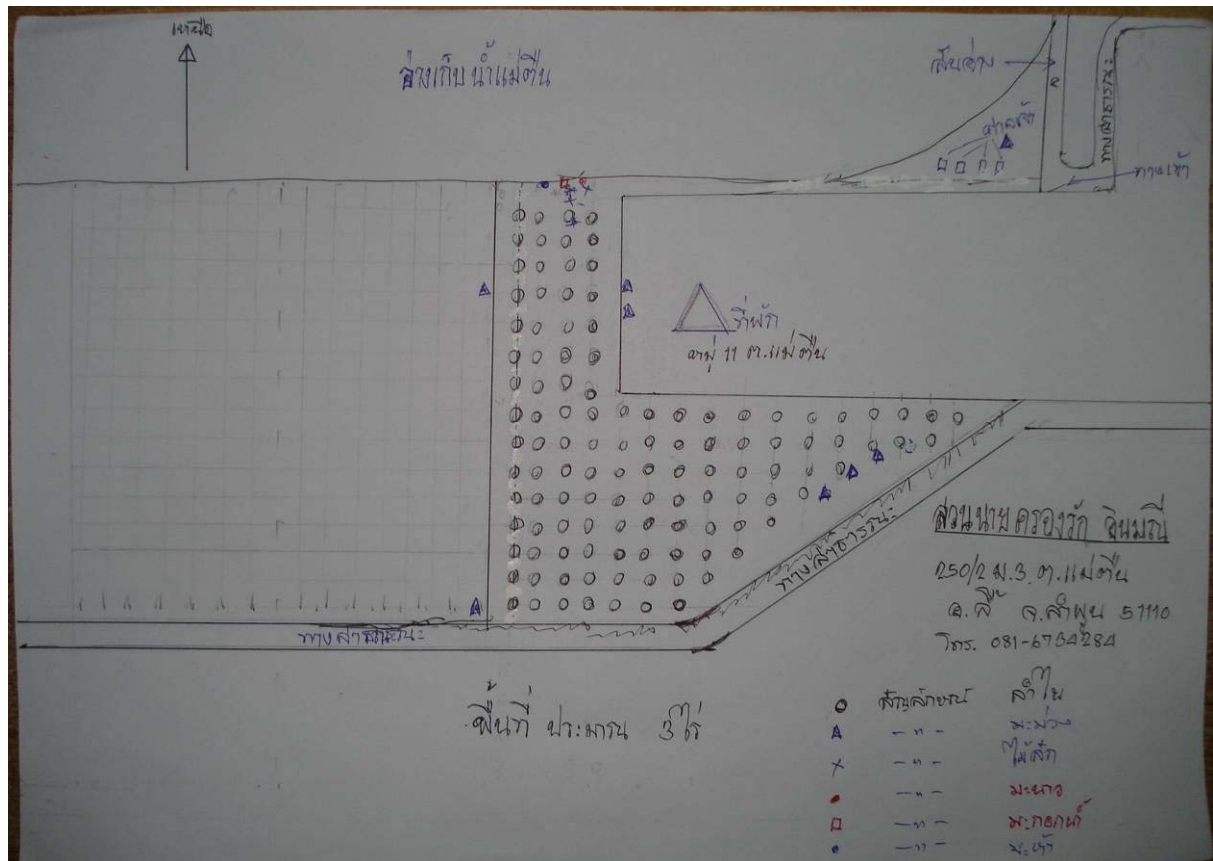
สมาชิกในครอบครัว 3 คน

แรงงานเกษตร 2 คน

พื้นที่ถือครองทั้งหมด 17 ไร่ 3 งาน

พื้นที่เพาะปลูก 17 ไร่
 สระน้ำในสวน 1 สระ
 ระบบการผลิตแบบผสมผสาน

แผนผังฟาร์ม



8. นางสาวพิน มีรักษา เกิดวันที่ 24 ตุลาคม 2507 อายุ 43 ปี ที่อยู่ 59/1 หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ตั้น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน การศึกษา จบประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านสันวิไล มัธยมศึกษาปีที่ 6 (กสน.) อาชีพ ทำสวนลำไย สวนยางพารา ประวัติการทำงาน เลขากลุ่มแม่บ้าน กรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านสันวิไล อสม. ปี 2526-2538

ตั้งแต่เข้าเจ้าจำความได้เป็นต้นมา ครอบครัวของข้าเจ้าเป็นครอบครัวให้อยู่ด้วยกันตั้งแต่ ตา ยาย ลุงเก้า ลุงรอง แม่ น้องๆ ของแม่ตอนนั้นยังไม่แต่งงาน ตอนเป็นเด็กข้าพเจ้าจำได้ว่าตามีวัว ควาย มีโรงสีข้าว มีที่นา 3 แปลง แปลงที่หนึ่งอยู่ที่หลังบ้านมีเนื้อที่ ประมาณ 6-7 ไร่ จะทำนาปลูกข้าวอย่างเดียว เพราะนาผืนนี้มีน้ำอุดมดี ดินดี เหมาะสำหรับการปลูกข้าวมาก เพราะเสร็จจาก



การเก็บเกี่ยวแล้วก็จะมีวัว ควายลงมา มัดบ้าง ปล่อยบ้าง ตัวไหนเกร็งก็โดนผูกเชือกมัด ตัวไหนเรียกแล้วเชื่อ

ฟังก็จะไม่โดนมัด วัวและควายจะเต็มท้องนาทุกวัน บ้างก็ทะเล่หม้อ บ้างก็เล่นชนกัน บ้างก็นอนกลิ้งนอนหงาย นกเอี้ยงเลี้ยงควายก็จะกระโดดบ้างบินบ้าง เดินตามคันนาบ้าง ตอนเย็นๆ เด็กๆ อย่างข้าเจาก็จะเลิกเรียน ก็ลงทุ่งนา หาปู หากบ เขียด พอได้เวลาหน้านาเราก็จะมาเก็บมะขามต้นใหญ่ ข้างน้ำเหมือง และเล่นน้ำในลำเหมืองอย่างสนุกสนานทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ก็จะมาอาบน้ำตักน้ำบ่อ อาบน้ำในลำเหมือง ตักน้ำบ่อในสวนของตา ยาย เพื่อนำไปดื่ม จนเป็นแบบนี้ทุกๆ วัน ก็นับได้ว่าบ่อน้ำของตาสุขและยายมอย ใจคำ (พ่อหลวงสุขแม่หลวงมอยที่ชาวบ้านเรียก ส่วนลูกหลานก็จะล้อว่าป้อได้ แม่ได้) เลี้ยงคนทั้งหมู่บ้านกว่าได้ ดูชีวิตตอนเป็นละอ่อนมันก็ดูดี มีความอบอุ่น มีญาติพี่น้องพร้อมหน้าพร้อมตากัน เย็นมาเจอลุงป้า น้ำ อา พ้อ แม่ พี่ น้อง ลูกๆ หลานๆ มีหลวงข้าวหลวงรวมอยู่ที่เดียวกัน มีโรงสีข้าวที่เดียวกัน พอตกเย็นแม่จะมาแะเอาแกลบที่โรงสีของตาเสมอๆ หลังจากที่เลิกงานมาจากนาที่ไถ่ถั่วเหลืองมา แม่จะแะเอาแกลบเพื่อเอาไปเลี้ยงหมูอีกที แม่เป็นคนขยันมากๆ พ่อฉันรู้สึกจะเป็นคนเห็นแก่ตัวหน่อยชอบเลี้ยงงาน ปลอ่ยให้แม่ไปนาคนเดียว พ่อจะเป็นคนชอบสมาคมกับเพื่อน และชอบทะเลาะกับแม่บ่อยๆ ตากับยายเห็นแม่แล้วสงสารแม่จึงนำตัวของข้าเจ้าไปอยู่ด้วย ส่วนแม่กับพ่อก็ให้น้องอยู่คนเดียว ข้าเจามีน้องคนเดียว พ่อกับแม่มีลูก 2 คน คนโตก็คือ ข้าเจ้านางสุพิน น้องชายชื่อนายสมบัติ แก้วลือ เสียชีวิตตั้งแต่ปี 2541 เดือนเมษายน

ส่วนที่นาแปลงที่ 2 ก็ปลูกข้าวได้อย่างเดียว แปลงที่ 3 งดน้ำก็บ่อเจ้าะ ปลูกได้ทั้งถั่วเขียว ถั่วเหลือง และหอมกระเทียม ตอนที่ข้าเจายังเด็กและวัยรุ่น การทำงานในนาในสวน ในไร่ จะใช้แรงงานในครัวเรือน ญาติพี่น้อง และเอามือเอารวัน (ลงแขก) ไม่ค่อยได้ใช้เงินเหมือนสมัยนี้ เพราะฉะนั้นเงินจึงไม่จำเป็นต้องใช้มาก ใช้ฟันหุงต้ม ใช้แคร่ ใช้ตะเกียง มูขี้ยะ(ชันไม้) จดให้แสงสว่างเวลาตอนกลางคืน

วันเวลาล่วงเลยมาแล้ว 30 ปี ดูย้อนหลังแล้วรู้สึกว่าไม่นานเลย แต่ตอนนี้อายุอานามของข้าพเจ้าย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อย่างเต็มตัว รู้ว่าเวลาอันรวดเร็วและเหลือน้อยเต็มที่แล้ว คิดอยู่ในใจว่าจะมีสักครั้งไหม ที่จะได้เข้าเฝ้าทูลกระหม่อมพ่อ อันเป็นที่เคารพยิ่ง ของลูกและปวงชนชาวไทย ถึงแม้ว่าข้าเจ้าจะไม่มีโอกาสได้กราบเบื้องพระยุคลบาทท่านแต่ในใจของข้าเจ้า ก็มีพระองค์ท่านสถิตอยู่ในใจเสมอตลอดเวลาและตลอดไป คราใดที่ท่านทรงมีพระราชดำรัสหรือภาพปรากฏที่ท่านทรงงานชี้แนะสั่งสอนข้าเจ้าก็จะจดจำ และปึดปัดใจจนน้ำตาไหลไม่ยอมหยุดอดสงสารท่านไม่ได้ท่านเป็นห่วงคนจนอย่างเราหลายๆ ห่วงพสกนิกรของท่าน ทั้งห่วงทั้งใย ข้าเจ้าฟังแล้วกลืนน้ำตาไม่อยู่เลย ในยามที่บ้านเมืองวุ่นวายอีก ท่านทรงดำรัส ทรงงานหนักเหนื่อยมาก ทำไมพวกเราไม่ทำตามพระราโชวาทของพระองค์บ้าง ไม่เห็นยากเลย ที่บ้านเมืองทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยาก ยากอย่างนั้น ยากอย่างนี้ ไม่จริงเลย ถ้าเราทำกับมือใช้มือทำ อย่าใช้ปากทำอย่างเดียวนั้นไม่ได้ต่อไปนี้ข้าเจ้าขอ ขอให้ทุกๆ คนที่เป็นคนไทย จงเดินตามรอยพ่อ แล้วเราจะอยู่เย็นเป็นสุขกันถ้วนหน้า บ้านเมืองก็จะปึกคั่นดีเก่าแล้วน้อเจ้า

พูดไปเรื่อยๆ ก็สนุกดีเหมือนกัน กลับมาเข้าเรื่องเกษตรอินทรีย์ของข้าเจาก่อนน้อ สวนของข้าเจานี้ทำมา 2 ปีแล้ว คือค่อยทำไปทีละน้อย เริ่มแรกเกิดจากการที่ข้าเจ้าเพาะปลูกแล้วเกิดการขาดทุน มีหนี้สินที่ไม่สามารถชำระได้ ถ้าจะชำระได้ก็ต้องไปยืมเงินจากที่อื่นมาชำระเพื่อเอาหน้าก่อน ดังคำที่ว่า “บมีหนี้บมีหน้า” ดังนั้นข้าเจ้าจึงไปหาขืมเงินมาเพื่อหมุนหนี้ เพื่อหวังว่าครั้งต่อไปคงจะได้เงินเพิ่มเพื่อล้างหนี้ แต่แล้วก็ไม่

สำเร็จสักครั้ง กลับทำมีหนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีรายจ่ายเยอะกว่ารายได้ ทั้งค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ฆ่าหญ้า ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เพราะเรามีแต่แหล่งทุน แต่ไม่มีแหล่งขายกับเกษตรกรเลย พอรู้ว่าปีไหนมีโครงการช่วยเหลือ ก็ยังไม่ถึงเราอยู่ดี เปรียบเสมือนหัวน้ำแข็งจากบนคอยสูงเดินมาสู่ที่ราบลุ่มกว่าเขาจะหัวมาถึง เกษตรกรก็เหลือน้อยๆ หรือ แต่เป็นน้ำที่หลงเหลือความเย็นเล็กน้อยเท่านั้น มันกลายเป็นเรื่องยุ่งยาก

ข้าเจ้าเริ่มเดินตามรอยพ่อมาตั้งแต่ปี 2545 เริ่มศึกษาทดลองทำดูหลังจากปลูกกระเทียมปี 2545 ขาดทุน 50,000 บาท ก่อนหน้าปี 2545 คือปี 2542 ก็ปลูกหอมแดง 10 ไร่ ขาดทุน 80,000 บาท ตอนที่ปลูกหอมแดงนั้น ปลูกในฤดูฝนเกิดฝนแล้งหอมงอกไม่ดี ได้หอมกลับบ้านประมาณ 1,000 กิโลกรัม นำมาแขวนไว้เพื่อหวังจะได้เอาทุนคืน ปลูกต่ออีกรอบที่สอง ในนา มีน้ำใส่รอบนี้ปลูกประมาณสองไร่ หอมออกมาสวย ดีใจมากเราจะได้ทุนคืนคราวนี้เลย รอบนี้ลงทุนไปอีกสองหมื่นบาท พอถึงเวลาถอนหอมมาขายได้เงินสี่พันบาท ที่ขายได้เท่านี้เพราะหอมไม่มีหัวติดโรค หอมหัวเลยสองรอบนี้ หอมทุนที่จะทำต่อ ภาระครอบครัวตกหนักอยู่ที่เราคนเดียว พ่อก็เลิกกับเมียใหม่ ข้าเจ้าก็เลิกกับพ่อของลูก ซึ่งคิดยาเสพติดไม่มีความรับผิดชอบ ข้าเจ้าได้ไปทำงานอิเล็กทรอนิกส์ ที่ไต้หวันอยู่ 3 ปี ได้เงินอยู่เก่าแสนกว่าบาท ทั้งใช้หนี้สินให้สามีและลูก ๆ ใช้พอลกลับมาเหลือเงินอยู่ในบัญชี หนึ่งพันหนึ่งร้อยบาท ถามสามีว่าเงินและค่าไถ่หนึ่งพันไปไหนหมด เขาบอกว่าหมด (ทำงานปี 38-41) ตอนนี้ต้องเลิกกัน ครอบครัวแยกกันอยู่ ความรับผิดชอบก็ต้องดูแลพ่อ และลูกๆ ที่กำลังเรียน เป็นภาระและความรับผิดชอบ

การปลูกกระเทียมของปี 2545 นั้น เริ่มเป็นหนี้ไปกู้เงินกับธ.ก.ส. มาลงทุน แต่ไม่ได้ส่ง กู้ทำข้าวโพดกับปลูกหอมแดง เริ่มมีหนี้สินเพิ่มขึ้นอีก เราพันพัวมาเรื่อยๆ เหมือนดินพอกหางหมู ยิ่งแวงยิ่งพอกมากขึ้น เลยหยุด หันมาทำปุ๋ยหมักขี้วัว ขี้เลื่อย แกลบดำ แกลบดิน หมัก EM ใช้ราจากขุยมะพร้าวไปบ้าง ทำมาเรื่อยๆ ปี 46,47,48 จนถึงปัจจุบัน ปีแรกๆจะไม่ค่อยเห็นผลปีที่ 3 ที่ดินเริ่มจะดีขึ้น เห็นผล พื้นที่ที่เราได้ผลแล้ว ในหมู่บ้านทดลองดู ปลูกบวบ มะนาวปลา จะได้ผลดีคือต้นสมบูรณ์ใส่หน้ากิน ใบใหญ่ต้นอวบ ยอดสวยงาม มือยาวลูกดก ผิวของลูกจะสวยงาม ไม่มีแมลงกัดและเพาะเต็มเลย นำอัสจรรักษ์มาก ไม่ได้ฉีดพ่นฮอร์โมน และยาฆ่าแมลงเลย สวยงามมากๆ

ทุกปีที่ผ่านมาจะใช้ปุ๋ย ปลูกมะเขือ ปีหนึ่งประมาณ 20 กระสอบ ๆ ละ 500-600 บาทต่อกระสอบ เข้ามาปี 2549 นี้ซื้อปุ๋ย 1 กระสอบ 500 บาท ทำให้ลดต้นทุนลงมาก แต่เมื่อปี 2548 จะใส่ขี้วัวประมาณ 500 กระสอบต่อเนื้อที่ 35 ไร่ เข้ามาปี 2549 นี้จะไม่ได้ใส่ บริเวณลำต้นก็ใช้น้ำหมักชีวภาพ ฉีดพ่นเท่านั้น ถ้าโยที่ฉีดพ่นปี 2550 นี้ผลดีดูงามตา ลูกดกใช้ได้ น้ำไม่มีใส่ ใช้น้ำหมักฉีดพ่นมาตั้งแต่ 24 ธันวาคม 2549 ครั้งที่ 1 จนเดือนมีนาคม ฉีดพ่นทางใบ รวม 7 ครั้ง ช่วงปลายเดือนเมษายน อากาศเริ่มชุ่มชื้น เนื่องจากฝนตก คิดว่าจะทำเกษตรอินทรีย์ต่อไป และพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

เส้นทางชีวิตจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นเกษตรกรมาตั้งแต่รุ่นปู่ตายาย และพ่อแม่ เป็นคนเมืองลิ้ อยู่ที่ลิ้มมาตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน จึงมีความสนใจในการทำเกษตรและอยากพัฒนาเป็นเกษตรกรที่ปลอดภัยทั้งกับตนเอง ครอบครัว คนอื่น ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 100 % ณ วันที่ 2551 ถึงแม้ว่าการเข้าสู่ตรงนี้จะได้รับคู่มือที่ไม่น่าเป็นไร ต้องใช้ความอดทนกับการที่ไม่มีใครเห็นด้วย ต้องหันหลังให้กับสารเคมีโดยเด็ดขาด การก้าวเข้าสู่ความพอเพียง เป็นเพียงก้าวแรกที่ทำให้เราเข้าสู่ “เศรษฐกิจพอเพียง” การจดบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เรารู้จักประหยัด รู้จักรายรับรายจ่าย และรู้ความพอดี พอประมาณ สงบนิ่ง และมีสติไม่โลภมาก พืชผักผลไม้ไม่ต้องปลอดสารพิษ สาเหตุที่หันมาทำเกษตรปลอดสารพิษ เนื่องจากราคาผลผลิตที่ตกต่ำ ขายแล้วขาดทุน มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ แก้ปัญหาด้วยการจับย้ายหนี้สินไปมา ทำให้เพิ่มขึ้นทั้งดอกเบี้ยและเงินต้น การกำหนดราคาก็ขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางและนายทุน การได้รู้จักเพื่อน รู้คุณวรรณทิกาก็เลยได้เข้ามารวมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ หันหลังให้สารเคมีโดยเด็ดขาด ความก้าวหน้าในแปลงมีดังนี้

- ปลูกข้าวอินทรีย์ 1 ไร่ ไม่ใช้สารเคมีเลย ขอแรงลูกหลานเป็นคนไถและคราด ปลูกแล้วพ่นด้วยน้ำหมักชีวภาพ 15 วัน ในพื้นที่น้ำแห้งจะมีหญ้าขึ้นเป็นแห่งๆ ที่น้ำไม่แห้งจะไม่มีหญ้าขึ้นเลย การเจริญเติบโตข้าวแตกกอดีไม่มีโรค สูงท่วมหัว รวงใหญ่ ไม่แพ้ข้าวในแปลงเคมีเลย ขณะนี้ยังไม่ได้เก็บเกี่ยว

- ปลูกพืชพื้นบ้านไว้กิน เช่น ตำลึง ตะไคร้ มะละกอ ถั่ว ชมพู่ กัลยารักษาโรค ผักชะอม มะนาว ฯลฯ

- ปลูกพืชสมุนไพรหลายชนิด เช่น ขมิ้น ไพล เป็นต้น

- ปัจจัยการผลิต เลี้ยงจุลินทรีย์ท้องถิ่นทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ สอร์โหมผลไม้ ปุ๋ยหมักรวมกลุ่ม สองครั้ง โดยใช้สถานที่ สวน ครัว ในวันที่ 4 ตุลาคม และวันที่ 19 ตุลาคม 2550 โดยใช้สูตรของกลุ่มดังนี้

มูลสัตว์บดละเอียด	2	ส่วน
รำละเอียด	1	ส่วน
แกลบเบ้ง	1	ส่วน
แกลบดำ	1	ส่วน
โดโลไมท์	¼	ส่วน

จุลินทรีย์ 1 ลิตร + กากน้ำตาล 1 ลิตร + น้ำ 100 ลิตร

นำส่วนผสมทั้งหมดลงในเครื่องผสมปุ๋ย คอยเติมน้ำ ที่เตรียมไว้ ให้ได้ความชื้น 50 % พลิกกองปุ๋ยทุกวัน 3 วันจึงนำไปโรยรอบทรงพุ่มลำไย 3 กำมือ/ 1 ตารางเมตร แล้วกลบด้วยวัสดุในท้องถิ่น พ่นตามด้วยจุลินทรีย์

การปลูกพืชในสวน

5. พืชหลักปลูกยางพารา ลำไย 35 ไร่ ขณะนี้กำลังขอใบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์(มกท.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ภายใต้โครงการลำไยอินทรีย์

6. พืชเสริม ปลูกผักไว้กิน ขาย (กำลังปลูกอยู่) มีผักกาด คำน้า ผักบุ้ง



ความรู้ใหม่ จากการทำเกษตรที่ทำ เช่น การปลูกกระเทียม มีการพรวนดินโรยด้วยปุ๋ยหมักที่ทำจากวัสดุที่หาได้เองตามท้องถิ่นรองพื้น ทำให้กระเทียมงอกและชูต้นได้ดี หลังปลูกได้ประมาณ 7-10 วัน ฉีดพ่นด้วยฮอร์โมนน้ำหมักชีวภาพ และน้ำกลั่นตะไคร้หอม น้ำส้มควันไม้ พ่นสลับกัน ซึ่งสมุนไพรไล่แมลงจากน้ำตะไคร้หอม ช่วยไล่ไรแดง เพลี้ย ส่วนน้ำส้มควันไม้ช่วยป้องกันและไล่แมลงกัดกินใบปลอะตัวหนอน

การปลูกกะหล่ำปลี รองแปลงด้วยปุ๋ยหมัก น้ำหมักฮอร์โมนจากปลา จากนั้นอีก 3 วัน พ่นด้วยน้ำส้มควันไม้ไล่แมลง สลับน้ำกลั่นตะไคร้หอม อีก 7 วันต่อมา พ่นน้ำหมักจากผลไม้ สลับกับน้ำหมักจากปลา วันเว้นสองวัน หรือ 3 วันต่อครั้ง โดยสลับไปมา ทำให้กะหล่ำปลีเจริญได้ดี ใบสวยใบใหญ่ แข็งแรง ทนต่อแมลงรบกวน สีสวย ลำต้นอวบอ้วน และแข็งแรงดี

ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 59/1 หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ตืน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครัวเรือน 2 คน

แรงงาน 1 คน

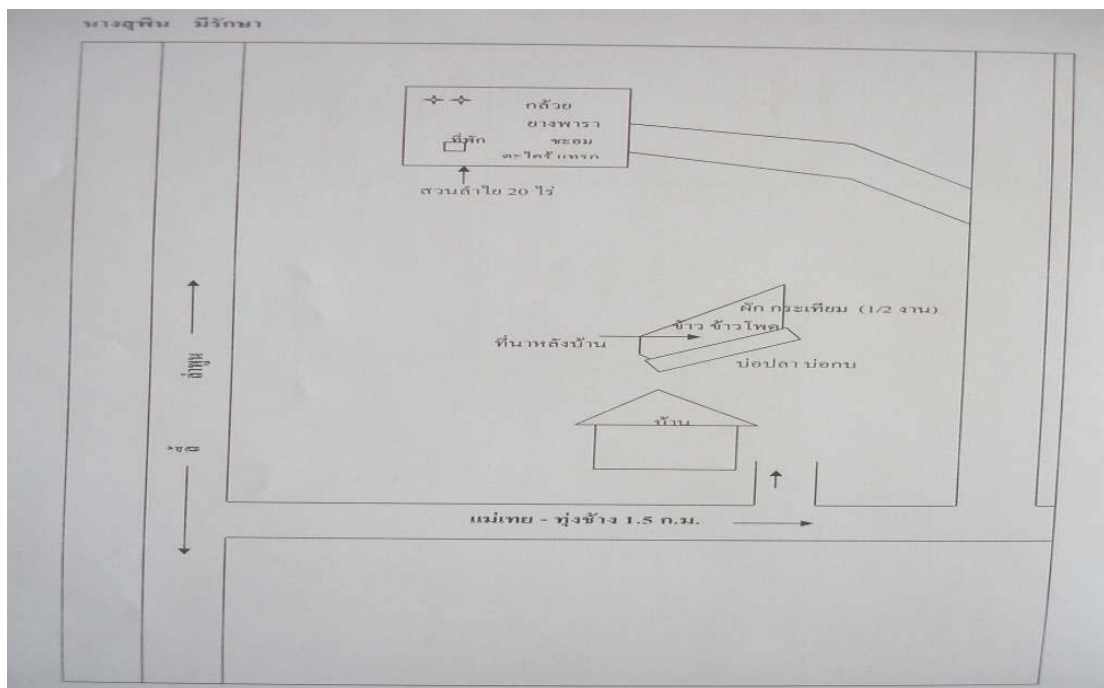
พื้นที่ถือครอง 80 ไร่

พื้นที่เพาะปลูก 35 ไร่

สระน้ำ 2 สระเล็ก ขนาด 80 x 40 x 2 เมตร

รายได้หลัก จากลำไย รายได้เสริม จากการรับจ้างทั่วไป

แผนผังแปลงเกษตร



9. นายมนัส กายาเมา อายุ 44 ปีที่อยู่ 123 หมู่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง
อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เบอร์โทรศัพท์ :ที่บ้าน 0-5395-5167 มือถือ
0-9559-2682 การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6
ประวัติการทำงาน-กรรมการสหกรณ์

-อสม.

-อพม.

-กรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรตำบล



ประสบการณ์ เมื่อปี พ.ศ. 2526 เป็นอาสาสมัครสอนคนไม่รู้หนังสือ
เป็นวิทยากรสอนเรื่องการเกษตรผสมผสานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ตอนนั้นที่บ้านได้ทำเป็นฟาร์ม
เล็ก ๆ เพื่อเป็นตัวอย่างให้เยาวชนเกษตรและเกษตรกรทั่วไปได้ดู จากนั้นทางเกษตรอำเภอให้ไปเป็นยุว
เกษตรกร กรรมการสภายุวเกษตรกรจังหวัดลำพูน พร้อมเป็นที่ปรึกษายุวเกษตรกรอำเภอทุ่งหัวช้าง เป็น
ประธานกลุ่มหนุ่มสาวในหมู่บ้าน เป็นกรรมการศึกษาโรงเรียนทุ่งหัวช้าง ตำแหน่งเลขานุการ เป็นผู้นำ อช.
ทุ่งหัวช้าง เป็นกรรมการฝ่ายเศรษฐกิจของ กนช. เป็นกรรมการสุขภาพตำบลทุ่งหัวช้าง ก่อนที่จะเป็น
เทศบาลในปัจจุบัน เป็นกรรมการสหกรณ์การเกษตรทุ่งหัวช้าง จำกัด หลายสมัย เป็นกรรมการชุมนุม
สหกรณ์จังหวัดลำพูน เป็นแพทย์ประจำตำบล อสม. และอพม. ของอำเภอทุ่งหัวช้าง

ความรู้ทั่วไป เป็นช่างติดตั้งไฟฟ้าในอาคารบ้านเรือน ช่างเชื่อม ช่างแกะสลักไม้ รับจ้างทำการเกษตร
ทั่วไป

ด้านเกษตร อดีตและปัจจุบันเลี้ยงปลา กบ หมู ไก่ เป็ด ปลูกข้าว ถั่ว ข้าวโพด ยา ดอกดาวเรือง มัน
ฝรั่ง พริก ลำไย พืชผักสวนครัว ฯลฯ ด้านเกษตรอินทรีย์ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ทางเกษตรอำเภอได้ส่งไปอบรม
เพิ่มเติมด้านการจัดการฟาร์มที่ศูนย์ส่งเสริมเยาวชนเกษตร อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นเวลา 10 วัน
อาจารย์ที่สอนมีทั้งคนไทยและญี่ปุ่น ทางอาจารย์จึงได้แนะนำให้รู้จัก EM เป็นครั้งแรก พอกลับบ้านจึง
นำมาใช้ในสวนของตัวเอง ใหม่ ๆ ก็ลองผิดลองถูก ทางเกษตรตำบลก็ได้มาติดตามตลอด และก็ส่งไปดูงาน
ฟาร์มตัวอย่างหลาย ๆ ที่ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด มีคนมาดูงานหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะอำเภอและ
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เกษตรอินทรีย์ถึงแม้จะมีคนรู้จักแต่ก็มีคนเอาไปปฏิบัติกันน้อยมากไม่เหมือนเคมี
เพราะเห็นผลเร็วมาก ชาวบ้านไม่รู้ถึงผลเสียที่จะตามมาทีหลัง ส่วนผมพยายามหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีหรือ
ใช้ก็น้อยมาก

อาชีพทำสวน โดยได้ทำสวนเกษตรหลายอย่าง รวม 15 ไร่ คือ ลำไย มะขามหวาน ข้าวโพดและ
กระเทียม นายมนัส เป็นเกษตรกรแนวหน้าในเรื่องของการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ก่อนหน้านั้นเขาก็เคยทำ
การเกษตรแบบเคมีมาก่อน แต่เมื่อเขามีโอกาสได้ศึกษาในเรื่องของสารทดแทน นายมนัสได้ทำสารทดแทน
สารเคมีดังนี้

1. บ่อก๊าซชีวภาพ ได้ทำมา 10 กว่าปีแล้ว ทำให้ที่บ้านไม่ต้องเสียเงินซื้อแก๊สใช้เลย โดย
นำมาใช้สำหรับหุงต้ม ทำเครื่องทำน้ำอุ่น จุดตะเกียง ฯลฯ เมื่อปี 2536 ได้มีโอกาสได้ไปอบรมที่มหาวิทยาลัย

แม่ใจ เมื่อ 10 กว่าปีก่อน ทางเกษตรอำเภอได้หาช่างปูนเพื่อไปฝึกรอบรมช่วงฝีมือประจำท้องถิ่น เรื่องการก่อสร้างบ่อก๊าซชีวภาพไทย-เยอรมันกับเกษตร ที่ศูนย์วิจัยพืชไร่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเวลา 19 วัน ตั้งแต่วันที่ 1-19 สิงหาคม 2536 แต่ช่างหาไม่ได้ ผมเลยอาสาไปอบรม ตอนนั้นมีผู้เข้าอบรมทั้งภาคกลาง อีสานเหนือ ได้ปฏิบัติจริง ได้มีการสร้างบ่อก๊าซไว้ 1 บ่อที่สนทราย พอจบหลักสูตรก็กลับบ้าน ทางเกษตรอำเภอก็หาเกษตรกรที่ต้องการจะสร้างบ่อก๊าซ ตอนนั้นได้ตัวของเกษตรกรที่จะสร้างบ่อ 4 บ่อที่ตำบลบ้านปวง 2 บ่อ ที่ตำบลตะเคียนปม 2 บ่อ พอดีที่บ้านปวงยกเลิก 1 บ่อ ผมก็ปรึกษารอบครัวให้รับเอามาทำที่บ้าน เพราะเรามีวัวอยู่แล้ว ทางบ้านก็ตกลงให้ผมสร้างที่บ้าน ตอนนั้นใช้ร่วมกัน 3 หลัง แต่ตอนนี้ก๊าซมีน้อย เลยต้องให้เหลือแค่หลังเดียว เพราะบ้านเมืองมีความเจริญขึ้นมาก วัวที่เลี้ยงในบ้านต้องเอาไปเลี้ยงที่สวน บ้านก็เป็นร้านอาหาร เลยใช้กาอาหารที่เหลือแทนมูลวัวจนถึงปัจจุบัน จำนวน 12 ปี

บ่อก๊าซจะช่วยดินกันกลืนที่เหม็นได้ 80 % การสร้างบ่อก๊าซตอนนั้นทางราชการได้ช่วยวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้างทั้งหมด ชาวบ้านเพียงแต่มีที่ดิน ขุดบ่อให้และจ่ายค่าช่างเอง ต้องสร้างบ่อที่กำหนดไว้ คือ ขนาดบ่อ ต้องมีขนาด 8,12,16 คิว เท่านั้น ถ้าเป็นบ่อ 30,50,100 คิวขึ้นไปให้เกษตรกรจ่ายเองหมด

2. น้ำส้มควันไม้ ทำมาพร้อมกับนายสมควร มาจันทร์ ซึ่งเป็นแบบอย่างของกลุ่มที่วิจัยของเราสามารถนำมาจำหน่ายแก่กลุ่มของเราที่ไม่สามารถจะผลิตเองได้ เพื่อทดลองก่อน แต่เขามีปัญหาเรื่องการไม่ยอมรับของพ่อภรรยา แต่คาดว่าจะทำท่านเห็นเมื่อทำได้สำเร็จ

3. ฮอร์โมน สารไล่แมลง และปุ๋ยชีวภาพ

พฤติกรรมในการเพาะปลูก เมื่อเดิมพื้นที่เพาะปลูกยังไม่มีสารเคมี แต่ความเจริญเข้ามา ถนนไฟฟ้าเข้ามา การเกษตรธรรมชาติก็เริ่มเปลี่ยนมีการใช้เคมีมากขึ้น เพราะเข้าใจผิดคิดว่าสารเคมีดี เห็นผลได้ทันตา พอวันเข้ายิ่งใช้เยอะขึ้นเรื่อย ๆ โรคพืชและแมลงยิ่งมากขึ้น แหล่งน้ำที่ใช้เป็นน้ำตามลำห้วย หนอง คลอง บึงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แม่น้ำสายใหญ่ คือ แม่น้ำลี้ แม่น้ำสาขา คือ ห้วยหลวง ห้วยไร่ ห้วยหินฝน ซึ่งปัจจุบันมีการใช้จากสระน้ำ 1 บ่อ น้ำประปา และใช้น้ำตามธรรมชาติ จุดเปลี่ยนการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จากการอบรมจากที่ต่าง ๆ จึงหันมาใช้สารอินทรีย์ทดแทน แต่รอบครัว ญาติใกล้เคียงยังใช้สารเคมีอยู่ เราก็ห้ามไม่ได้ในทันที ต้องทำเป็นตัวอย่างให้เขาดูไปเรื่อย ๆ และเมื่อต้นปีสูญเสียแม่ผู้ที่เป็นที่พึ่งทางใจของลูก ซึ่งคุณหมอบอกว่า สาเหตุมาจากอาหารการกิน เป้าหมายจึงต้องการลด ละ เลิก เคมี ให้ได้

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

การเข้าสู่เส้นทางเกษตรอินทรีย์

...ก้าวอย่างมั่นใจในความหลากหลายของเกษตรอินทรีย์...

เริ่มแรกเป็นอาสาสมัครของกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น สอนคนไม่รู้หนังสือในหมู่บ้าน สอนทำเกษตรผสมผสาน กรรมการสภาผู้เกษตร ประธานกลุ่มหนุ่มสาว กรรมการศึกษาโรงเรียน เป็นผู้นำ อช. กรรมการ กนช. กรรมการสุขภาพตำบล ประธานสหกรณ์การเกษตร จำกัด แพทย์ประจำตำบล เป็น อสม. เป็น

ประธาน อพม. อำเภอกิจกรรมศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล เป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชนสายของ
อสม. อาสาสมัครเกษตร

เดิมทีพ่อแม่ก็เป็นเกษตรกรอยู่แล้ว แต่ลูกบางคนไม่ทำตามพ่อแม่หันไปทำงานอย่างอื่น พ่อแม่แค้น
ลงทำไมไหว แม่ก็แบ่งให้ลูก ๆ ผมอีกคนหนึ่ง พอผมแต่งงานมีครอบครัว ชีวิตจึงเปลี่ยนไปจากการทำเกษตร
หรือรับจ้างทั่วไป มาเป็นพ่อค้าตามภรรยา เปิดร้านขายอาหารตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยว ของชำเล็กน้อย ซึ่งเป็นรายได้
ประจำวัน จึงคิดว่าดีกว่าทำเกษตรปลูกพืชผักต่าง ๆ ซึ่งเป็นรายได้ไม่แน่นอน คิดเป็นครึ่งปีหรือเป็นปี กับ
ที่ดินที่แม่แบ่งให้ จึงให้คนอื่นเช่าหรือให้ญาติ ๆ ทำกิน แต่พอเมื่อปี 2548 ผมได้รับเลือกให้เป็นประธาน
สหกรณ์คนใหม่ จากนั้นคุณสมควร มาจันทร์จึงได้ชักชวนให้เข้าร่วมกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ ปีแรก ๆ
ผมไม่รู้ไม่เข้าใจว่า เป็นวิจัย คิดว่าเป็นการประชุมของสหกรณ์สายลี้และทุ่งหัวช้าง พอปีที่ 2 เริ่มเข้าใจว่าเป็น
งานอะไร ปลายปี 2549-2550 ที่ดินที่ให้ญาติ ๆ ทำกินหรือให้คนอื่นเช่า ผมต้องยกเลิกทั้งหมด หันมาทำเอง
หมด อย่างเช่นที่ดินที่ให้เขาเช่าปลูกหอมแดง ผมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบบอินทรีย์โดยไม่ใช้ปุ๋ยเคมีเลย
ส่วนนาอีกแปลงผมเอาปลูกหอมแดง กระเทียม พริก กระหล่ำ คะน้า ผักชี และอื่น ๆ ถึงแม้ปีแรก ๆ พืชผักต่าง
ๆ จะไม่ดีไม่งาม ก็ไม่เป็นไร เพราะเราคิดว่าที่ดินของเราเสียเพราะเขาใช้สารเคมีเยอะและนานเกินไป

ทำไมผมจึงหันมาทำเกษตรอินทรีย์ ก็เพราะว่าที่ร้านภรรยาต้องใช้พืชผักผลไม้ต่าง ๆ อยู่ทุกวันอยู่
แล้ว ต้องซื้อจากในเมือง ทั้ง ๆ ที่เราก็กินได้ มีที่ดินเป็นของตัวเอง ซื้อจากที่อื่นไม่ปลอดภัย เราก็กินด้วย พอ
ทางกลุ่มให้เราไปตรวจเลือด ผลออกมาเรามีสารพิษในเลือดสูง ทั้ง ๆ ที่เราไม่เคยพ่นยา ผมจึงคิดว่าการทำ
เกษตรเคมี เสียทั้งเงิน เสียทั้งที่ดิน เสียทั้งสุขภาพ ทั้งตัวเราเองและครอบครัว

ในอนาคต ผมคาดหวังต้องปลูกทุกอย่างเอง พึ่งตัวเองก่อน การตลาดคิดว่าจะทำตลาดที่หน้าร้านจะ
เน้นพืชที่ร้านตัวเองก่อน เพราะที่บ้านรับของที่อื่นเป็นประจำอยู่แล้ว

จากการที่ผมได้ไปศึกษาดูงานที่ต่าง ๆ วิทยากรได้สอนหรือแนะนำเทคนิคความรู้ต่าง ๆ พอกลับมา
ผมก็ทำตามที่ท่านสอนมา บวกกับประสบการณ์จึงทำได้ง่ายขึ้น เราทำบ่อย ๆ ผิดไม่เป็นไร ดีกว่าที่ไม่ทำ
เพราะงานจะสอนเราไปเอง ผิดกับเมื่อก่อนรู้แล้วเก็บไว้ ไม่ได้ประโยชน์

การดำเนินชีวิตทุกวันนี้ ต้องพึ่งตัวเองก่อน ค่อย ๆ ไปอย่างช้า ๆ ทำบ่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง จงทำด้วย
ใจรักอย่างมีความสุข เพื่อชีวิต และทรัพย์สินของเราให้ยั่งยืนต่อไป การทำสิ่งต่าง ๆ ย่อมมีปัญหาอยู่แล้ว อยู่ที่
เราจะทำใจให้เข้มแข็งอย่างไร อย่างเช่นในปีแรก รายได้ลดลง พืชผักไม่งามอย่างที่คิด คนรอบข้างนิทา ไม่
มีเวลาให้กับงานที่ทำไว้ ถ้าวันใดอ่อนแอเราจะเป็นผู้แพ้ทั้งหมด จงคิดว่าสักวันหนึ่ง ถ้าทำสำเร็จคงจะได้รับ
การยอมรับจากครอบครัว คนรอบข้าง และชุมชนต่อไป

จากระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 2 การทำการเกษตรของผมได้เริ่มปลูกพืชผักอินทรีย์อย่างจริงจัง โดย
เมื่อก่อนนี้ที่ดินของผม จะให้ญาติหรือคนอื่นเช่าทำเกษตรเคมี เช่น หอมแดง มันฝรั่ง ถั่วระ ข้าว พอผมได้มา
ร่วมกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ ทางกลุ่มได้ให้ผมไปศึกษาดูงานหรือมีการประชุมทุกเดือน ผมจึงคิดว่า
การทำเกษตรที่ผ่านมานั้นไม่ถูกต้อง เพราะเราไปฆ่าเมาเคมีมากเกินไป ที่ดินของผมจึงเสียหมด

ที่ดินของผมมีทั้งหมด 4 แปลง โดยการทำแผนปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ ดังนี้

แปลงที่ 1 มีเนื้อที่ 8 ไร่ เมื่อปี 2550 ผมได้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ยาคุมหญ้า ฆ่าหญ้า คือผมใช้ถั่วเป็นปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยอินทรีย์ของบริษัทเพียงเล็กน้อย โดยก่อนปลูกข้าวโพด ผมจะไถกลบพืช 2 ครั้ง แล้วจึงหยอดเมล็ดข้าวโพด พอถึงเวลาเก็บข้าวโพดไปขาย ผมได้ราคาดีกว่าใช้สารเคมี คือ ต้นข้าวโพดแข็งแรงดีไม่ล้มง่าย

แปลงที่ 2 มีเนื้อที่ 2 ไร่ ผมปลูก ข้าว ปลูกพืชผักไว้กินเอง เช่น กระเทียม หอมแดง คื่นช่าย ผักบุ้ง พริก กวางตุ้ง ผักชี กระหล่ำปลี ฯลฯ พืชผักที่ปลูกไม่พอขายที่อื่น เพราะผมนำผักเหล่านี้ไปใช้ที่ร้านอาหารของภรรยา

แปลงที่ 3 ผมเอาไ่ว์เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่พื้นเมือง ทำปุ๋ยหมัก เช่น ปุ๋ยหมักน้ำจากหอย ปุ๋ยน้ำชา น้ำส้มควันไม้ และไ่ว์เก็บอุปกรณ์การเกษตรต่าง ๆ

แปลงที่ 4 ผมมีแผนจะทำตลาดพืชผักอินทรีย์ และศูนย์การเรียนรู้จากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ลุ่มน้ำลิ้นต่อไป



ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 123 หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครัวเรือน 3 คน

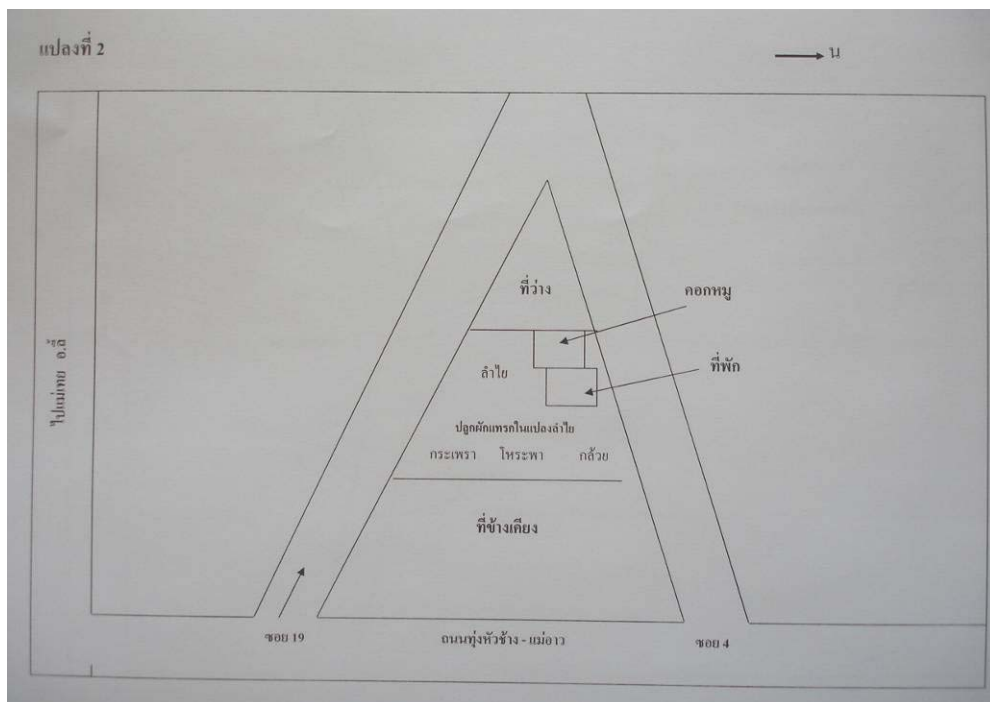
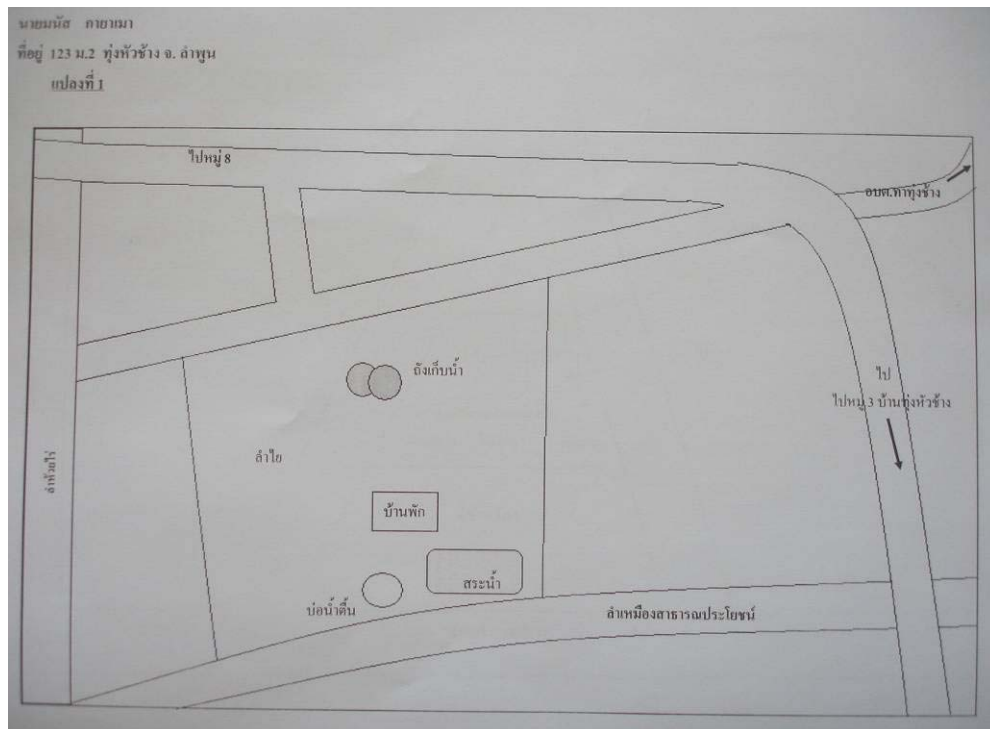
แรงงานเกษตร 1 คน

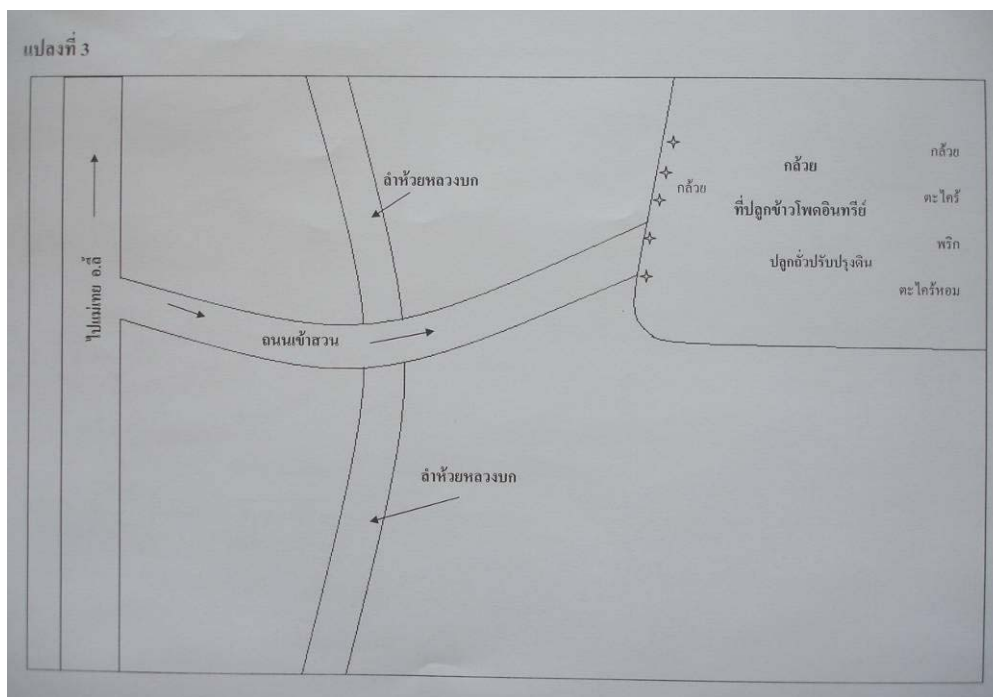
พื้นที่ถือครอง 10 ไร่

พื้นที่เพาะปลูก 10 ไร่ระบบการผลิต แบบผสมผสาน

พืชมีทั้งข้าว พืชไร่ กระเทียม หอมแดง ผัก พริก และเลี้ยงไก่พื้นเมืองควบคู่ไปด้วย รายได้หลัก คือ ค้าขายและขายพืชผักต่าง ๆ

แผนผังแปลงเกษตร





10. นายสมควร มาจันทร์ เกิดวันที่ 27 มิถุนายน 2506 อายุ 47 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ บ้านกลาง อำเภอ ลี้ จังหวัดลำพูน ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ 262 หมู่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

อาชีพก่อนที่จะมาทำงานด้านการเกษตร คือ เป็นลูกจ้างของ กรมชลประทาน 5 ปี ในตำแหน่งกรรมกรก่อสร้าง ออกจากงานกรม ชลประทาน ไปทำงานในพื้นที่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน อยู่ประมาณ 3 ปี

พออายุ 25 ปี มีครอบครัว และเข้ามาอยู่ในพื้นที่ อำเภอทุ่งหัว ช้าง จังหวัดลำพูน เริ่มทำงานด้านการเกษตร ตามบรรพบุรุษที่เคยทำมา แต่เดิม ปลูกทุกอย่างตามฤดูกาล เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วลิสง ข้าว ยาสูบ ข้าวโพดฝ่ออ่อน ไม่ได้รับความสำเร็จเพราะทุนของการผลิตสูง เช่น ปุ๋ยยาราคาแพง ผลิตขายไม่ได้ ราคาประสพภาวะขาดทุน ทำอยู่ ประมาณ 5 ปี จึงหันมาทำการเกษตรด้านปศุสัตว์เลี้ยงหมูของบริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) ประมาณ 60 ตัว เฉลี่ยประมาณเดือนละ 20



ตัว ตอนแรกก็พอมีกำไรเหลืออยู่บ้างเล็กน้อย เลี้ยงอยู่ประมาณ 1 ปี เริ่มมีปัญหาหมูราคาไม่แน่นอน เดี่ยวถูก เดี่ยวแพง หมูเล็กเกินก็หักราคา ถ้าโตเกินก็หักราคา จึงทำให้เริ่มมีการขาดทุน

ปี 2540 เริ่มทำงานเกษตร ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ ในสวน และเริ่มมีโครงการอบรมเกษตร อินทรีย์ปลอดสารพิษจากสำนักงานของเกษตรอำเภอทุ่งหัวช้าง ได้รับการอบรม ทำปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยหมัก สารไล่ แมลง และได้เริ่มทำงานเกษตรแบบลดต้นทุน และในปีเดียวกันนั้นได้มีการรวมกลุ่มกันทำการเกษตรแบบ ยั่งยืน โดยใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรกรรมยั่งยืน อำเภอทุ่งหัวช้าง โดยมีมูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน อำเภอทุ่งหัว

ช้าง เป็นพี่เลี้ยง ได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนการทำการเกษตรแบบยั่งยืน การสัมมนาพูดคุยและได้ไปดูงานจากหลายแห่ง ที่เขาประสบความสำเร็จ แล้วนำมาปฏิบัติจริงในสวนของตัวเอง

ได้มีการอบรมการทำน้ำส้มควันไม้ (Wood Vinegar) สารอินทรีย์ที่ประเทศญี่ปุ่นเคยใช้เป็นสารเร่งการเจริญเติบโตของพืช เป็นสารไล่แมลงและสารกำจัดเชื้อรา มีผลสำเร็จมาแล้ว และเรายังได้ผลพลอยได้จากการทำน้ำส้มควันไม้ ได้แก่ ถ่าน ที่เหลือจากการทำน้ำส้มควันไม้ ทดแทนการซื้อแก๊สหุงต้มอาหารทุกวัน ซึ่งมีราคแพง เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้อีกทางหนึ่งด้วย ทุกการเกษตรแบบอินทรีย์ทำอยู่ประมาณ 1 ปี เริ่มเห็นผล เพราะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการการซื้อปุ๋ยเคมี สารเคมีต่างๆ มาใช้ แต่เราใช้สารอินทรีย์ที่เราทำแทน เช่น

1. การเอาน้ำส้มควันไม้แทนสารไล่แมลงสารเร่งการเจริญเติบโต เป็นยาฆ่าเพลี้ยต่างๆ
2. ใช้น้ำหมักผลไม้ หอยเชอรี่ฆ่าเพลี้ยต่างๆ
3. ใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก แทนปุ๋ยเคมีต่าง ๆ

ผลผลิตที่ได้อาจจะได้น้อยแต่เมื่อเปรียบเทียบกับที่เราใช้เดิม ซึ่งมีราคแพง ดันทุนสูงขายได้มากกว่าจริง แต่หักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือน้อยกว่าที่ใช้อินทรีย์และยังปลอดภัยจากสารเคมีต่างๆ ที่เราใช้อยู่

เมื่อปี 2548 ได้ทำการทดลองปลูกมันฝรั่งโดยใช้อินทรีย์ครั้งหนึ่ง และไม่ใช้ยาฆ่าแมลง เปรียบเทียบกับการที่เราใช้สารเคมีล้วนๆ การใช้สารเคมีล้วนจะเหลือกำไรน้อยกว่าการใช้อินทรีย์

แรงบันดาลใจที่ได้มาทำเกษตรอินทรีย์คือเป็นห่วงสุขภาพตัวเองและคนรอบข้าง สภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลอง พื้นที่การเกษตรและผลกระทบจากการใช้สารเคมี เช่นการที่เราบริโภคน้ำผักและผลไม้ จะบริโภคน้ำสารเคมีเข้าไปด้วยโดยที่เราไม่รู้ตัว และผลกระทบจากสารเคมีกับพื้นที่เพาะปลูก เช่น ทำให้ดินเป็นกรดเป็นด่าง แม่น้ำลำคลองมีสารพิษตกค้างทำให้สัตว์น้ำ สัตว์บก และแมลงที่เป็นประโยชน์ตาย

การใช้สารอินทรีย์แต่ละชนิดไม่เหมือนกัน เช่น การใช้น้ำส้มควันไม้ เป็นสารเร่งสารไล่แมลง ฆ่าเพลี้ยต่าง ๆ ใช้กับไม้ผล จะใช้ 30 ซีซี. ต่อน้ำ 20 ลิตร หรือ 300 ซีซี.ต่อน้ำ 200 ลิตร ใช้กับพืชผัก เช่น คื่นหอย ผักกาด หอม กระเทียม มันฝรั่งใช้ 10 ซีซี. ต่อน้ำ 20 ลิตร หรือ 100 ซีซี.ต่อน้ำ 200 ลิตร หากใช้น้ำหมักปลา หอย ผลไม้ ไม้ผลใช้ 30-40 ซีซี. ต่อน้ำ 20 ลิตร หรือ 300-400 ซีซี.ต่อน้ำ 200 ลิตร พืชผักใช้ 15-20 ซีซี.ต่อน้ำ 20 ลิตร หรือ 150-200 ซีซี.ต่อน้ำ 200 ลิตร ใช้ใบหมี่เหม็น เป็นสารจับใบ

วิธีทำสารจับใบโดยใช้ใบหมี่เหม็น คือ นำใบหมี่เหม็น มาชอยให้เป็นเส้นคล้ายเส้นก๋วยเตี๋ยว น้ำไปแช่น้ำ บิบเอาแต่น้ำเหนียวๆ ผสมในสารอินทรีย์ตามใจชอบ

ในพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน ของข้าพเจ้า มีไม้ผล เช่น ลำไย ชมพู่ มะขาม น้อยหน่า มะม่วง ไม้ใช้สอย เช่น ไม้ไผ่ตรง ไผ่ลวก ไผ่หลวง ไม้สัก พืชผัก เช่น ข่า ตะไคร้ ชะอม โหระพา กระเพรา ผักกาด คื่นหอย ผักชี มีบ้านพักหนึ่งหลัง เป็นที่พักผ่อน มีการเลี้ยงจิ้งหรีดเป็นอาชีพเสริมด้วย มีบ่อปลาหนึ่งบ่อ มีปลานิล ปลาตะเพียน ปลายี่สก ปลาใน

คติประจำใจ “อยู่อย่างพอเพียง หลีกเลี้ยงสารเคมี ชีวิตปลอดภัย”

ตัวอย่างการเปรียบเทียบรายการปลูกมันฝรั่ง

เกษตรอินทรีย์ (คุณสมควร มัจฉันทร)		เกษตรเคมี (คุณประเสริฐ บุตรจุมปา)	
1. หัวเชื้อมันฝรั่ง (มันหัวเล็ก) 928 กก.	4,640	1. หัวพันธุ์มันฝรั่ง 200 กก.	6,000
2. ค่าฝากห้องเย็นพร้อมค่าขนส่ง	8,816	2. ค่ารถไถพรวนดิน (2 ไร่)	1,600
3. ค่าไถพรวนดิน	2,250	3. ค่าคนงานยกทรง (10 คน)	1,500
4. ค่าโดโลไมต์ (6 กระสอบ)	300	4. ค่าคนงานยกทรง 14 คน	2,100
5. ค่าคนงานวางหัวมัน	1,050	5. ค่าปุ๋ยเคมี 8 กระสอบ	6,000
6. ค่ารถไถกลบหัวมัน (พื้นที่ 2.1 ไร่)	2,000	6. ค่ายาฆ่าแมลง+ฮอร์โมน 1 ชุด	1,750
7. ค่าปุ๋ยอินทรีย์ 9 กระสอบ	4,050	7. ค่าคนงานขุดหัวมัน 25 คน	3,750
8. ค่ารถขุดหัวมัน	1,000	8. ค่าอาหาร+เครื่องดื่ม	580
9. ค่าคนงานเก็บคนมัน 8 คน	1,200		
10. ค่าอาหาร+เครื่องดื่ม	620		
รวมค่าใช้จ่าย	25,926	รวมค่าใช้จ่าย	23,280
ขายหัวมันใหญ่ 4,575 กก. x 7 บาท	32,074	ขายหัวมันใหญ่ 2,730 กก. x 8 บาท	21,840
ขายหัวมันเล็ก 1,298กก. x 4 บาท	5,192	ขายหัวมันเล็ก 375 กก. x 3 บาท	1,125
รวมขายผลิตได้	37,266	รวมขายผลิตได้	22,965
คงเหลือกำไรทั้งหมด	11,340	ขาดทุนจำนวน	315

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

นับจากการทำวิจัย เริ่มจากระยะแรกถึงระยะที่ 2 ระยะแรกผมได้ทำเกษตรแบบอินทรีย์ โดยไม่ใช้สารเคมีใดๆ ทั้งสิ้น ได้ทำการทดลองปลูกพืชที่เราใช้ประกอบอาหาร ปลูกในพื้นที่ว่าง ระหว่างแถวไม้ยืนต้น เป็นพืชผักบ้าง สมุนไพรบ้าง ทำให้เราประหยัดในการซื้อของจากตลาด เกือบจะทุกอย่างจะอยู่ในสวนของเรา เช่น ข่า ตะไคร้ พริก ผักกาด คื่นช่าย ผักบุ้ง มะเขือ เป็นต้น ในระยะที่ 2 นี้ จากการที่ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ เรายังได้รู้ว่าการทำเกษตรแบบนี้เป็นการลดต้นทุนการผลิต ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่เราเสียเงินไม่ใช่น้อย ยกตัวอย่าง เช่น เราประกอบอาหารแต่ละครั้ง เราจะได้พริก หลักในการทำอาหาร ไม่ว่าจะเป็นพริกแห้ง พริกสด ในรอบปีเราเสียเงินไม่ต่ำกว่า 1,500 บาท ถ้าไม่มีของเราเองนี่เป็นแค่หนึ่งตัวอย่าง ถ้าเรามีครบทุกอย่าง เราจะประหยัดเงินมากกว่านี้ และเราได้บริโภคของที่ดีไม่มีสารเคมีเหมือนกับเราซื้อจากตลาด และอีกอย่างที่เราจะลืมไม่ได้คือ เราได้สิ่งแวดล้อมกับคืนมา ถึงจะเป็นส่วนน้อยเราก็ภูมิใจ เราผลิตปุ๋ยเองทั้งปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ โดยร่วมกับทีมวิจัยไปดูงานบ้าง ถามผู้รู้บ้าง จากเพื่อนนักวิจัยบ้าง โดยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อีกอย่างหนึ่งการทำเกษตรแบบอินทรีย์ทำให้เราไม่ปล่อยเวลาว่างให้

เปล่าประโยชน์ โดยจะเอาเวลาที่เหลือนมาทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว ปลุกผัก รดน้ำ ทำให้ชีวิตมีความหมาย มีความสุขมากขึ้น และในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ผมได้ปลูกข้าวอินทรีย์โดยไม่พึ่งสารเคมีต่างๆ จะใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ทำเองให้น้ำหมักชีวภาพร่วมกับน้ำส้มควันไม้ โดยใส่ขุยมะพร้าว ปักไว้กับหลักบริเวณทางน้ำเข้านา เป็นการเพิ่มจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ ลงไปในนา ปีนี้ผมไม่ใช้ยาคุมหญ้า ยาฆ่าหอย ปุ๋ยเคมี ทำให้ประหยัดเงิน ลดต้นทุน อย่างน้อยไร่ละ 1,000 บาท ในการทำเกษตรอินทรีย์ให้ความปลอดภัยแก่ผู้ผลิต ผู้บริโภค สภาพแวดล้อม ธรรมชาติ ไม่ได้เบียดเบียน แต่อยู่แบบพึ่งพาอาศัย

มาถึงตรงนี้ผมหันหลังให้กับสารเคมีโดยสิ้นเชิง ยิ่งตอนนี้ทางกลุ่มของเราได้เชื่อมโครงการผลิตลำไยอินทรีย์ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้และมูลนิธิรักดิน รักน้ำ ทำให้ความหวังที่ยั่งยืนในด้านการตลาด จึงชัดเจน ขณะนี้ข้าวกำลังออกรวง ยังไม่ได้ผลผลิต หอม กระเทียม ผักต่างๆ กำลังปลูก อีกไม่นานคงจะมีผักอินทรีย์ให้กินและเปิดตลาดผักอินทรีย์ได้

....พลิกฟื้นการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว สู่วิถีนาสวนผสมแบบอินทรีย์ สู่ความยั่งยืน....

จากการทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีจำนวนมาก จึงต้องใช้ปัจจัยในการผลิตสูง เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า และแรงงานที่ต้องจ้างในราคาสูง โดยไม่คำนึงผลที่จะได้รับมาบวกลบ คุณ หาร ดูแล้วเกือบจะไม่ได้อะไรเลยกับการขายผลผลิตที่ไม่แน่นอน ข้าวไร่พื้นที่ต้องมาเสื่อมเพราะสารเคมีต่าง ๆ ที่เรานำมาใช้โดยไม่รู้ตัว ในที่สุดจึงต้องหาแนวทาง แนวคิดที่จะลดต้นทุนโดยไม่พึ่งพาปุ๋ยเคมี สารเคมีต่าง ๆ

ตอนแรกคิดไม่ออกไม่รู้จะทำอะไรเหมือนกัน พอได้ในช่วงนั้น มูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน อำเภอทุ่งหัวช้างได้มีการอบรมแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ผสมผสานแบบยั่งยืน จึงได้จุดประกายตัวเอง เริ่มจากการทำในพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน ปลูกทุกอย่างที่เรากิน เราใช้พื้นที่ในการปลูกไม้ผลบางส่วน ปี 2540 เริ่มเห็นผลผลิตออกมา โดยไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีใด ๆ จะใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยน้ำอินทรีย์ต่าง ๆ ที่ได้จากการอบรม สัมมนาพูดคุยกับกลุ่มที่เขาทำสำเร็จมาแล้ว ปี 2549 ได้มีการรวมกลุ่มทำการวิจัยเรื่องเกษตรอินทรีย์ โดยได้งบประมาณสนับสนุนจาก สกว. ยิ่งได้รู้ว่ามีผลดีมาก จากการทำการเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน เราจะได้กินได้ใช้จากผลผลิตที่เราผลิตเอง โดยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอีกมาก แล้วอีกอย่างเราปลอดภัยจากสารเคมีด้วย และยังได้รู้และตระหนักในการทำเกษตรที่ใช้สารเคมีที่มีพิษต่อตัวเราและคนใกล้เคียง เพราะครั้งแรกที่ได้รับ การตรวจหาสารพิษในร่างกาย พร้อมกับทีมวิจัย ปรากฏว่าผมมีภาวะเสี่ยง มีสารเคมีอยู่ในเลือดในขั้นที่ไม่ปลอดภัย แต่ครั้งสุดท้ายที่ร่วมงานมหกรรม สกว. ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการตรวจเลือดครั้งนั้น พบว่าสารเคมีในเลือดลดลงอยู่ในขั้นปลอดภัย นับแต่นั้นมา ผมไม่นำปุ๋ยเคมี สารเคมีต่าง ๆ เข้ามาในสวนอีกเลย จะหันหลังให้กับปุ๋ยอินทรีย์และสารเคมีโดยสิ้นเชิง ทุกวันนี้ผมมีแนวคิดต้องให้ครอบครัว ญาติพี่น้อง กลุ่มชุมชน รู้จักพิชภัยจากสารเคมีต่าง ๆ ที่เราบริโภคเข้าไปโดยไม่รู้ตัวมาก่อน จากการที่ส่วนใหญ่บริโภคพืชผักที่ใช้สารเคมี

ในพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน จะปลูกทุกอย่างที่กินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยไม่ต้องซื้อจากตลาดเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชผักได้ไม่ต่ำกว่า 70 % และของที่เราผลิตเองปลอดภัยต่อสุขภาพของเราและครอบครัวของเราด้วย

3) กิจกรรมการผลิตปัจจัยการผลิตที่ใช้ดูแล พืช ผัก อินทรีย์

1. ทำปุ๋ยน้ำชา โดยใช้ขี้วัว ครึ่งกระสอบ (ขี้วัวสด) แล้วเอาไปกระดินใส่ในกระสอบจนเต็ม มัดปากกระสอบให้แน่น นำไปแช่น้ำถึงใช้ก่อนกินทับไว้ 7 วันจึงนำไปใช้รดต้นไม้ โดยผสมน้ำอัตรา 1 ต่อ 3 แทนปุ๋ยยูเรียได้ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการทดลอง คือ ถ้าเรานำชาไปรดต้นไม้โดยไม่ผสมน้ำ ผักจะมีสีเหลือง ถ้าเราผสมน้ำในอัตราดังกล่าวข้างต้นผักจะมีสีเขียวและเจริญเติบโตเร็ว
2. การนำสั้มน้ำมาใช้ เป็นการเป็นการเผ่าถ่านเพื่อคักเอาน้ำจากคว้นจากไม้ที่เตาเผา ซึ่งได้ทำมาหลายปี เป็นกิจกรรมต่อเนื่อง
3. การทำน้ำหมักจากหอยเชอรี่ โดยใช้ พ.ด. 2 ตามสูตรกรมพัฒนาที่ดิน อัตราการใช้ 20 ซีซี/น้ำ 20 ลิตร พ่นทางใบ ทุก 10 หรือ 15 วัน ถ้าราดลงดิน ใช้อัตรา 1 ลิตร ต่อ น้ำ 20 ลิตร
4. การทำปุ๋ยหมัก (ปุ๋ยอินทรีย์) โดยใช้สูตรของกลุ่ม ทำรวมกลุ่มที่สวนครูดี แม่จ้อง ในวันที่ 4 ตุลาคม และ วันที่ 19 ตุลาคม 2550

ผักพื้นบ้าน	ผักจีน	ไม้ผล	พืชไร่	ไม้ใช้สอย	สัตว์เลี้ยง
ผักปิ้ง	คะน้า	ลำไย	ข้าวโพด	ไผ่หลวง	วัว
ผักชะอม	กะหล่ำปลี	ชมพู	ถั่วเขียว	ไผ่หลวง	ปลา
ดอกแค	คื่นฉ่าย	มะขาม	ถั่วดำ	ไผ่ตง	จิ้งหรีด
ผักหวานบ้าน	ผักบุ้งจีน	มะม่วง		ไผ่ซาง	
ตะไคร้	ผักชี	น้อยหน่า		ไผ่ข้าวหลาม	
ข่า	ถั่วฝักยาว	มะกรูด		ไผ่ปังกาย	
กระเพรา	ผักกวางตุ้ง	มะละกอ		ไผ่หวาน	
โหระพา	ผักสลัด				
ผักตำลึง	ผักกาดขาวปลี				
มะเขือพวง	หอม				
เพกา	กระเทียม				
ขมิ้น	มะเขือ				
ชะพลู					

การตลาด ทุกวันนี้ทำเพื่อพอกินพอใช้เหลือถึงจะนำไปขายในตลาด ขายภายในหมู่บ้าน ชุมชน ยังนำไปขายในตลาดใหญ่ๆ ไม่ได้ เพราะการผลิตของเรายังไม่ได้ออกที่จะส่งออก ถ้าจะต้องทำกันเป็นกลุ่มที่ทำเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริงยังมีตลาดที่รองรับอีกเป็นจำนวนมาก เช่น ในกลุ่มที่ทำเกษตรอินทรีย์ด้วยกันในตลาดออร์แกนิกของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ห้างท็อปทุกสาขา เป็นต้น

ปัญหาที่พบ คือ การทำเกษตรที่พบ คือ การทำเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติต้องใช้ความอดทนทั้งผลผลิตที่จะได้รับ บ้างครั้งผลผลิตไม่แน่นอน ต้องปรับเปลี่ยนตามสภาวะอากาศ และการตลาด บางครั้งตลาดต้องการผักที่สวยงามไม่มีแมลงทำลาย แต่ในการทำเกษตรอินทรีย์ยังทำไม่ได้ ดังนั้นการทำเกษตรแบบอินทรีย์ผู้บริโภคต้องเข้าใจในระบบอินทรีย์ถึงจะมาซื้อ จึงเป็นปัญหาที่จะต้องหาวิธีแก้ไขตลอด

ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 262 หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครัวเรือน 7 คน

แรงงานการเกษตร 2 คน

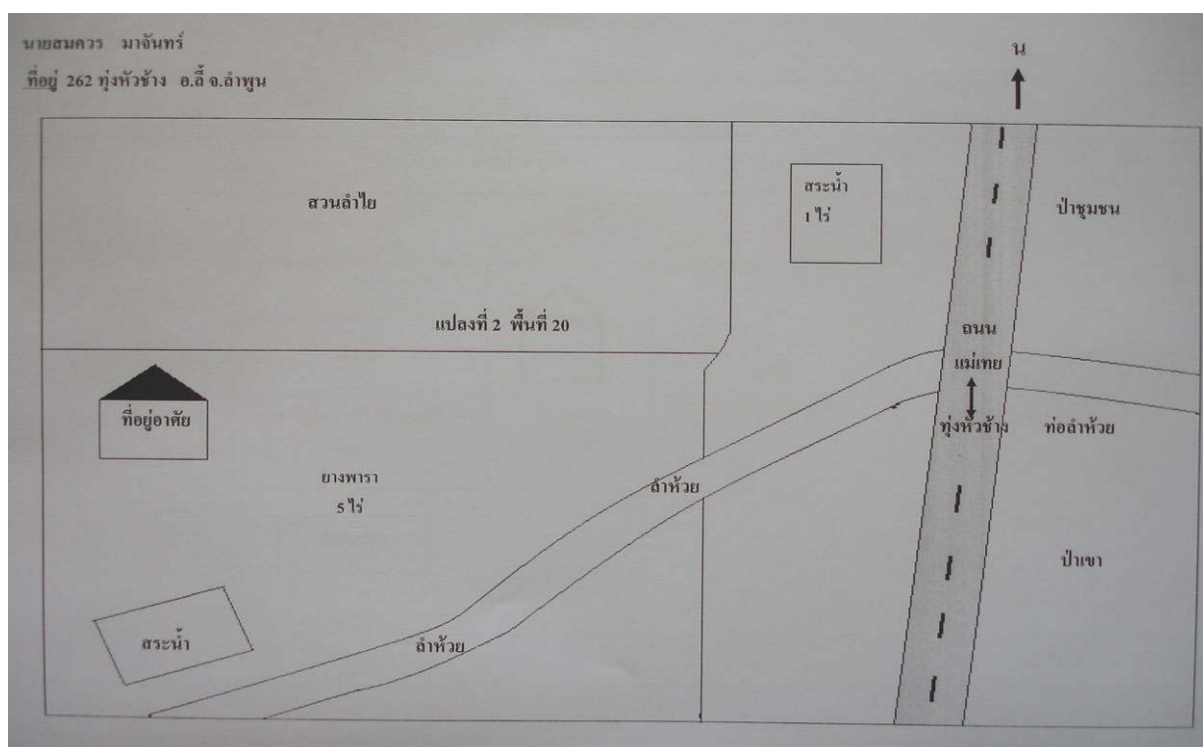
พื้นที่ถือครอง แปลงที่ 1 6 ไร่ 1 งาน

พื้นที่ถือครอง แปลงที่ 2 18 ไร่

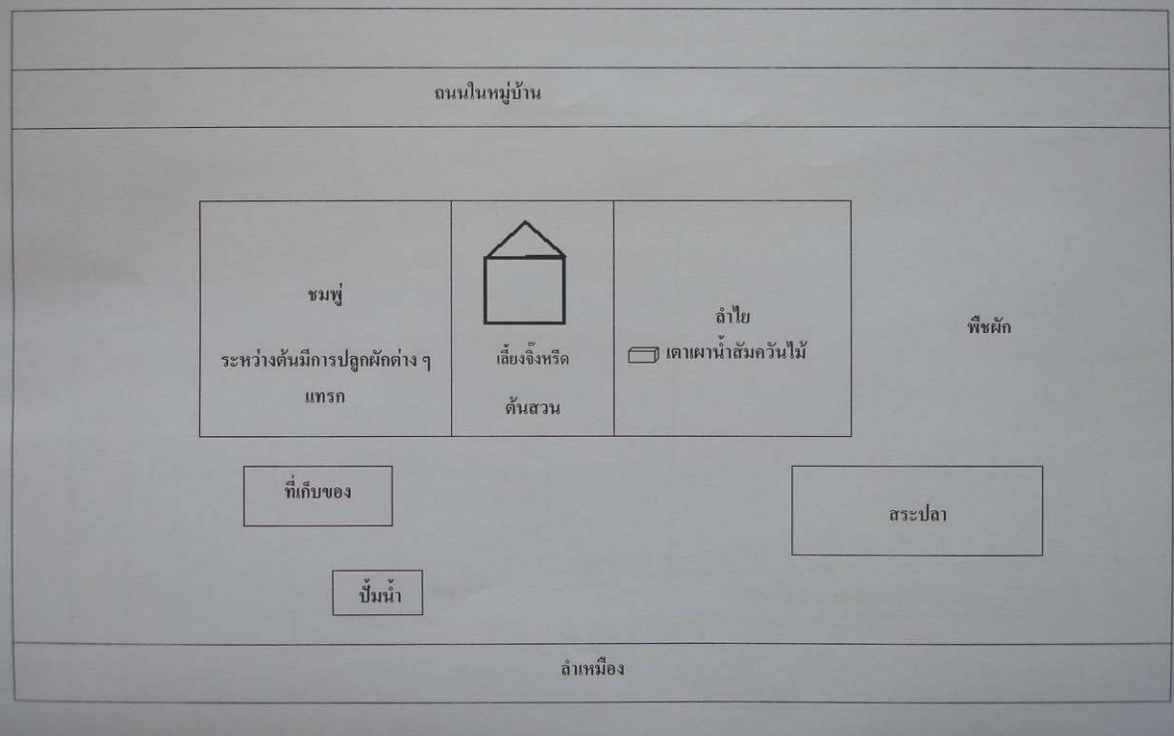
พื้นที่ถือครอง แปลงที่ 3 3 ไร่

ระบบการผลิตแบบผสมผสาน ยกเว้นแปลงที่ 3 ใช้สำหรับทำนาข้าว

แผนผังแปลงเกษตร



พื้นที่ 6.1 ไร่



11. นายสมัย แก้วภูศรี เกิดเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2494 ที่ ตำบลไกรโน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย อายุ 55 ปี ที่อยู่ ปัจจุบัน 45/1 หมู่ 12 ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน โทรศัพท์ 08-1034-6646

การศึกษา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดหนองบัว ตำบลไกรโน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนผดุงศิลป์ อำเภอมือง จังหวัดสุโขทัย

ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทเวศศึกษา กรุงเทพฯ

ปริญญาตรี ภาควิชาพืชไร่ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปริญญาโท ภาควิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ประวัติการทำงาน

ปี 2518-2520 บริษัทไทยฟาร์มมิ่งจำกัด อ.สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้รับตำแหน่ง ซุปเปอร์ไวเซอร์ (ฝ่ายไร่) ทำหน้าที่รับแผนฝ่ายโรงงานมาวางแผนการปลูกพืช เตรียมดิน การปลูก การให้น้ำ การจัดการวัชพืช การจัดการแมลงศัตรูพืช การเตรียมปุ๋ย การใส่ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวผลผลิต การขนส่งผลผลิตสู่โรงงาน พืชที่ปลูก ได้แก่ ถั่วพุ่ม ถั่วเหลือง มะเขือเทศ หัวรูปีท บล็อกโคลี่ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดหวาน หอมหัวใหญ่ และอื่นๆ

ปี 2520-2547 - สหกรณ์อำเภอ (หัวหน้าส่วนสหกรณ์ประจำอำเภอ) ในกิ่งอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอบ้านดั้นลานหอย จังหวัดสุโขทัย อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

- เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์ จังหวัดลำพูน

ประวัติการเกษตร

- ปี 2526-ปัจจุบัน
1. ปลูกกระเทียม หอมแดง ผักคะน้า
 2. ถั่วเขียว ข้าวโพด
 3. ปลูกลำไย มะม่วง พุทรา

ปัญหาที่พบจากการทำการเกษตร

7. ไม่ค่อยทราบความต้องการของตลาดที่แน่นอน
8. บางครั้งทราบจากปัญหาความต้องการของตลาด แต่ไม่สามารถผลิตสนองความต้องการตลาดได้
9. ถูกกดราคาซื้อผลผลิต
10. ต้นทุนในการผลิตมีราคาสูงไม่สอดคล้องกับราคาผลผลิตที่ได้รับ



11. คุณภาพผลผลิต ปริมาณผลผลิต ไม่ทันกับความต้องการของตลาด

อุปสรรคการทำการเกษตร

1. น้ำควบคุมไม่ได้ อากาศที่เอื้อต่อการผลิตควบคุมไม่ได้
2. ในบางฤดูกาลแรงงานไม่มี

การคุ้นชินกับการไถนา ดำนา ถอนกล้า เกี่ยวข้าว นวดข้าว เนื่องจากเป็นลูกคนโตของครอบครัว ชวนา ซึ่งมีลูกรวมกัน 7 คน ระหว่างก่อนเรียนหนังสือ และเพื่อเรียนหนังสือในช่วงปิดเทอม ก็ต้องกลับมาช่วยพ่อแม่ทำงาน

เป้าหมายตั้งแต่เรียน อยากเป็นเจ้าของฟาร์ม(ไม่ต้องใหญ่) เป็นคนรักธรรมชาติ ไม่ชอบแสงสี ประกอบกับได้เห็นวิถีของข้าราชการกรมส่งเสริมสหกรณ์ที่ซัดก็คือ ไม่มีหลักแหล่งที่แน่นอน ถูกส่งไปที่ไหน ก็ต้องไปที่นั่น เกษียณอายุเมื่อใด ตรงไหน ก็ตกอยู่ตรงนั้น ซึ่งไม่อยากเห็นสภาพตนเองต้องเป็นอย่างนั้น

เริ่มมีที่ดินทำสวนผืนแรก เมื่อปี พ.ศ. 2526 (ขณะที่เป็นสหกรณ์อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก) อยู่ในพื้นที่ตำบลศรีวิชัย อำเภอหล่ม จังหวัดลำพูน พืชที่ปลูก คือ กระเทียม หอมแดง น้อยหน่า ขนุน ลำไย ฝรั่ง ยูคาลิปตัส ลักษณะการปลูกเป็นการปลูกแบบผสมผสาน ปลูกต้นยูคาลิปตัสเป็นแนวกันลม ปลูกฝรั่งไว้ชายฝั่งน้ำเพื่อกันน้ำเซาะฝั่ง

มีที่ดินแปลงที่ 2 อยู่ในพื้นที่บ้านผาหมื่น ตำบลศรีวิชัย อำเภอหล่ม จังหวัดลำพูน พืชที่ปลูก ขนุน มะม่วง น้อยหน่า ลำไย เป็นพืชหลัก ปลูกต้นสะเดา ฝรั่ง นุ่น หวาย กล้วย เป็นแนวกันลม และแนวรั้ว การปลูกมะม่วง เน้นลูกระบบชิด ใช้ต้นตอเป็นมะม่วงทนแล้งและหาอาหารเก่ง ขอดพันธุ์ที่ตลาดต้องการ เช่น โชคอนันต์ มหาชนก เขียวมรกต น้ำดอกไม้

ความรู้/เทคนิค วิธีการที่ใช้สำหรับเกษตรอินทรีย์

- 1) ลดการใช้สารฆ่าแมลง โดยการใช้สารอินทรีย์ทำเองเป็นการทดแทน เช่น
 - น้ำสมุนไพรไล่แมลง (หมักจากสะเดา ตะไคร้หอม บอระเพ็ด ฯลฯ)
 - น้ำหมักตัวกินรา (BSI) ใช้พ่นฆ่าเชื้อรา
 - ทำปุ๋ยหมักจากสารเร่ง พด. 3 เพื่อฆ่าเชื้อรา โรคโคนเน่า
 - น้ำส้มควันไม้ ฉีดพ่นไล่แมลง
- 2) ลดการใช้ปุ๋ยเคมี โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทน (ปุ๋ยทำเอง) เช่น
 - น้ำหมักจากพืชผัก (น้ำแม่)
 - น้ำหมักจากผลไม้สุก (น้ำพ่อ)
 - ทำปุ๋ยหมักจากเศษพืช
 - ทำปุ๋ยหมักโบกาลี (กากน้ำตาล + EM + รำ + แกลบเผา + ชีวจุลินทรีย์)

- ทำน้ำหมักจากปลา หอยเชอรี่ เป็นอาหารเสริมต้นไม้
- ทำน้ำไกลโคไซด์ ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของผล
- 3) การปรับสภาพดิน เพิ่มความสมบูรณ์ดิน โดยวิธีธรรมชาติ เช่น
 - ปลุกพืชตระกูลถั่วในสวน
 - เมื่อตัดหญ้าในสวนแล้ว (ไม่มีการเผา) ปล่อยให้คลุมดินเอาไว้
 - ใช้ปุ๋ยหมักให้ต้นไม้ ลดการใช้สารเคมี
- 4) การจัดการแมลง
 - ปลุกไม้กลั่นล่อแมลงมาทำลาย (ต้นเดหลี ต้นกระเพราแดง)
 - ใช้กาวดักแมลง
 - ตรวจตราต้นไม้เป็นประจำ เพื่อจะได้วางแผนป้องกันแมลงได้ทันเหตุการณ์

ชนิดพืชที่ปลูก พื้นที่ ต้นทุนการผลิต

- 1) ลำไย พื้นที่ปลูก 25 ไร่ จำนวน 625 ต้น ปริมาณผลผลิต (โดยเฉลี่ยต่อปี) 65 ตัน มูลค่า 650,000 บาท ต้นทุน ประกอบด้วย ค่าแรงงาน (การดูแล-ให้น้ำ-เก็บเกี่ยว-แต่งกิ่ง) ค่าปุ๋ย ยา สอร์โอมิน ค่าไฟฟ้า น้ำมัน รวมต้นทุนการผลิต จำนวน 325,000 บาท ต่อปี
- 2) มะม่วง พื้นที่ปลูก 20 ไร่ จำนวน 1,500 ต้น (โชคอนันต์ 1,000 ต้น มหาชนก 200 ต้น เขียวมรกต 300 ต้น) ปริมาณผลผลิต 13 ตัน มูลค่า 98,000 บาท ต้นทุน ประกอบด้วย ค่าแรงงาน (ตัดหญ้า แต่งกิ่ง ใส่ปุ๋ย เก็บเกี่ยว ให้น้ำ) ค่าปุ๋ย ยา สอร์โอมิน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า น้ำมัน รวมต้นทุนการผลิต จำนวน 29,400 บาท
- 3) พุทรา (เริ่มปลูกปี พ.ศ. 2549) ยังให้ผลผลิตไม่เต็มที่ พื้นที่ปลูก 3 ไร่ จำนวน 200 ต้น ต้นทุน ประกอบด้วย ค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ยา สอร์โอมิน ค่าเชื้อเพลิง

จุดเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์

ตั้งแต่เกิดมาจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นชีวิตที่ได้คลุกคลี และสัมผัสวิถี และกระบวนการทำการเกษตรมาโดยตลอด แม้จะรับราชการในกรมส่งเสริมสหกรณ์ ในตำแหน่งสหกรณ์อำเภอ ตลอดเวลา 27 ปี ได้แนะนำส่งเสริมแนวทางสหกรณ์ให้แก่เกษตรกร จึงเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร ตั้งแต่สภาพดิน ฟ้า อากาศ ชนิดพืช สภาพการผลิต การตลาด ราคาวัสดุ อุปกรณ์การเกษตร และเคมีภัณฑ์ต่าง ๆ

เป้าหมายของการทำการเกษตรของผู้ทำการเกษตรคือ ขายผลผลิตให้ได้ราคาดี ทำให้ได้กำไรสูง สิ่งที่ต้องทำเพื่อให้ได้กำไรสูงก็คือ เพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูง และลดต้นทุนการผลิตให้ได้มากที่สุด

การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูง จะทำได้นอกเหนือจากพันธุ์ดี ดินดี แล้วยังต้องดูแลรักษาที่ดี ไม่ให้มีโรคแมลงรบกวน ต้นไม้ยังต้องได้รับสารอาหารอย่างเหมาะสม กว่า 20 ปีแล้ว สารเคมี ในรูปปุ๋ย สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในรูปของสารเคมีเข้าสู่วิถีของการเกษตร

ในสภาพปัจจุบัน สารเคมีทุกตัวมีราคาสูงขึ้นจากเดิมมาก แนวโน้มราคาก็ยังคงสูงไปเรื่อย ๆ เกษตรเคมีต้นทุนสูงขึ้นไปด้วย ประกอบกับในปัจจุบันยังพบอีกว่าเกษตรกรเคมีนั้น ผลผลิตที่ได้จะปนเปื้อนสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ในขณะที่ผู้ผลิตเกษตรกรเคมีก็ได้รับอันตรายมากขึ้นทุกวัน เกษตรอินทรีย์จึงเป็นทางเลือกให้สำหรับเกษตรกรที่สนใจ ใส่ใจอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำการเกษตรโดยปลอดสารพิษ ใช้ปุ๋ยหมักจากอินทรีย์ทดแทนสารเคมี ซึ่งสามารถทำได้และวัตถุดิบก็หาง่ายในพื้นที่ ในขณะที่กระแสบริโภคนิยมสำหรับพืชผักอินทรีย์เพิ่มขึ้น การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้คำแนะนำ แบ่งปันความรู้ เทคนิค เรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งสามารถต่อรองทั้งด้านศึกษาหาความรู้ การตลาด และการวางแผนการผลิตรวมกัน เป็นต้น

เป้าหมายการผลิต

- 1) ปลูกพืชผักอินทรีย์สำหรับบริโภคเองภายในปี พ.ศ. 2550
- 2) ปลูกมะม่วงอินทรีย์ร้อยละ 20 ของสวนภายในปี พ.ศ. 2552
- 3) ปลูกพุทราอินทรีย์ร้อยละ 50 ของสวนภายในปี พ.ศ. 2552
- 4) ปลูกลำไยอินทรีย์ร้อยละ 20 ของสวนภายในปี พ.ศ. 2552
- 5) ส่วนที่เหลือจากข้อ 2) 3) และ 4) จะเป็นการปลูกแบบเคมีผสมผสานกับอินทรีย์อย่างเหมาะสม และจะมีการแปรสภาพเป็นเกษตรอินทรีย์อย่างเหมาะสมในอนาคตต่อไป

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

2 ปีของการร่วมทีมวิจัย เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ มีการเปลี่ยนแปลงอะไร? เปลี่ยนแปลงอย่างไร? ลองมานั่งคิดใช้สติไตร่ตรอง แล้วถ่ายทอดเป็นตัวหนังสือว่า เมื่อก่อน 2 ปี เราเป็นเช่นไร เมื่อเปรียบเทียบกับ 2 ปีหลังนี้ ได้ร่วมกับสหายนักวิจัย พบว่า มันมีกระบวนการที่หลายรูปแบบพบเจอ ผู้คนต่างความคิด ต่างสถานที่ ได้รับรู้จากผู้ที่มีพื้นความรู้ความคุ้นเคยที่แตกต่าง ที่ผ่านเข้ามาเป็นความรู้สึก ที่รับรู้ได้จากที่ได้เห็น ได้ยิน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมทีมที่หลากหลาย ทักษะคิด มุมมองวิธีคิด กับผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ จากแหล่งที่ไปพบปะพูดคุยกัน หลากหลายสถานที่ มันเป็นแรงกระแทกให้เราได้รับรู้ และเปลี่ยนแปลงไป “เรา” เดิมนั้นไม่เหมือน “เรา” เมื่อปีที่แล้ว

อันดับแรก คือ ความคิด ความฝักใฝ่ เปลี่ยนไปจากเดิม ที่เป็นการทำเกษตรแนวเคมี ที่มีรูปแบบรวดเร็ว เด็ดขาด เขียวขาด กับการจัดการสวนตัวเอง การจัดการแมลงศัตรูพืช วัชพืชในสวน เพราะคิดว่าเราเป็นเจ้าของที่ดิน เจ้าของต้นไม้ เพียงคนเดียว เดิมนั้นเปลี่ยนไป คิดว่าความคิดเดิมเป็นความคิดแบบเอาตัวรอดคนเดียว ตัดช่องน้อยแต่พอตัว และที่คิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่มีเกิดอยู่ในอาณาบริเวณสวนเรา เป็นของเราคนเดียวเราเท่านั้นยิ่งใหญ่ที่สุดในสวน เป็นการคิดก็ผิดอย่างมหันต์ เพราะเมื่อก่อนหน้านี้ อาณาเขตที่เราทำสวนอยู่นั้น มันเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศที่สมบูรณ์ มีความสมดุลโดยธรรมชาติ มีพืชพันธุ์ไม้ที่ หลากหลายมีแมลงจุลินทรีย์สิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่มากมายหลายชนิดอยู่ร่วมกัน เข้าใจว่าอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

ดิน และมีความสุขแล้วเราเป็นใคร มาอ้างสิทธิ ฆ่าฟัน ถึงจะล้างชีวิตเขาเหล่านั้น หากจะทำการเกษตรก็คิดว่าน่าจะเป็นการทำการเกษตรที่เป็นมิตร เป็นเพื่อนกับทุกชีวิตในสวน

อันดับที่ 2 การทำเปลี่ยน จากความคิดที่เปลี่ยนไป ทำให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำสวนที่เปลี่ยนไป ในหลายๆ เรื่องได้แก่

รูปแบบการบริหารจัดการวัชพืชในสวน จากการใช้สไตร์ตรง พบว่า วัชพืชในสวนจะเจริญเติบโต (ดอกเจริญเติบโต สูงใหญ่ ออกดอก ติดผล) ไม่ใช่เวลา 5 เดือน ของแต่ละปี คือตั้งแต่เดือนมิถุนายน – ตุลาคม ดำเนินการจัดการโดยตัดให้อยู่ในระดับความสูง 2 - 6 นิ้ว จากพื้นดินก็พอแล้ว โดยการตัดในช่วงเวลาที่เหมาะสม ไม่มีเมล็ดที่สามารถขยายพันธุ์ฤดูกาลต่อไป เมื่อตัดแล้วก็ปล่อยให้คลุมดินไว้ไม่ต้อง (เดิมใช้ยาฆ่าหญ้า และเมื่อตัดแล้วก็เผา)

รูปแบบการบริหารจัดการพืชหลักในสวน ต้องดูแลตัดแต่งกิ่งอย่างเหมาะสม เพื่อการให้อาหารทางใบ แสงแดดส่องถึงโคนต้น กิ่งที่แต่งให้ตัดเป็นกิ่งเล็ก กิ่งน้อย ปกคลุมไว้ในบริเวณทรงพุ่ม แล้วพ่นด้วยน้ำหมักชีวภาพจากพืชหรือสัตว์ การปลูกพืชในสวนเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสาน ปลูกพืชหลายชนิดในแปลงเดียวกันอย่างเหมาะสม และเพื่อการอยู่ร่วมกันของพืชแต่ละชนิด (เช่น ลำไย มะม่วง น้อยหน่า ขนุน ชมพู่มะละกอ ขะอม) ในแนวรั้วปลูกไม้ใช้สอย ปลูกไม้เป็นแนวกันชนกับสวนอื่นๆ ไม้ที่ปลูกได้แก่ ต้นสบู่ดำ กล้วย สะเดา ฝรั่ง เป็นต้น

หลังจากตัดแต่งกิ่งแล้วพ่นน้ำแม่ผสมน้ำส้มควันไม้ น้ำสมุนไพรไล่แมลง หากเป็นเมื่อก่อน 2 ปีที่แล้ว จะใช้สารเคมีฆ่าแมลง ยาฆ่าเชื้อรา และสารกระตุ้นการแตกใบ ในช่วงเวลาแตกใบอ่อน แทะซ่อ ติดผล ก่อนเก็บเกี่ยวจะใช้น้ำหมักฮอร์โมนจากพืช สัตว์ สารไล่แมลง เชื้อรา ในช่วงเวลาที่เหมาะสม เป็นการใช้ทดแทนสารเคมี การใส่ปุ๋ยทางดินส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยคอก มูลสัตว์ที่หมักแล้ว

การบริหารจัดการศัตรูพืชในสวน เน้นการใช้สมุนไพรไล่แมลงอย่างเหมาะสมกับช่วงเวลาการเจริญเติบโต การติดดอกออกผล และการเก็บเกี่ยว ได้แก่ น้ำสกัดสมุนไพร น้ำส้มควันไม้ น้ำหมัก บีเอสวัน ในแปลงผลไม้ ยังคงมีต้นไม้ ใบชนิดอื่นๆอยู่ในสวน ในระดับที่ไม่สร้างความรำคาญ ให้แก่พืชหลัก และไม่ใช่อุปสรรคในการเข้าไปดูแลสวน ทั้งนี้ให้ต้นไม้ดังกล่าวเป็นอาหารของแมลงได้ด้วย ได้แก่ จุลินทรีย์ในดิน และไส้เดือนดินด้วย

การดูแลผลผลิต นอกจากจะใช้สมุนไพร พ่นไล่แมลงที่บ่อยครั้งขึ้นแล้ว ส่วนมะม่วงนั้นเน้นการห่อด้วยกระดาษโปร่งแสง

รูปธรรมที่เกิดขึ้น คือ การปลูกพืชผัก เน้นการปลูกทุกอย่างที่กิน และกินทุกอย่างที่ปลูก ปัจจุบันมีปลูกไว้ 10 กว่าชนิด



แนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์

- 1) เกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยจากพิษภัยสารเคมี ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค
- 2) เกษตรอินทรีย์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นระบบเกษตรกรรมยั่งยืน (ละเว้น การเข่นฆ่า ทำลายล้าง)
- 3) เกษตรอินทรีย์ ต้นทุนต่ำ เนื่องจากสามารถทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก น้ำหมักจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ทำน้ำฮอร์โมน ทำสารไล่แมลงจากพืชสมุนไพร ที่สามารถหาได้ง่าย และปลูกไว้ในแปลงเกษตรของตนเองได้
- 4) ผัก ผลไม้อินทรีย์ มีแนวโน้มตลาดที่ดี โดยเฉพาะคนรักสุขภาพ

การตลาด

ไม้ผล เช่น ลำไย มีการรวมกลุ่มสมาชิกเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ ทำลำไยอินทรีย์ ขายในตลาดซื้อตกลด และขายในตลาดที่บริโภคไม้ผลอินทรีย์

ผัก ผักพื้นบ้าน และผักจีน เริ่มต้นจากปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ที่เหลือก็แบ่งปันกัน และร่วมกันขายในรูปผักอินทรีย์ในตลาดท้องถิ่น

เทคนิคการทำเกษตรอินทรีย์ที่ค้นพบ

เกษตรอินทรีย์ เป็นระบบที่ตนเองให้ความสนใจมานาน โดยได้ศึกษาจากหนังสือ เอกสารที่พอจะหาได้จากเกษตรทวิชน เทคนิคการใช้ EM จากหนังสือวารสารการเกษตร แต่ไม่ค่อยได้มีเวลาปฏิบัติ หลังจากได้ลาออกจากราชการ เมื่อปี 2547 และได้ร่วมกับผู้สนใจทำเกษตรอินทรีย์ นามเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ ร่วมทำการวิจัย จึงได้มีโอกาส มีเวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนร่วมทีมวิจัย กับผู้นำเกษตรอินทรีย์ต่างพื้นที่ ได้มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย หลายที่ พบว่า เทคนิคในการทำเกษตรอินทรีย์ คือ การงดใช้สารเคมีทั้งที่เป็นอาหารของพืช และยากำจัดศัตรูพืช และใช้ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก น้ำสกัดทั้งสารอาหาร ฮอร์โมน และสารไล่แมลง จากเศษวัสดุของทั้งพืชผัก ผลไม้ และจากส่วนต่าง ๆ ของพืช โดยมี

หลักอยู่ว่า หนึ่ง ต้องมีวัตถุดิบจากพืช สัตว์ โดยทุกส่วนของพืชไม่ว่าจะเป็นทั้งยอด ดอก ผล หรือแม้กระทั่ง หัว มีคุณค่า มีชนิดอาหาร สอร์โมนที่แตกต่างกันไป และ สอง ต้องมีตัวทำลายที่เหมาะสม ซึ่งมีอยู่หลายอย่าง เช่น น้ำ น้ำตาล น้ำส้มสายชู แอลกอฮอล์ น้ำชาข้าว น้ำส้มควันไม้ น้ำจุลินทรีย์ เป็นต้น การใช้สารอินทรีย์จะต้องสอดคล้องกับระยะเวลาเจริญเติบโตของพืชผักแต่ละชนิด การใช้สารไล่แมลงก็ต้องใช้สูตรน้ำหมักให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการไล่แมลงแต่ละชนิด

กระบวนการทำน้ำหมักสูตรต่าง ๆ ก็ต้องวางให้สอดคล้องกับระบบการผลิตพืช โดยจะต้องวางไว้ตั้งแต่ชนิด วัตถุดิบที่จะต้องใช้(มีอะไรบ้าง จะหาได้จากที่ไหน) ตัวละลาย/ตัวสกัดจะใช้อะไร วิธีการ เช่น การหมัก การคน การกรอง ซึ่งจะต้องใช้เวลาตั้งนั้นการวางแผน เตรียมการ อย่างเป็นระบบ เป็นสิ่งจำเป็น

ปัจจัยการผลิตที่ผลิตได้เอง ได้แก่

1. ปุ๋ยหมักจากสารเร่ง พ.ด 2
2. ปุ๋ยคอกหมัก จากหัวเชื้อ DMO
3. ปุ๋ยคอกหมักจากการเลี้ยงหมูหลุม
4. น้ำหมักจากพืชสีเขียว
5. น้ำหมักจากผลไม้สุก
6. น้ำหมักจากปลา หอยเชอรี่
7. น้ำหมักจากสมุนไพร
8. น้ำหมักจาก BS 1 (หม่าเชื้อรา)
9. น้ำส้มควันไม้

ประเภทของใช้ในครัวเรือน

1. น้ำยาซักผ้าสูตร ธ ก ส.
2. แชมพูสระผมสูตรมะกรูด (มะกรูด + จิง + ส้มป่อย)
3. น้ำยาอาบน้ำ ผ มะขาม + ขมิ้นชัน + น้ำผึ้ง
4. น้ำยาฆ่าเชื้อ (ถูบ้าน)

ปัจจัยการผลิตที่ทำร่วมกับชุมชน และสมาชิกเครือข่าย ฯ

- 2) ปุ๋ยหมัก ร่วมกับกลุ่มปุ๋ยหมักของชุมชนบ้านอุดมพัฒนา
- 3) ปุ๋ยอินทรีย์ ร่วมกับเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้
- 4) น้ำหมักจาก พืช และสัตว์ ร่วมกับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านอุดมพัฒนา

ปรับเปลี่ยนสำหรับการเกษตรแบบอินทรีย์

1. คัดเลือกแปลงไม้ผลทำการเกษตรอินทรีย์ จำนวน 2 แปลง

2. เตรียม อุปกรณ์ ที่ใช้กับ ผักผลไม้อินทรีย์อีก 1 ชุด

ผลผลิตในฟาร์ม

ผักพื้นบ้าน	ผักจีน	ไม้ผล	พืชไร่	ไม้ใช้สอย	สัตว์เลี้ยง
ผักปิ้ง	คะน้า	ลำไย	-	ไผ่	ปลาดุก
ผักชะอม	ผักกวางตุ้ง	มะม่วง		สะเดา	ปลานิล
ดอกแค	แตงกวา	พุทรา		นุ่น	ปลาไน
ผักหวาน	กระเจี๊ยบเขียว	น้อยหน่า			ปลาตะเพียน
ตะไคร้	แคระอท	มะละกอ			
ข่า	ผักชี	ชมพู			
กระเพรา	ถั่วฝักยาว	มะนาว			
โหระพา	ผักสลัด	มะกรูด			
ผักตำลึง	ผักกาดขาวปลี	แก้วมังกร			
มะเขือพวง		กล้วย			
ขมิ้น					
ชะพลู					

การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

ได้เริ่มต้นทำบัญชีครัวเรือน เมื่อ พ.ศ. 2547 ซึ่งบัญชีมีสาระโดยสรุป คือ ด้านรายได้ มี 2 แนวทาง คือ หารายได้จากเกษตร และหารายได้นอกภาคเกษตร ด้านรายจ่ายมี 5 หมวด คือ หมวดค่าอาหาร หมวดเครื่องอุปโภค-บริโภค หมวดค่าใช้จ่ายทางเกษตร หมวดค่าการศึกษาสนทนการ และหมวดอื่น ๆ โดยในแต่ละหมวดออกแบบให้มีรายการหลาย ๆ รายการ เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าได้ใช้จ่ายอะไรไปบ้าง การบันทึกรายวัน บันทึกทุกรายการนี้เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวันของรอบ 1 เดือน ก็สรุปเป็นยอดรวมรายเดือน พอครบ 12 เดือน ก็สรุปเป็นยอดรวมรายปี ส่วนใหญ่จะทำการเป็นรายปี

การนำบัญชีครัวเรือนไปใช้ จากสรุปรายเดือนในแต่ละเดือนจะเห็นได้ว่า มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ หรือน้อยกว่ารายได้ ในส่วนของรายจ่าย มีอะไรจ่ายมากจ่ายน้อย อย่างไร เมื่อทำได้หลายเดือนก็เอาแต่ละเดือนมาเปรียบเทียบกัน จะเห็นว่าในแต่ละเดือนมีปริมาณการจ่ายมากบ้างน้อยบ้างไม่เหมือนกัน หากเราต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงให้มีรายได้เหลือมากขึ้นก็ต้องมาพิจารณาดูว่า ในหลายเดือนที่ผ่านมา มีรายจ่ายที่สูงมีอะไรบ้าง ลดได้ไหม ได้เท่าไร ก็จะเป็นเรื่องของ การวางแผนการจ่ายอย่างสมเหตุสมผล สมควร ในส่วนของรายได้ภาคเกษตร หากเราปลูกพืชหลักเพียงอย่างเดียว ก็จะมีรายได้ปีละ 1 ครั้ง ขณะที่

รายจ่ายเป็นรายวัน การคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงจะนำไปสู่แผนการหารายได้เพิ่ม

การมีข้อมูลรายได้ รายจ่าย เป็นปัจจุบัน จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดำรงชีวิตอย่างระมัดระวัง เป็นการเริ่มต้นของการดำเนินชีวิตแบบพอประมาณ (พอดี) มีเหตุผล มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และการตัดสินใจที่จะดำเนินการ ก็มีระบบการทำงานที่ประกันความเสี่ยง ประกันความเสียหายอันอาจจะเกิดขึ้น เช่น การปลูกพืชที่หลากหลายชนิด ปลูกแบบผสมผสาน ไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว การจัดการศัตรูพืชเน้นให้ความสำคัญการป้องกันมากกว่าต้องรอให้เกิดจึงจะแก้ไขโดยหมั่นตรวจตราเป็นประจำ เป็นต้น

สิ่งที่อยากให้เกิดขึ้น

1. จัดวาง (ปลูก) ชนิดพืชที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการตลาด ในระบบการปลูกพืชแบบผสมผสานอย่างลงตัว
2. มีกลไก ทำให้สมาชิกในเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี มีคุณภาพและก่อให้เกิดกลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดีที่เข้มแข็ง
3. ให้กลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี เป็นเครือข่ายของการเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้งด้านคุณภาพ ผลผลิต และมีความเชื่อถือและยอมรับของผู้บริโภค



ข้อมูลฟาร์ม

ชื่อฟาร์ม “สวนสองพิมพ์” เจ้าของฟาร์ม นายสมัย แก้วภูศรี

ที่อยู่ 45/4 หมู่ที่ 12 ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครัวเรือน 4 คน (ชาย 1 คน หญิง 3 คน)

แรงงานเกษตร แรงงานในครอบครัว 2 คน แรงงานจ้างไม่ประจำ

(จำนวนไม่แน่นอนแล้วแต่จังหวะงานมากหรือน้อย)

พื้นที่การถือครอง 50 ไร่

พื้นที่เพาะปลูก 47 ไร่

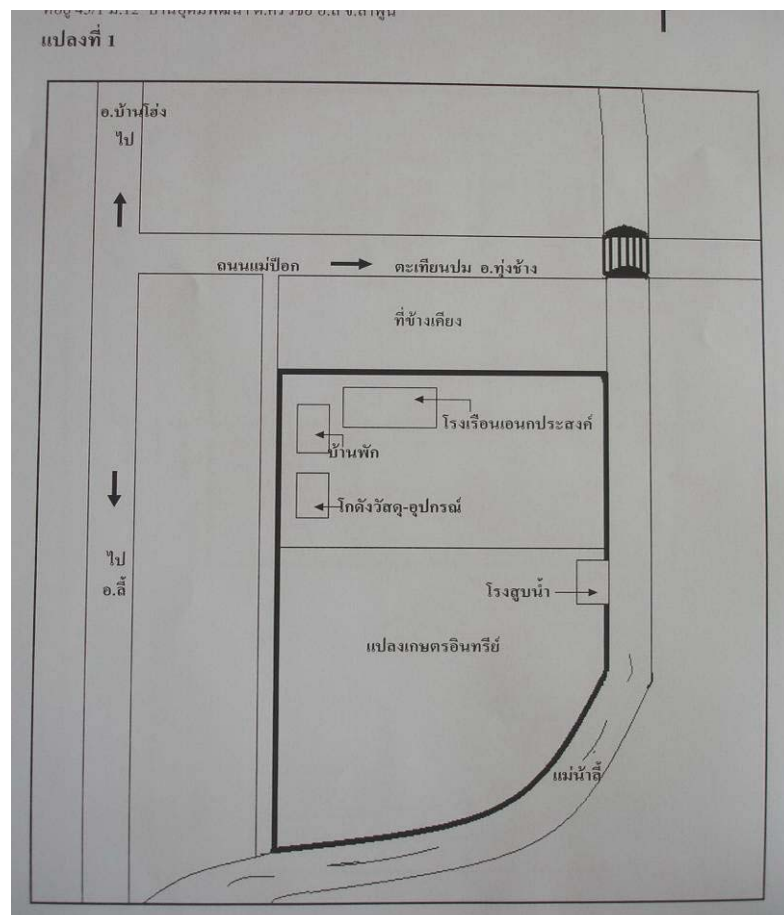
สระน้ำ จำนวน 3 สระ

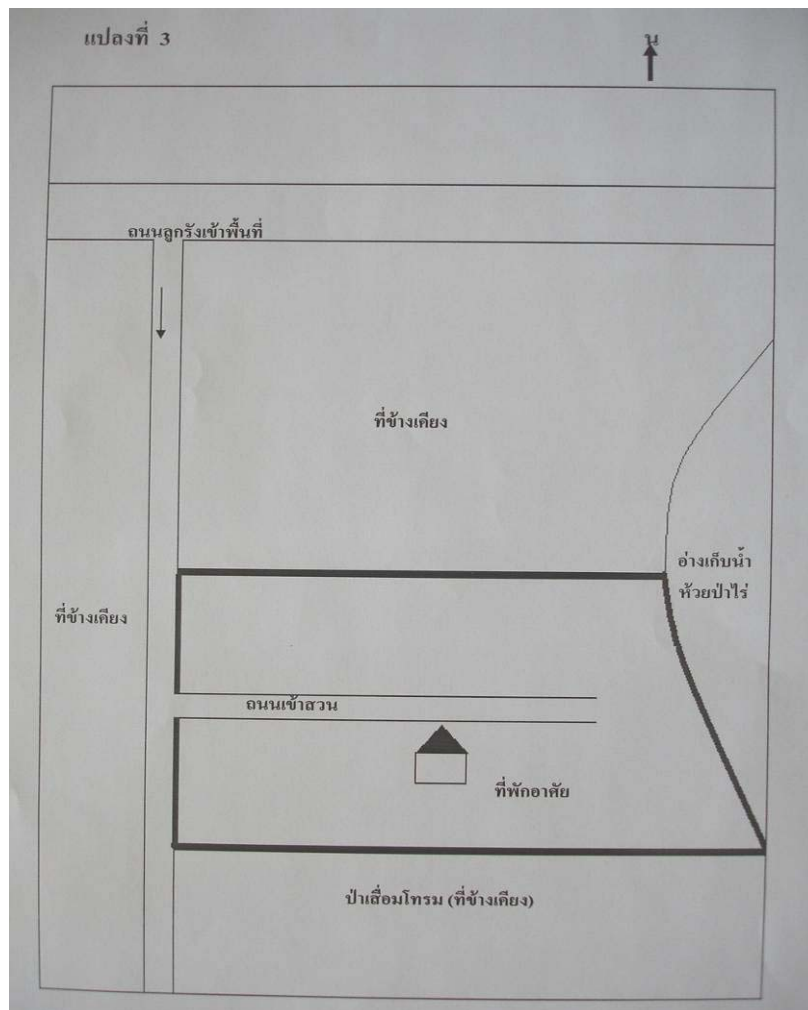
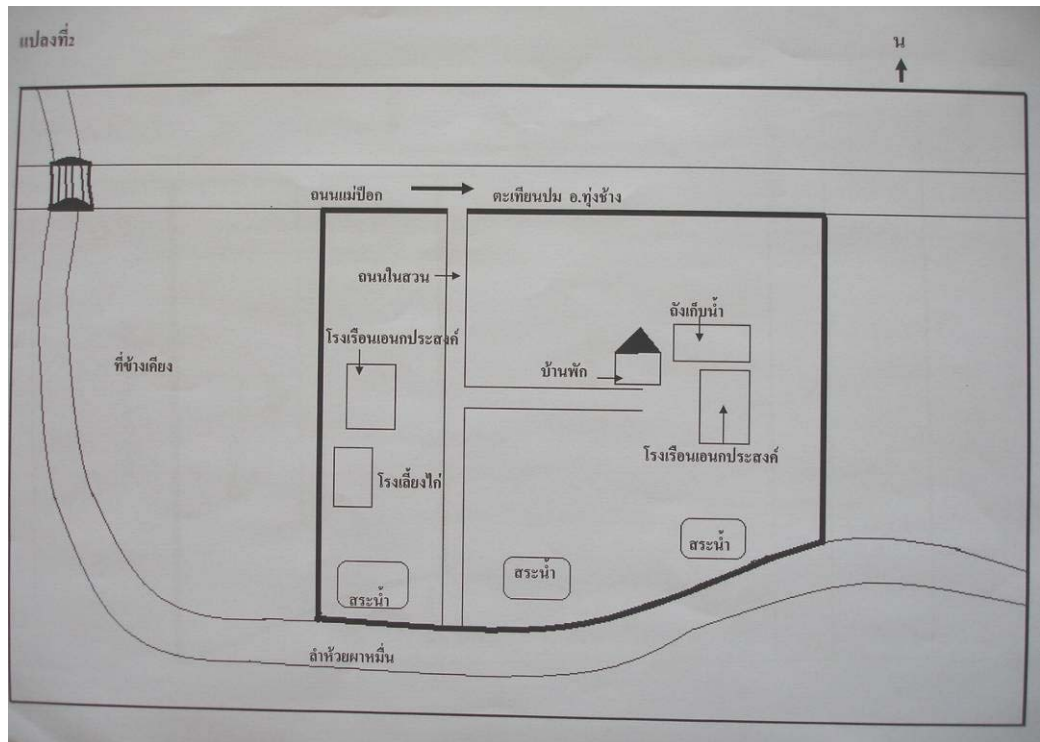
ระบบการผลิต ไม้ผล ปลูกแบบผสมผสาน เช่น มะม่วง ลำไย พุทรา น้อยหน่า ขนุน มีการปลูกไม้ใช้สอยเป็นแนวกันลม เช่น สะเดา ไม้กัลยา นุ่น ปลูกผักไว้บริโภค เน้นปลูกทุกอย่างที่กิน เช่น คื่นช่าย ถั่วฝักยาว ผักกาด ผักสลัด ชะอม ปลาเลี้ยงรวมกันในสระ เช่น ปลาดุก ปลานิล ปลาไน ปลาดู ปลาตะเพียน

รายได้หลักมาจากการทำการเกษตร

ภรรยาหนี้สิน ยังมีหนี้อยู่

แผนผังแปลงเกษตร





12. นางมยุรี สมบูรณ์โส อยู่บ้านเลขที่ 210 หมู่ที่ 6 ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2514 เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมธิฐติการ ประสบการณ์ทำงานเมื่อปี 2530 เคยเข้าทำงานบริษัท ไทยเซนส์อินเตอร์เนชั่นแนล จังหวัดสมุทรปราการ ทำได้ 3 ปีกว่า จนปี 2534 ไปทำงานที่บริษัทมานูลาน ประเทศซิมบาวเว เครือข่ายบริษัทเก่า ทำได้ 4 เดือน หลังจากนั้นกลับมาอยู่ที่นิคมอุตสาหกรรม จังหวัดลำพูน



ระยะเวลาที่ทำงานในโรงงานจำนวนทั้งสิ้น 9 ปี ปี 2539 กลับมาอยู่บ้าน มาทำอาชีพเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกกระเทียม หอมแดง ปลูกกล้วยใส่สารแรก ๆ ที่ทำได้กำไรดี แต่หลาย ๆ ปีต่อมาขาดทุนเพราะต้นทุนการผลิตสูงขึ้น โดยเฉพาะปุ๋ยเคมี ยาเคมีมีราคาสูงมากขึ้น แต่ในทางกลับกันสินค้าผลผลิตทางการเกษตรราคากลับตกต่ำ ยิ่งทำยิ่งมีภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้น จนต้องหาทางออกให้ชีวิตตัวเอง จนได้มาร่วมตรวจผลเลือดที่บ้านอุดมพัฒนา ซึ่งตอนนั้นมีการตรวจเลือดให้กับสมาชิกในชุมชน จึงขอเข้าไปร่วมตรวจด้วย ผลปรากฏว่า มีสารเคมีอยู่ในระดับเสี่ยง จึงพยายามเรียนรู้และเข้ามาร่วมกับโครงการวิจัยฯ เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้มากขึ้น รวมทั้งใจรักในการทำเกษตรปลอดสารพิษ การได้พบเพื่อนที่มีแนวคิดเหมือนกัน สร้างกำลังใจ แรงใจที่จะทำงานด้านนี้ต่อไปเรื่อย ๆ

พัฒนาการของการทำเกษตรอินทรีย์

สนใจเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ จุดที่สนใจทีมวิจัยในครั้งแรก คือมีการตรวจสอบสารเคมี ในเลือด ของบ้านอุดมพัฒนา ข้าพเจ้าไปขอรับการตรวจ กับ ลูกหม้อย (คุณลุงสมชัย แก้วภูศรี) ปรากฏว่า ในเลือดมีสารเคมีอยู่ในระดับเสี่ยง ข้าพเจ้าเริ่มคิดและปรับการทำการเกษตรของตัวเองทันที ความสำเร็จข้าพเจ้าเป็นนักต่อสู้ ชอบทดลอง เคยอบรมการเพาะเชื้อเห็ดที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และได้เพาะเห็ดขาย ทำเชื้อเห็ดขาย มาแล้ว

ก่อนหน้านี้ข้าพเจ้าได้ปลูกกะหล่ำปลี อินทรีย์ แต่ยอมรับว่าเหนื่อยมาก เพราะต้องต่อสู้กับแมลงที่มาทำลาย ช่วงนั้นเป็นช่วงนอกฤดู แมลงศัตรู จึงชุม (ข้าพเจ้าได้นำไปร่วมขายในงานกีฬาห้วยด้าย)

งานที่ข้าพเจ้าทดลองร่วมในครั้งนี้คือ การปลูกข้าวอินทรีย์ ดังนี้

1. หว่านปุ๋ยพืชสด (ปอเทือง) เมื่อปอเทืองออกดอก โกลกลบ แล้วปล่อยน้ำเข้า ทิ้งไว้ 3-4 วัน จึงไถคราด และปลูกข้าวโดยวิธีดำนา
2. หลังจากปลูกข้าวได้ 7 วัน ใส่ปุ๋ยหมักชีวภาพ (รอกุม) โดยนำไปใส่ทางน้ำเข้านา (ตังนา) ทุก 10 – 15 วันต่อครั้ง
3. เมื่อข้าวอายุได้ 1 เดือน ใส่ปุ๋ยหมัก (ทำเอง) 13 กระสอบ (ข้าวที่ปลูก 1 ไร่ 3 งาน)
4. เมื่อข้าวได้ 2 เดือนใส่ปุ๋ยหมักอีก 10 ถุง เมื่อมีหญ้าขึ้นใช้วิธีถอนออกแล้วเหยียบมุดลงดิน แทนการใช้ยาคุมหญ้า หลังจากนั้นรดน้ำ 3 วัน และปล่อยน้ำเข้าตามปกติ และน้ำจืดเข้า ปล่อยเข้าตามน้ำที่ไหลเข้าแปลงนา อย่าให้น้ำมากเกินไป และงดให้น้ำเมื่อข้าวเริ่มสุก

ข้อสังเกต ข้าวจะแตกกอน้อยกว่า แปลงเคมี แต่รวงข้าวจะใหญ่ เมล็ดดี ไม่มีข้าวลีบ

- ต้นทุนการผลิตต่ำ ในส่วนที่ประหยัดได้คือ ค่ายาคลุมหญ้า ยาฆ่าหญ้า ปุ๋ยเคมี
- ข้าวจะไม่มีโรคเลย
- ใบข้าวจะมีสีเขียวธรรมชาติ
- ข้อเสียคือต้องใช้แรงงาน ในการถอนหญ้า

ข้อควรนำไปปรับปรุงคือ

1. ควรคงจีไถให้นานจนกว่าหญ้าในแปลงจะเน่า เพื่อลดปริมาณหญ้าลง
 2. ควรใส่ปุ๋ยหมักก่อนปลูก ครั้งหนึ่ง และควรฉีดพ่น น้ำหมักชีวภาพทางใบบ้าง
- ผลผลิตที่ได้ ได้ข้าว 2 ตัน เมื่อนำไปสีเป็นข้าวสาร 1 กระสอบ 30 กก. ได้ข้าวสาร 25 ลิตร

ข้อมูลฟาร์ม

ที่อยู่ 200/1 หมู่ที่ 6 ตำบลแม่ดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

สมาชิกในครอบครัว 5 คน

แรงงานเกษตร 3 คน

พื้นที่ถือครองทั้งหมด 5 ไร่

พื้นที่เพาะปลูก 5 ไร่

สระน้ำในสวน 1 สระ

ระบบการผลิตแบบผสมผสาน

แผนผังฟาร์ม





การเปลี่ยนแปลงในระดับครอบครัว

การมาทำเกษตรอินทรีย์ และการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ทำให้ครอบครัวมีความสุข หากเปรียบเทียบการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ต้องใช้สารเคมีกับการทำเกษตรอินทรีย์มีความแตกต่างกันมาก เกษตรเชิงเดี่ยวต้องใช้ทุนใช้สารเคมีอยู่ตลอดเวลาไม่มีการว่าจ้างแรงงาน ต้องออกจากบ้านแต่เช้ากลับมาก็มีดคำ ทั้งไปไหนไม่ได้ จนมักมีคำที่พูดกันว่า “ข้าวโพดไร้ญาติ” “หอมกระเทียมไร้ญาติ” แต่การทำเกษตรอินทรีย์เน้นการใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้มีคุณค่ามากที่สุด ปลูกพืชพอมีพอกิน เน้นความหลากหลาย การใช้ธรรมชาติเกื้อกูลกัน และสามารถจ้างแรงงานในครัวเรือนไม่จำเป็นต้องไปว่าจ้างแรงงานจากภายนอก ดังนั้นทำให้สมาชิกในครอบครัวมีกิจกรรมทำร่วมกัน การปลูกพืชผัก การดูแลรดน้ำร่วมกัน ทำให้มีเวลาอยู่ด้วยกัน มีการพูดคุยกันมากขึ้น สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ตัวอย่าง ครอบครัวคุณสมควร มาจันทร์ บอกว่า “ปลูกพืชหลากหลายในสวน เช่น ปลูกไม้ผลสมุนไพร ทำเองไม่จ้างแรงงาน ตอนเย็นภรรยาเขาเลิกงานไปช่วยถอนผักไปขาย ลูก ๆ กลับจากโรงเรียนไปช่วยแทนการเที่ยวเตร่ หรือเล่นเกม ทำให้ได้ครอบครัวใหม่ที่มีความสุข”

และในการทำเกษตรอินทรีย์นั้นนอกจากลดต้นทุนการผลิตได้จริง โดยทำปุ๋ยเอง ทำฮอร์โมน และสารไล่แมลงได้เอง และลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ โดยการผลิตเองแทนการซื้อจากตลาด เช่น ผัก ปลูกทุกอย่างที่กินและกินทุกอย่างที่ปลูก เหลือแล้วขาย นอกจากปลูกผัก ยังมีการเลี้ยงสัตว์เอง เช่น ไก่ ปลา ของใช้ในครัวเรือน น้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน แชมพูสระผมสมุนไพร สบู่ เป็นต้น รวมทั้งการรู้จักแปรรูปหรือถนอมอาหาร เช่น การดองกระเทียม ดองผลไม้ การทำน้ำส้มชูจากกล้วยสุก

การทำเกษตรอินทรีย์นั้น เป็นการทำการเกษตรที่เน้นการอยู่กับธรรมชาติ การใช้หลักธรรมชาติในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้สิ่งรอบข้าง รวมทั้งการเข้าร่วมเรียนรู้ในกระบวนการวิจัยทำให้เรารู้จักทบทวน รู้จักตัวเองมากขึ้น ทำให้หลายคนบอกว่า การเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ทำให้ได้ “สามิใหม่” “ภรรยาใหม่” หมายถึง การปรับเปลี่ยนความคิด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวที่ดีขึ้น รู้จักตนเอง รู้จักรับฟังคนอื่น พร้อมเรียนรู้อย่างเข้าใจ

การเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน

การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นเรื่องที่ดีทั้งต่อตัวเอง ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทุกคนเห็นความสำคัญ แต่น้อยคนที่จะเข้าร่วม ทั้ง ๆ ที่การทำเกษตรแบบเคมีทุกวันมีแต่เพิ่มภาระหนี้สินมากขึ้น สุขภาพคนทำแย่ลง แต่ยังไม่ปรับเปลี่ยนการผลิตของตนเอง โดยหาข้ออ้างต่าง ๆ เช่น ต้องส่งลูกเรียน ต้องใช้หนี้ที่มีอยู่ และยังคิดความสบายในการทำเกษตรแบบเดิม ๆ ทำให้เห็นว่าชุมชนเห็นความสำคัญ แต่การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายทำอย่างจริงจังนั้นยังค่อนข้างน้อย แต่จากการเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ที่ผ่านมา ทั้งการทำให้เห็นตัวอย่างโดยแกนนำเครือข่ายเอง การจัดตั้งเป็นศูนย์ปราชญ์เรียนรู้ชาวบ้าน ในการอบรมให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่า ยอมรับเครือข่ายเกษตรอินทรีย์มากขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการมากขึ้น สามารถขยายแนวคิด แนวปฏิบัติให้กว้างออกไปมากขึ้น ส่วนใหญ่เริ่มจากการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น แห่มพุง น้ำยาล้างจาน การทำปุ๋ยใช้เอง เป็นต้น

นอกจากนี้เป็นการสร้างพื้นที่แวดล้อมที่ดี ๆ ในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น ได้ระบบนิเวศน์กลับมาอย่างแท้จริง โดยการได้เห็นและรู้คุณค่าของต้นไม้และป่าไม้ รู้จักใช้และเห็นคุณค่าของสมุนไพรในสวน เช่น รางจืด ฟ้ายะลวยโจร กระเพราดำ กระชายดำ หนอนตายยาก ฯลฯ ได้เห็นวงจรแมลง คุณค่าของแมลง ระบบการน้ำ เพื่อให้เกิดความสมดุลของแหล่งตัวดีและตัวร้ายเป็นต้น และสุดท้ายได้เห็นคุณค่าของจุลินทรีย์ ซึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตที่เรามองไม่เห็นก็สามารถสร้างคุณค่าแก่เราได้ เป็นการดูแลสุขภาพให้คงอยู่ต่อไป

การเปลี่ยนแปลงในระดับเครือข่าย

การเกาะกุมรุมลา เกิดความเชื่อมั่น ยอมรับมากขึ้น ทำให้ทางเครือข่ายสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ได้ เห็นช่องทางในการเชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการความรู้ต่าง ๆ เชื่อมโยงแหล่งทุน เชื่อมโยงด้านการตลาด เป็นต้น มีการยกระดับเป็น “ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้” ในการอบรมให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งระดับชุมชน และภายนอกชุมชน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับภายนอกชุมชน เช่น เครือข่ายตลาดค้าขายอินทรีย์กับเครือข่ายเชียงใหม่ เป็นต้น

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นและการนำไปใช้ประโยชน์

จากการทำโครงการวิจัย ทำให้ได้เรียนรู้ทั้งองค์ความรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์(จากที่กล่าวในบทที่ 3)แล้ว ได้เรียนรู้เทคนิคกระบวนการในการทำโครงการวิจัย การทำโครงการวิจัยทำให้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา สามารถสรุปกระบวนการที่ทางกลุ่มได้นำมาใช้ คือ

- การตรวจสอบสารพิษในเลือด เป็นการสร้างความตระหนักให้กับสมาชิกและเกษตรกรที่เข้าร่วม เป็นกิจกรรมที่สามารถดึงคนเข้าร่วมโครงการมากขึ้น จากการรับรู้ว่าคุณค่าตนเองมีความเสี่ยงอยู่ระดับใด ทำให้รู้จักตนเอง เกิดแรงกระตุ้นให้หันมาใช้ หันมาทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ซึ่งทางกลุ่มนำวิธีการ

ตรวจสอบสารพิษในเลือดมาเป็นจุดหนึ่งที่ดึงคนเข้ามาเห็นความสำคัญของเกษตรอินทรีย์และมาร่วมกลุ่มกับทางเครือข่ายมากขึ้น เวลาเมื่ออบรมให้กับสมาชิกก็จะมีการตรวจสอบสารพิษในเลือดก่อน นอกจากรู้ว่าตนเองอยู่ระดับใดแล้ว เวลาที่มีการตรวจซ้ำแล้วพบว่าระดับความเสี่ยงของตนเองลดลง สร้างแรงบันดาลใจ ความภูมิใจ และให้ความสำคัญกับเกษตรอินทรีย์มากขึ้น

- การดูแลตัวเอง รู้วิธีการดูแลตัวเองในเรื่องการขับสารพิษออกจากร่างกาย หลังจากผลการตรวจเลือดพบว่าตนเองอยู่ในระดับเสี่ยง เริ่มหันมาดูแลตัวเองมากขึ้น มีการใช้สมุนไพร(รางจืด) การอบความร้อน การทำงานให้เหงื่อออกมาที่สุด ดื่มน้ำเยอะ ๆ เพื่อให้ร่างกายขับสารพิษออกไป หลังจากมีการตรวจสอบสารพิษในเลือดเมื่อพบว่าใครสามารถลดระดับเสี่ยงได้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องวิธีการดูแลตัวเอง มีการบอกกล่าวแนะนำกัน
- การทำบัญชีครัวเรือน ทำให้รู้รายรับรายจ่ายของตนเอง การให้ความรู้โดยการให้เห็นตัวอย่าง และเน้นการแลกเปลี่ยนร่วมกัน สร้างความเข้าใจ เห็นความสำคัญ และสนใจที่จะทำบัญชีครัวเรือนกันมากขึ้น
- การเกาะเกี่ยวของกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ การทำเกษตรอินทรีย์ให้คงอยู่ได้ต้องร่วมกลุ่มกันทำ การกลุ่มเกาะเกี่ยวกัน เริ่มจากใจ จิตสำนึกของสมาชิก ที่อยากทำเกษตรอินทรีย์ มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เชื่อมันศรัทธาในเกษตรอินทรีย์ เชื่อมันกันและกัน มีความสามัคคี ยอมรับความคิดเห็น คำตักเตือน ที่สำคัญต้องมีคุณธรรมประจำใจ และต้องมีการพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ อยู่ร่วมกันอย่างพี่น้อง หลังจากที่รวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งแล้ว และมีการเชื่อมกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทำให้กลุ่มถูกรับรองและยอมรับจากหน่วยงาน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความมั่นใจมากขึ้น มีคุณค่า มีความภูมิใจ ชุมชนเกษตรกรคนอื่นมั่นใจมากขึ้น

การเผยแพร่ข้อมูล/ความรู้/การขยายผล/การขยายเครือข่าย

การทำเกษตรอินทรีย์นั้น ทำคนเดียวไม่ได้ต้องทำเป็นกลุ่ม และหากให้มีความยั่งยืนต่อไป ต้องมีการขยายพื้นที่ ขยายเครือข่ายออกไป ซึ่งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ นั้น จากการที่รวมกลุ่มทำโครงการวิจัยและพัฒนาด้านการทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีสมาชิกทั้งหมด 12 คน ได้เรียนรู้จากสถานที่ต่าง ๆ มากมาย ได้เพื่อนทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ซึ่งจากการไปเรียนรู้จากพื้นที่อื่น ทำให้ได้เห็นแนวทางการเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งทางเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ได้รับคัดเลือกให้เป็นศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดลำพูน ร่วมกับศูนย์เรียนรู้อีก 3 พื้นที่ในจังหวัดลำพูน โดยทางกลุ่มได้ตั้งเป็น “ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน ในระยะแรกนั้นเน้นกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อำเภอลี้/ทุ่งหัวช้าง เพื่อที่จะได้ขยายเครือข่ายรวมกลุ่มระดับพื้นที่ให้เข้มแข็งมากขึ้น จากการจัดอบรม 2 รุ่น ทำให้ได้สมาชิกเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น แต่ละพื้นที่รวมกลุ่มกันเพื่อทำเกษตรอินทรีย์ต่อไป ซึ่งทางทีมวิจัยเองได้มีการติดตามสมาชิกอย่างต่อเนื่อง มีการลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผล ซึ่งผลที่ได้รับสร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ให้กับ

สมาชิกในชุมชน คุณมยุรี กล่าวว่า “ตอนนี้มีอะไรก็แบ่งปันกัน สมาชิกที่เข้าอบรมจากเดิมไม่รู้ที่เราทำอะไรก็เข้าใจมากขึ้น และเวลามีปัญหามักโทรมาปรึกษาตลอดเวลา เวลาเจออะไรก็จะมาเล่ามาบอกให้เสมอ” และคุณวรรณทิภา บอกว่า “นักวิจัยเราเวลาไปตามที่ไหน พบลูกศิษย์ก็มีการเข้ามาทักทายกันมากขึ้น จากเดิมต่างคนต่างอยู่ ตอนนี้เจอกันถามไถ่เรื่องราวซึ่งกันและกันมากขึ้น”

นอกจากที่ได้มีการเผยแพร่ความรู้ ขยายเครือข่ายผ่านการเข้าร่วมอบรมแล้ว เป็นการเผยแพร่ความรู้ระดับบุคคล การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง การเป็นที่ปรึกษาให้กับสมาชิกเพื่อบ้าน การแบ่งปันทั้งผลผลิตปัจจัยการผลิต และองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้กับสมาชิก ซึ่งคุณสมพร หนึ่งในลูกศิษย์ กล่าวว่า “ตนเองดีใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งหากใครต้องการพันธุ์พืชต่าง ๆ หรือแวะเวียนมาที่บ้านสามารถเก็บพืชผักของตนเองได้เลย” ซึ่งเห็นการแบ่งปันในสังคมในชุมชนมากขึ้น นำไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

ทางเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี ได้มีการทำสื่อในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เช่น การทำสื่อในการนำเสนอให้เข้าใจง่ายขึ้น การทำคู่มือในการอบรมของศูนย์ปราชญ์ฯ การทำสื่อวีดิโอเพื่อให้เห็นภาพการปฏิบัติจริง ซึ่งทางกลุ่มพยายามคิดค้นหาวิธีการที่ทำให้มีการสื่อสาร เผยแพร่ความรู้ที่มีอยู่ให้กับคนอื่นให้มากขึ้น เพื่อขยายเครือข่ายการทำเกษตรอินทรีย์ให้เพิ่มมากขึ้น

บทที่ 5

บทสรุป

โครงการการศึกษาทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาทบทวนการทำการเกษตรที่ผ่านมาของเกษตรกรสมาชิกเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ 2) ศึกษาแนวทางการทำการเกษตรทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ และ 3) สร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ทั้งด้านการผลิต การตลาด ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการทำการเกษตร เกษตรกรเป็นการเกษตรแบบธุรกิจทำเพื่อจำหน่าย ใช้ปุ๋ยสารเคมีจนล้นเกินถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและตัวเอง ต่อมาเมื่อใช้สารเคมีมากขึ้น ทำให้เกิดภาวะขาดทุนอย่างถาวร คือ ไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ ครัวเรือนเพิ่มเพดานการกู้ยืมเรื่อยๆ จนในที่สุด ต้องกลับมาทบทวนการเกษตร สมัยก่อนที่พึ่งพาตัวเองและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แบบอินทรีย์ เพื่อเป็นทางเลือกลดต้นทุนเพื่อผลกำไร

หลังจากที่ทีมวิจัยเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ได้รวมกลุ่มทีมวิจัย ทบทวนปัญหาชุมชนและตนเอง พบว่า ปัญหาที่สำคัญในการทำการเกษตร คือ ต้นทุนการผลิตด้านเกษตรสูง โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงต่าง ๆ แหล่งน้ำในชุมชนมีน้อย ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขุดบ่อ หรือการสูบน้ำมาใช้ ภาวะราคาผลผลิตการเกษตรที่ตกต่ำไม่คุ้มทุน ซึ่งนำมาสู่ภาวะหนี้สินของเกษตรกร รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมลงไป และสุขภาพของเกษตรกรแย่ลง ซึ่งตัวเกษตรกรเองก็ได้นำความรู้ภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ พยายามหาทางออก ซึ่งเกษตรอินทรีย์เป็นความสนใจเดิมที่มีอยู่ แต่เนื่องจากคำโฆษณา และประสิทธิภาพที่เห็นได้ทันทีของสารเคมี ทำให้เกษตรกรนั้นหันไปใช้สารเคมีมากขึ้น ละเลยภูมิปัญญาดั้งเดิม ดังนั้นเพื่อพัฒนาสู่การทำเกษตรยั่งยืนปลอดภัยกับชีวิต และไม่เพิ่มหนี้สินให้กับตนเอง ดังนั้นจึงได้รวมกลุ่มเพื่อลดการใช้สารเคมี ได้ไปศึกษาดูงานการทำเกษตรอินทรีย์ของศูนย์ศึกษา และศึกษาทางเลือกที่สำเร็จของเกษตรกรที่ปฏิบัติจริงประสบความสำเร็จเพื่อจะได้เห็นแนวทางและจะได้นำมาศึกษาและประยุกต์ใช้กับพื้นที่ทดลอง ได้ทำการทดลองปฏิบัติในแปลงของตนเอง รวมทั้งการหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การเข้าร่วมอบรมกับสถาบันวิชาการ การนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด มีการทดลองเปิดตลาดผักอินทรีย์บริเวณตลาดจตุจักร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และตลาดชุมชนบ้านแม่ตืน อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน นอกจากนี้การเชื่อมโยงกับหน่วยงาน องค์กรภายในและภายนอกชุมชนในการขยายการตลาดผลผลิตอินทรีย์ทั้งภายในและต่างประเทศ สร้างรายได้และกำลังใจให้กับทีมวิจัยเป็นอย่างมาก รวมทั้งทำให้เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ได้รับเลือกให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (ศูนย์ปราชญ์เรียนรู้ชาวบ้าน) เกิดการเกาะกลุ่มที่เข้มแข็ง และมีหน่วยงานภาคีต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น

แนวทางการทำการเกษตรทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ เป็นการพัฒนาการทำเกษตรที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งจากการที่ได้เรียนรู้จากพื้นที่ต่างๆ มีการนำรูปแบบการเกษตรต่าง ๆ มาใช้ในพื้นที่ของตนเอง เช่น เกษตรกรรมผสมผสาน เกษตรอินทรีย์

แต่ละคนมีการพัฒนาการผลิตของตนเองเน้นเกษตรอินทรีย์มากขึ้น โดยมีแนวคิดที่ว่า “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก” เหลือจากการกิน การแบ่งปันให้เพื่อนบ้าน แล้วจึงนำไปขายต่อไป แนวคิดการผลิตของเกษตรอินทรีย์ คือ อยากให้ผู้บริโภคได้กินผักผลไม้ที่ปลอดภัย ดังนั้นนักวิจัยพยายามผลิตเกษตรอินทรีย์ให้มีผลผลิตที่ดีมีประโยชน์และมีความปลอดภัยทั้งต่อผู้บริโภคเองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “ระบบการเกษตรกรรมยั่งยืนจะไม่ยึดติดที่รูปแบบการผลิต มีการพัฒนารูปแบบการเกษตรบนฐานของ “ภูมินิเวศ สังคม วัฒนธรรม” นั้น ๆ รวมทั้งบนฐานทรัพยากรในแต่ละด้านที่เกษตรกรและภูมินิเวศสังคมนั้น ๆ มีอยู่ ดังนั้นปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญในการทำเกษตรแบบยั่งยืนนั้น คือ ตัวเองเกษตรกรเองที่ต้องมีใจรัก มีความมุ่งมั่นอดทน เปิดใจพร้อมจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ลงมือทำด้วยตนเอง และทำทันทีเมื่อได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ทั้งด้านการผลิต การตลาด เป็นการเกาะกลุ่มกันสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายและเป็นการหนุนเสริมกำลังใจ การแลกเปลี่ยนทั้งความคิด ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ สร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกในกลุ่ม การมีเพื่อนร่วมทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของตนเองต่อไป

ทางเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ ได้พยายามสร้างความร่วมมือทั้งด้านการผลิต และการตลาดมาโดยตลอด เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะการส่งขายภายนอกชุมชน ไม่สามารถที่ทำได้คนเดียวได้ ต้องมีการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายในพื้นที่และภายนอกพื้นที่ เช่น การทำตลาดลำไยอินทรีย์ที่ผ่านมามีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายลำไยอินทรีย์จังหวัดเชียงใหม่ รวมกันเป็น “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตลำไยภาคเหนือ” ด้านการปลูกผักอินทรีย์ มีการเชื่อมโยงกับทางพื้นที่แม่วาง แม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เนื่องจากรวมกลุ่มเฉพาะสมาชิกของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ ไม่เพียงพอกับการส่งผลผลิตตามปริมาณที่ตลาดต้องการ และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายพื้นที่อื่นทำให้ได้เพื่อน ได้เครือข่ายตลาดที่กว้างมากขึ้น ซึ่งทางเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้พยายามที่เชื่อมเครือข่ายกับภายนอกชุมชนผ่านทางฐานข้อมูล ฐานเพื่อนที่มีอยู่ และพยายามที่จะขยายเครือข่ายในพื้นที่ให้มีความสนใจและเข้าร่วมเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้มากขึ้น เพื่อให้มีความพร้อมทั้งด้านการผลิตและการตลาด อันส่งผลให้การทำเกษตรอินทรีย์มีความแพร่หลายมากขึ้น ตลาดผักอินทรีย์เป็นตลาดที่มีความต้องการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้านตลาดภายในชุมชนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ เป็นลักษณะมาซื้อกันเองที่สวนที่บ้าน ลูกค้าประจำมาสั่งซื้อการนำไปขายตามตลาดนัด และการไปออกงานต่าง ๆ ที่ได้รับการขอความร่วมมือมาจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เป็นต้น ตอนนี้ตลาดผักอินทรีย์นั้นมีมากทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชน ทางเครือข่ายพยายามพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม เพราะการทำเกษตรไม่สามารถหยุดอยู่กับที่ได้ เกษตรกรรมคือวิถีชีวิต (การกินการอยู่) ต้องมีการพัฒนา มีเชื่อมประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคมากขึ้น ซึ่งต้องใช้เวลาดูแลใช้กำลังกายกำลังใจในการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

สรุปบทเรียนที่ได้รับ

นักวิจัย

- นักวิจัยแต่ละคนมีภาระหน้าที่หลายอย่างในชุมชน เช่น เป็นผู้นำหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล ประธานกองทุนหมู่บ้าน ร้านค้าชุมชน เลขาหมู่บ้าน ฯลฯ ทำให้การดำเนินกิจกรรมประชุมไม่ค่อยพร้อมกัน
- นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัย การทำวิจัยเป็นเรื่องที่ต้องใช้เหตุใช้ผล มีลำดับขั้นตอน ใช้การสังเกตการณ์ บันทึกสิ่งที่ได้พบเห็น มีการบันทึกข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบข้อมูลเดิม มาวิเคราะห์ร่วมกัน ได้รู้จักการเปรียบเทียบความรู้เดิม กับความรู้ใหม่ที่ได้เรียนรู้ จนเกิดเป็นความรู้ใหม่ที่เป็นของตนเอง
- ความเปลี่ยนแปลงแนวคิด พฤติกรรมของนักวิจัย เช่น มีการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น มีจิตใจที่เมตตา มีคุณธรรมมากขึ้น คือ อยากเห็นผู้บริโภคได้กินอาหารที่ปราศจากสารพิษ มีความตระหนักต่อพิษภัยของสารพิษจากการเกษตร ซึ่งการเกษตรอินทรีย์เป็นทางเลือกที่จะสามารถลดต้นทุนได้ และปลอดภัย ต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและสร้างความสมดุลแก่สิ่งแวดล้อม เกิดความเอื้ออาทรแบ่งปันเพื่อนบ้าน
- นักวิจัยมีความเสียสละ ทั้งเวลาและเงินในการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้รับความจริงใจจากสมาชิกเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ทุกคน

ชุมชน/สังคม

- ในชุมชนเกิดความตื่นตัวภายในชุมชน โดยเกิดจากความตระหนักของพิษภัยจากการใช้สารเคมี (สารพิษตกค้างในเลือด) กอปรกับทางภาครัฐให้การสนับสนุนและประชาสัมพันธ์เกษตรอินทรีย์ ทำให้ทางเครือข่ายมีความสนใจกระตือรือร้นในการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น ชุมชนเห็นความสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์เนื่องจากเห็นทีมวิจัยทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน
- การเชื่อมโยงกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรในท้องถิ่น ในการสนับสนุน การผลิต การตลาด และการพัฒนาเครือข่าย เช่น GTZ เอิร์ทเซพ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) เทศบาลตำบลแม่ต๋น สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน สหกรณ์จังหวัดลำพูน เกษตรจังหวัดลำพูน พาณิชย์จังหวัดลำพูน เป็นต้น
- การขยายเครือข่ายๆ การรับสมัครสมาชิกที่สนใจเพิ่ม เพื่อหาแนวทางในการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน (รัฐบาลรองรับ) สำหรับการช่วยเหลือสนับสนุนสมาชิกต่อไป รวมไปถึงการขยายผลไปยังเยาวชนในตำบลแม่ต๋น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการวิจัย

ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงาน	ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค
<ul style="list-style-type: none"> - ทีมวิจัยมีความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน - ชุมชน และแกนนำ ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญ ให้ความร่วมมือและสนับสนุน - เกษตรอินทรีย์ เป็นประเด็นที่สำคัญเนื่องจาก เรื่องการกินการอยู่ของตนเอง - องค์กรภายในและภายนอกชุมชน ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรในท้องถิ่นให้การสนับสนุน 	<ul style="list-style-type: none"> - การกิจของทีมวิจัยมีมาก คือ แต่ละคนมี บทบาทหน้าที่หลายอย่าง ทำให้การดำเนิน กิจกรรมไม่สม่ำเสมอ และพร้อมเพรียง - ทีมวิจัยอยู่ต่างพื้นที่ คือ ตั้งแต่อำเภอทุ่งหัวช้าง ตำบลศรีวิชัย ตำบลแม่ตืน อำเภอลี่ ทำให้ เสียเวลาในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมของ เครือข่าย - ทีมวิจัยขาดทักษะการบันทึก เก็บรวบรวม ข้อมูลที่ดี ทำให้การจัดทำรายงานล่าช้า

ข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะ

- การทำเกษตรอินทรีย์ ต้องมีความอดทน เกษตรกรที่ต้องมีความขยัน และไม่ย่อท้อ พร้อมทั้งจะ เรียนรู้เสมอ จากการทำโครงการระยะที่ผ่านมาทั้งสมาชิกที่ออกไป และมีสมาชิกใหม่ที่สนใจจะ เข้าร่วม ซึ่งแต่ละคนมีเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป สิ่งที่สำคัญที่ทำให้เกาะกลุ่มกัน คือ การมีแนวคิด ตรงกัน มีเวลา ต้องมีการแลกเปลี่ยนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- การสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในครอบครัวเป็นเรื่องที่สำคัญ หากครอบครัวเข้าใจและให้ความ ร่วมมือกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้ดีขึ้น หากครอบครัวไม่เข้าใจเกิดปัญหาความ ไม่เข้าใจตามมา ดังนั้นหากต้องการทำเกษตรอินทรีย์จริง ๆ ต้องทำให้สมาชิกครอบครัว คนรอบข้าง เห็นก่อน ถึงจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนอื่น ๆ ตามมา
- การมีพี่เลี้ยงคนสนับสนุน เป็นแรงกระตุ้นหนึ่งที่ทำให้โครงการวิจัยดำเนินงานอย่างจริงจังมากขึ้น
- การได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนกับพื้นที่อื่น ๆ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกเครือข่ายฯ เพิ่ม กำลังใจในการกลับมาพัฒนาแปลงเกษตรของตนเองมากขึ้น

ภาคผนวก

- คู่มือการฝึกอบรม “ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านเครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์
ลุ่มน้ำดี”



รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการ การศึกษาเกษตรทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี
จังหวัดลำพูน

โดย

นางวรรณทิภา ปัญญากรณ์ และคณะ

ธันวาคม 2552

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ การศึกษาเกษตรทางเลือกร้อยอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี จังหวัดลำพูน

คณะวิจัย

1. นางวรรณทิภา	ปัญญากรณ์	หัวหน้าโครงการ
2. นายอินแก้ว	เขื่อนควบ	ทีมวิจัย
3. นายบรรเลง	จิระเมทา	ทีมวิจัย
4. นายพิศิษฐ์	ปิงชัย	ทีมวิจัย
5. นายฉลวย	แก้วเล็ก	ทีมวิจัย
6. นายมนัส	กายาเมา	ทีมวิจัย
7. นายครองรัก	อินมณี	ทีมวิจัย
8. นายเชิด	เฟื่องฟูลอย	ทีมวิจัย
9. นางสุพิน	มีรักษา	ทีมวิจัย
10. นางมยุรี	สมบูรณ์ไสค	ทีมวิจัย
11. นายสมควร	มาจันทร์	ทีมวิจัย
12. นายสมัย	แก้วภูศรี	ทีมวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การ เริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของ ตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญห่อื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้ อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้ง เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุฒยุดถเถียง) เป็นวิธีการ เพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อ สงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การ ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจน สามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติด กับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคน ท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัย แบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือ ธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอก เล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่าการเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็น อย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการ เขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยนัด โดย ไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคง มุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะ

ช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย ผู้การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ 1 ความเป็นมา	1
คำถามวิจัย	3
วัตถุประสงค์	3
พื้นที่การศึกษา	3
ระยะเวลาการดำเนินงาน	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
คำจำกัดความของเครือข่ายลุ่มน้ำดี	4
บทที่ 2 วิธีการและผลการดำเนินงาน	5
บทที่ 3 ประมวลความรู้จากการทำกิจกรรม	
- สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน	64
- การทำเกษตรที่ผ่านมาของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี	73
- องค์ความรู้ในการหนุนเสริมประเด็นเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี	76
- องค์ความรู้ แนวทางการทำเกษตรแบบยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดี	89
- การสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำดีทั้งการผลิตและการตลาด	91
- การบริหารจัดการกลุ่ม	105
- การขยายเครือข่าย	108
บทที่ 4 ผลสืบเนื่องจากโครงการวิจัย	111
บทที่ 5 บทสรุป	174
บทเรียนที่ได้รับ	176
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการวิจัย	177
ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ	177
ภาคผนวก	178

คำนำ

รายงานโครงการวิจัย “การศึกษาเกษตรทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน” จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการรายงานโครงการ ซึ่งได้สรุปผลการดำเนินงานโครงการ เริ่มจากการศึกษาของทีมวิจัยชาวบ้านที่ทบทวนข้อมูลบริบทชุมชน วิธีการทำการเกษตรที่ผ่านมา โดยใช้เวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ของทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูล การตรวจสอบหาสารพิษในเลือด การตรวจสอบคุณภาพดิน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แต่ละพื้นที่ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันวิเคราะห์สังเคราะห์กำหนดแนวทางในการพัฒนาการทำเกษตรทางเลือกอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ลุ่มน้ำลี้

อย่างไรก็ตามผลที่ได้จากการร่วมกันศึกษาของทีมวิจัยและชาวบ้านก็ยังไม่สมบูรณ์ ยังคงต้องอาศัยความเพียรพยายามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อันจะนำมาซึ่งการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของชาวบ้านและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

การจัดทำรายงานครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้เกิดจากความร่วมมือหลายส่วน อาทิ ทีมงานวิจัยทุกคนที่ปรึกษาทีมวิจัยทุกท่าน สถาบันวิจัยหรือศูนย์ สำนักงานประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน และทางโครงการวิจัยพร้อมรับข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายที่จะทำให้การวิจัยเกิดความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องสืบไป

คณะวิจัย